

SÖDUR

31-32

8. AUGUSTIL. 1931

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
XIII. AASTAKÄIK.

A/L „EXPRESS“

suvine sõiduplaan 1931. a.

Kiirauriku liin

Tallinn — Helsingi

Väljasõit Tallinnast:

igal esmaspäeval kell 3.15 hom.
„ kesknädalal „ 11 „
„ reedel „ 16 (4 p. l.)

Väljasõit Helsingist:

igal teisipäeval kell 10.30 hom.
„ neljapäeval „ 10.30 „
„ laupäeval „ 17.15 (5.15 p.l.)

Sõidupiletite hinnad 1. juulist
alandatud.

Kajutis Sm. 75.— } üks ots.
Kajutita „ 50.— }

Lapsed 5—10 aasta vanuses maksavad pool
hinda, kui nad kajutis omaette kohta ei tarvita.
Gruppides sõitjatele ja ekskursioonidele või-
maldatakse hinnaalandust.

Muudatused võimalikud.

Esindus **A. J. Trankmann & Ko.**
Tallinnas:

PIKK 43. TEL. (20)3-59 ja (2)16-89.

Julius Rosing

Riidekauplus S. Karja 9.

Telefon 10-84.

Soovitab oma rikkalikust laost:

Villaseid- ja siidkleidiriideid

Mantliriideid

Ülikonna- ja
palituriideid

Igatseltsi puuvillaseid riideid
kodu- ja välismaa vabrikutest

**Hinnad võistlemata
odavad.**

J. TALLIKAS

SADULSEPA
TÖÖSTUS
JA KAUPUS

VANA VIRU TÄN. 5.
KÖNETRAAT 14-94.

Uuemad moed ja suurim valik sadulsepa töid: **Naisterahva käekotid — Portfellid — Sumadanid — Kirjataskud jne. — Inglis, vene hobuseriistad — Sadulad — Valjad — Sõjaväe rakmed jne.**

Kulunud käekottide uuesti ülevärvimjne mitmesse värvi.

Võetakse tellimisi ja parandusi ülnimetatud tööde peale vastu.

EESTI PUNASE RISTI POLIKLIINIK

TALLINN, Niguliste 12, telef. 431-60.

Vastuvõtavad üle 70-ne arsti kõigil erialadel
igal äripäeval kella 10—16^{1/2} ja 17—19^{1/2}.

Eesti Punase Risti masseerimise ja tervisvõimlemise asutus

Tallinn, Niguliste 12, telef. 429-64. Avatud kella 9—19.

Mitmesugused massaasid, tervisvõiml., elektriravi,
diatermia, galvan. ja farad. vool. neljarakkuvann
(Vierzellenbad) ka **kombineeritud Haapsalu
mudaga** (eriti jooksva, naistehaig. ja närvihaig.).

EESTI NOORTE PUNASE RISTI NAHATÖÖKODA

TALLINN, Niguliste 12, telef. 432-73.

Valmistatakse eestilaadilisi kunstipäraseid
nahatöid: aadresskaasi, albumeid, kirjamappe,
käekotte, rahataskuid, karpe, blokke, raamatute
ilukõiteid j. n. e.

Igasugused tellimised kingitusteks jne.
täidetakse kiirelt ja korralikult.

Boris Šeremetjevi rüüsteretked Liivimaale 1701 ja 1702. *)

H. Sepp.

Nüüd vaatleme lähemalt kuidas ja kui suures koosseisus toimus Šeremetjevi retk Liivimaale 1702. a. suvel, eriti aga kuidas teostati Liivi- ja Eestimaa rüüstamist.

Šeremetjevi päevaraamatust näeme, et 1702. a. suvel olevat tsaari käsul kindralite koosolekul otsustatud ette võtta retk Liivimaale jala- ja ratsaväega (ühel ajal) vee ja maa kaudu. Vee kaudu pidi minema kindralmajor Gulitsi (Goltzi) juhatusel 6 soldatite ja 1 streeletsite polk, kokku 7 jalaväepolku — 6092 meest¹⁾.

Maa kaudu pidi Šeremetjeviga kaasa minema mitmesugust liiki irregulaarset ratsaväge 1205 meest, neist pidid kuuluma eelväkke Nazimovi juhatusel 379 meest ja Murzenko kasakate polk 950 meest. Neile pidid järgnema regulaarsed ratsa- ja jalaväepolgud järgmises koosseisus: ratsaväge — Baueri polk 693, von Werdeni 675, Volkonski 1005, Ignatjevi 841, Kropotovi 950, Meštšerski 808, Vadbolski 958, Zöbini 917 ja Polujehtovi 953 meest, kokku 7800 meest; jalaväge — Lima 1043, Aigustovi 983, Balki 967, Angleri 895, von Deldeni 959, von Schwedeni 1048, Mevsi 800, Balki 835, Ridderi 898, kokku 8428 meest. Peale nende pidi kaasa minema Petseri kloostrist Juri Vestovi 300-meheline streeletsite polk, ja veel mõnevõrra väiksemaid väeosi²⁾. Kokku maa ja vee kaudu umbes 24.000 meest³⁾. Silmapaistev on asjaolu, et seekord irregulaarset ratsaväge polnud enam kui umbes 1200 meest, kes läksid maaväega kaasa. Allakriipsutatav on ka see, et maaväes oli ratsavägi arvult tasakaalus jalaväega.

Kaasas oli maaväega kahuritest: 1 mortiiir, 10 haubitsat (jagatud ratsaväepolkude vahel) ja 13 3-naelast kahurit, kokku 24⁴⁾. Siis veel muidugi kahurväe laskemoona ja käsigranaate, viimaseid 1000 tükki⁵⁾.

Šeremetjev läks Pihkvast edasi 12./13. juulil, jõudes Vastseliina juurde 15./16. juulil. Vastseliina juurde jättis ta maha poigu moonavoori tarvilise kaitseväega, käskides kaasa võtta 8 päeva moona⁶⁾.

Vastseliinast saatis ta Tartu tee kaudu Vöhandule jalaväepolgud ning nendega kaasas luureks 2 roodu ratsaväelasi, ise aga läks mööda suurt Tartu teed Kirumpäasse, kus ta ühines jalaväepolkudega⁷⁾. Kirumpääst läks sõjalises korras edasi — eesotsas Nazimov irregulaarse aadliratsaväega, siis Murzenko polk, Doni kasakate ataman kasakatega, Kropotovi, Wadbolski, Zöbini, Meštšenski dragunitepolgud, kalmükid, Šeremetjevi staap, selle järel adjudandid, väljavalitud roodud ja husaarid, Baueri, von Werdeni, Vol-

1) Šeremetjevi päevaraamatus on kokkuarvamises tehtud viga, seal seisab õige arvu 6092 asemel 6902.

2) Vt. Военно-походный журналъ Шереметева, lhk. 95—96.

3) Maslovski, Записки по истории военного искусства въ Россіи. Выпускъ 1-й. С.-Петербургъ 1891, (lhk. 84, joone all) nähtavasti eksib, kui ütleb, et sõjakäigust osa võtnud ainult 17.000—18.000 meest. Eksitus tuleb sellest, et Maslovski arvates maa kaudu saadetud jalaväe polkudest osa vee kaudu saadetud olevat. Šeremetjevi päevaraamatus on selgesti nimetatud, et vee kaudu saadeti teised polgud.

4) Военно-походный журналъ Шереметева, lehekülg 97.

5) Ibidem, lhk. 97.

6) Ibidem, lhk. 97—98.

7) Ibidem, lhk. 98.

*) Vaata algus „Sõdur“ 29/30 s. a.

konski, Ignatjevi, Polujehtovi dragunitepolgud, siis Lima, Aigustovi, Nikolai Balki, Angleri, von Deldeni, von Schwedeni, Feodor Balki, Ridderi jalaväepolgud, Moskva roodud, 2 reitariteroodu ja üks rood kasakaid⁷⁾. 16./17. juulil tabasid eelväe roodud (въ Кенецкомъ кабакѣ) rootsi ratsaväelase, keda ülekuulates saadi teada, et Schlippenbach seisab oma vägedega Sangaste mõisas, et teel on 9000 meest jala- ja ratsaväge ja et tal on 16 kahurit⁸⁾. Tõepoolest oli Schlippenbachil ainult kuni 6000 meest, enamikult ratsaväelased, jalaväelasi vahest 1300—1500 meest⁹⁾.

17./18. juulil oli Šeremetjevil nõupidamine polkovnikutega, kus otsustati peale tungida Schlippenbachi väele.

Jätame siin ära Hummuli lahingu üksikasjad, nagu Erastvere omagi, mida kavatsen edaspidi erilistes kirjutistes jalgida.

Nagu teada, lõppes Hummuli lahing Schlippenbachi täielise liüasaamisega.

Hummuli mõisa jäi Šeremetjev sõjaväega kolmeks päevaks, põletades ja rüüstates selle mõisa ümbruses kõik asulad 20 versta kauguseni. Muu seas rüüstati ja põletati ka Valga linn. 21./22. juulil saatis ta Helmost oma eelväesalga polkovnikute Nazimovi ja Murzenko kergete ratsaväelastega rootslasi taga ajama. See salk läks edasi, kuid ei näinud rootslasi ei ida ega lääne pool Karksi lossi; ta peatus Šeremetjevi päevaraamatu järgi Pärnust 30 versta kaugusel¹⁰⁾, s. o. umbes Ristiküla kohal Saarde kihelkonnas. Kuid Šeremetjevi kirja järgi tsaarile oli see salk läinud kuni 38 verstani Pärnust¹¹⁾, seega siis oleks edasiminek enne Ristiküla pidanud lõppema. Šeremetjev ütleb põhjusena, et hobused ja inimesed olnud väsinud, veel enam takistanud edasiminekut metsad ja soised paigad¹²⁾. Võimalik on siiski ka see, et Pärnu suunas välja saadetud kerged ratsaväesalgad üldse ei puutunud Saarde kihelkonda. Igatahes rüüstatud paikade nimistus puuduvad nimed, mis oleksid võinud kuuluda Saarde kihelkonna alasse¹³⁾. Vene rüüstesalgad liikusid Karistes, Hallistes, Karksis ja Paistus¹⁴⁾.

Pärnu suunas olid põgenenud ka Schlippenbachi väeriismed, jättes teele laskemoona ja igasuguseid muid sõjaväe tarbeid. Salk, mis teotses selles suunas, pani külad ja mõisad põlema ja tuli tagasi rikkalikku saagiga¹⁵⁾.

Lääne ja eriti loode suunas teotsemine oli vene rüüstesalkadel maastiku tingimuste tõttu raske, Helmesse edasi jääda polnud ka võimalust, seda enam, et see oli niikuinii tühjaks rüüstatud. Pealegi olid venelastele suureks koormaks vangid, rootslastelt saadud kahurid ja oma haavatud sõdurid.

Helmost tuli edasi minna. Kuhu pidi nüüd Šeremetjev pöörduma. Et see sõjalistel kaalutlustel pidi olema tolleaegne Tartumaa piirkond, selles polnud kahtlust. Puht strateegilistel põhjustel pidas Šeremetjev tarvilikuks Tartumaa, kui Pihkvale lähema piirkonna rüüstamise. Pealegi kõlas tsaari käsk nii, et Šeremetjev pidi maad laastama Eesti ala ja võimalikult Tallinnani.

22./23. juulil läks Šeremetjev Emajõeale välja (ta läks arvatavasti Helmost Rõngu ja Nõo kaudu Tartu viivat teed). Emajõest mindi üle, siis üle Rõngu edasi ja jõuti 25./26. augustil Tartu juurde Reola jõeale. Teel põletati ja rüüstati mõisad ja külad¹⁷⁾.

Nüüd said Šeremetjevi ratsaväelased uued ülesanded Eesti ala rüüstamiseks. Nagu varem nägime, rüüstati jaanuarikuu alul Tartumaad, peamiselt just Emajõest lõuna pool olevat osa ja Peipsi Alatskivi piirkonda. Rüüstamata jäi läänepoolne ja Emajõest põhja pool olev osa. Viimase maa-ala ja osalt ka teiste Eesti maa-alade rüüstamine toimus nüüd. See ülesanne jäi nii regulaarse kui ka irregulaarse ratsaväe ülesandeks. Reolast saadeti Laiuse ja Rakvere suunas 26./27. augustil välja 7 ratsaväepolku, husaariderood, Tsaritsõni ja Saratovi streeletsid, kasakad, kalmükid

⁷⁾ Ibidem, lhk. 99.

⁸⁾ Ibidem, lhk. 99.

⁹⁾ Sjögren, Schlippenbachs lifländska här, lhk. 318.

¹⁰⁾ Военно-походный журналъ Шереметева, lhk. 104.

¹¹⁾ Šeremetjevi kiri tsaarile, dat. Marienburgi juurest laagrist 25. aug. 1702. a. Устряловъ, IV, 2; lhk. 249.

¹²⁾ Военно-походный журналъ Шереметева, lhk. 104—105.

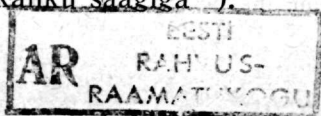
¹³⁾ Võib ju siiski olla, et need jäid seepärast mainimata, et seal puudusid sel ajal suuremad asulad.

¹⁴⁾ Военно-походный журналъ Шереметева, lhk. 104.

¹⁵⁾ Военно-походный журналъ Шереметева, lhk. 105.

¹⁶⁾ Ibidem, lhk. 105.

¹⁷⁾ Ibidem, lhk. 105. Siin saadi vangistatuilt teada, et Tartus garnisonis on 500 ratsa- ja 2500 jalaväelast, kahureid enam kui 300, mortiire 4.

Poola uus sõjaväe esindaja Eestis.

Kolonel-leitnant K.S.diplom. Andrzej Liebich, kes käesoleva aasta juunis vahetas kolonel-leitnandi K. S. diplom. S. Kara sõjaväe esindaja kohalt Balti riikides, on sündinud 11. augustil 1893 Rõtvinis, Sandomiri maakonnas. Lõpetanud Varssavis kindral Hrszanovskilt juhitud poola eragümnaasiumi ja õppinud Moskva ülikoolis õigusteadust. Sõjaväkke astus 1914. a. Vene armees lõpetanud Aleksandri sõjakooli Moskvast.

1916. aastal üle viidud poola rahvuslikkudesse väeosadesse kompaniülema kohale, hiljem määratud poola 1. diviisi staapi adjutandiks.

2. novembril 1918 astub Poola armeesse ja võtab osa Poola-Vene sõjast 1918—1920. 1924. aastal lõpetanud Kõrgema Sõjakooli Varssavis. Pärast seda kindralstaabi ohvitserina teeninud vastutusrikkastel kohtadel: 17. kütidiviisi staabi ülemana, 32. jalrügemen dis patülinas, Armee Inspektoraadis vanemana käsutusohvitserina jne. Enne sõjaväe esindaja kohale määramist teenis peastaabi III osakonnas jaoskonna ülemana.

Kolonel-leitnant Liebich on lõpetanud Varssavis Politiliste teaduste instituudi.

Poola aumärkidest omab Polonia Restituta Krzyż Valecznych, Krzyż Zaslugi. Välismaa aumärkidest Prantsuse auleegioni ja teisi.

Kolonel-leitnant K. S. diplom. Andrzej Liebich
Poola sõjaväe esindaja Balti riikides.

ja tatarlased polkovnik Ignatjevi juhatusel¹⁸). Väljasaadetud sõjaväeosade retk kestis 30./31. augustini, seega siis umbes 4 ööd-päeva. Need rüüstasid Laiuse piirkonna, siis nähtavasti ka Palamuse, Torma («около Домари Кирки») ja Kursi. Laastati Kudina, Kaiavere (Каяверю), Kassinurme, Visusti (Визоствейшную), Laeva j. t. mõisad. Seega siis peamiselt Tartumaa põhjapoolsed kihelkonnad. Raske on üldse segaste tekstide tõttu öelda, kui kaugele ulatus seekord põhja suunas venelaste rüüstetegevus¹⁹). Kui see ehk Tartumaast põhja poole ulatus, siis võis see vahest toimuda kiiresti ja peamiselt suurte teede läheduses.

Samal päeval kui Šeremetjevi poolt välja saadetud rüüstesalgad Emajõest põhja poole tagasi tulid, saatis ta kahe rüüstesalgana välja oma väiksema eelväe — irregulaarse ratsaväe polkovnik Nazimovi juhatusel ja Murzenko polgu ühe majori juhatusel Otepäesse j. m. Need

jõudsid tagasi 2./3. augustil, teatades, et piirkonnas, kuhu nad välja saadetud, on mõisad j. m. rüüstatud²⁰).

2./3. augustil läks Šeremetjev Reolast Kirumpäesse. 4./5. augustil sai ta siin kirjateel Petseri komandandilt teada, et 29./30. juulil on ilmunud Irboska piirkonda vaenlased, võttes mõned inimesed vangi jne., ning on tagasi läinud Marienburgi juure. Luure teel saadud andmete järgi

¹⁸) Устряловъ, IV, I; lhk. 120; Военно-походный журналъ Шереметева, lhk. 105—106.

¹⁹) Segased kohad Šeremetjevi päevaraamatus ja tema kirjades ei võimalda, seni kui pole teisi allikaid kasutatud, teha lõplikke otsuseid. Näit. on segane Šeremetjevi kirjas, mis dat. 25. aug. (Устряловъ, IV, 2, lhk. 249) järgmine koht „и отъ Лаюса жъ до Кольвани за 50 верстъ къ самому Ракобору.“ Ja kahtlemata on selles samas Šeremetjevi kirjas ka liialdusi, kui ütleb (Устряловъ, IV, 2, lhk. 249) maa laastanud olevat Narva jõe suudmeni. Kelch (lhk. 297) ütleb, et venelased on rüüstanud maa mõlemal pool Emajõe.

²⁰) Устряловъ, IV, 1, lhk. 119—120; Военно-походный журналъ Шереметева, lhk. 106.

pidi Marienburgis olema 4000 sõdurit, Mõnistes 1000²¹⁾). Šeremetjev saatis nüüd Hummuli lahingus võetud kahurid ja vangid Pihkvasse polkovnik Vestovi saatel²²⁾).

5./6. augustil läks Šeremetjev Mõniste mõisa vastu, kus, nagu varem mainitud, oli komandandiks Gotthard Wilhelm von Yxküll, ratsa- ning jalaväe ja kahuritega. Ette saatis ta Vadbolski ja Zöbini dragunitepolgud ja Murzenko kasakatega. Need kohtusid enne Mõnistesse jõudmist ühe roodusuuruse rootsi vahisalga Kõrgelalu mõisa karjamõisas (Sännal), kus vangi langes kapten ühes 4 sõduriga. Muist langes, muist pääses Mõnistesse tagasi. Vadbolski laskis ka Mustajõe sillal ära võtta, et Yxküll ei pääseks Mõnistest ära. Vadbolski piiras siis sisse Mõniste. Šeremetjevi päevaraamatu järgi Mõniste olnud kindlustatud kivimüüridega, mille ümber olnud veel mullast kindlus palisaadiga²³⁾).

Kahtlemata on see liialdus. Tõele vastavam on muidugi Kelchi teade, et Mõnistes olnud väga korralikult ehitatud aadlimõisa hoone, kus ainult kiviehitus olnud ümbritsetud palisaadidega²⁴⁾. Vaatamata sellele, et kindlustus oli nõrk, otsustas Yxküll vastu panna. Meeskonna tugevust piiramise ajal täpsalt kindlaks määrata on raske. Sjögreni järgi pidi seal olema 430 meest — nimelt 250 Yxkülli oma meest ja 180 maamiilitsa-meest²⁵⁾, Kelchi järgi ainult 250 musketeri (nii siis Yxkülli oma väeühik) ja Yxkülli oma talupojad²⁶⁾).

Tõepoolest osutuski venelastele Mõniste mõisa piiramine üsna tõsiseks ülesandeks. Vadbolski, märgates, et ta ei suuda käepärast oleva meeskonnaga võtta Mõnistet, teatas sellest Šeremetjevile, paludes abiväge. Appi saadeti polkovnikud Bauer, von Werden, Polujehtovi polgu allpolkovnik ja Nazimov ühes polkudega. Kui need olid saabunud, saatis Bauer mõisa trummilööja, nõudes, et Yxküll akordeeruks. See aga vastas eitavalt. 6./7. augustil olevat sinna saabunud Šeremetjev ise teiste polkudega²⁷⁾, muidugi jalaväelastega. Saabudes käskis Šeremetjev visata mõisa pomme ja lasta teda haubitsatest ja kahuritest. Valmistades nii ette tormijooksu, kästi Vadbolski polgu draguneid ja Murzenko polgu kasakaid minna palisaadide alla, need maha raiuda, täita nendega kraav ja puuehitised panna põlema. Pärast seda on kõik polgud tormi jooksnud²⁸⁾). Kui kaua see tormijooks kestis, pole teada. Kelchi kroo-

nika kaasas trükitud ürikliku materjali järgi on pommitamine kestnud terve päeva²⁹⁾, mis ka tõenäoline. Selle järele on siis kapituleerunud, kuid venelased ei pidanud kapitulatsioonist kinni³⁰⁾, vangistades ohvitserid ja meeskonna. Kui venelastele on tungivalt remonstreeritud kokkuleppe tingimuste rikkumise pärast, olivat nad vastanud, et üksikuid ohvitseri, kes takistanud tervet sõjaväge täita oma sihte, võllasse riputatakse. Ka polevat venelastel Narva all paremini läinud³¹⁾).

Nii siis vallutati suurte jõududega Mõniste mõisa. Nähtavasti mängis Mõniste mõisa võtmisel, osalt piiramisel, siis ka kapitulatsiooni sõlmimisel üsna suurt osa polkovnik Bauer. Viimast võttis ta vist küll osa kui saksa keele oskaja ja see au, mis siin tema osaks langeb, pole mitte kõige parem ja nimelt, et venelased oma lubadusest kinni ei pidanud ja komandandi ning meeskonna vangi võtsid.

Šeremetjevi päevaraamatu järgi võeti vangi üks ooberstleitnant (Yxküll), 4 kaptenit, 2 leitnanti, 3 lipnikku, kokku 10 ohvitseri; draguneid 7, vanu sõdureid 68, 1 trummilööja, nekruteid 49, 2 trummilööjat, kokku jalaväelasi, vanu sõdureid, nekruteid ja trummilööjaid 120 meest; kokku kõiki sõdureid, ohvitseri, allohvitseri 141, üldse vangistati 158 rootslast³²⁾. Vangistatud sõdurite arv on Šeremetjevi

²¹⁾ Need arvud on muidugi väga liialdatud. Thilavil oli Marienburgis lossi kaitseks umbes 300 meest Liivimaa maamiilitsast, kuna Mõnistes seisis varem G. W. v. Yxküll 250 musketeriga. Hiljem sai lisaks veel Brandti maamiilitsa pataljoni, nii et tal juulikuu teisel poolel võis kõige enam olla 430 meest (Sjögren, Försvarskriget, lhk. 52—53).

²²⁾ Военно-походный журналъ Шереметева, lhk. 106—107.

²³⁾ Ibidem, lhk. 107.

²⁴⁾ Kelch, Continuation, lhk. 288. Oluliselt toetab Kelchi ka Sjögren (Försvarskriget, lhk. 53), öeldes, et mõisa olevat olnud ümbritsetud palisaadidega ja muul viisil kindlustatud.

²⁵⁾ Sjögren, Försvarskriget, lhk. 53.

²⁶⁾ Kelch, Continuation, lhk. 288.

²⁷⁾ Военно-походный журналъ Шереметева, lhk. 107; Желябужский, lhk. 196.

²⁸⁾ Военно-походный журналъ Шереметева, lhk. 107—108.

²⁹⁾ Kelch, Continuation, lhk. 288, tsitaat.

³⁰⁾ Sjögren ütleb (Försvarskriget, lhk. 53), et Yxküll on kapituleerunud tingimusega, et teda lubatakse ülejäänud garnisoniga, mis 110 mehe peale kokku kuivanud, vabalt ära minna. Bauer on andnudki selle lubaduse, kuid murdnud oma lubaduse ja Yxkülli ja garnisoni vangistanud lahkumisel.

³¹⁾ Kelch, Continuation, lhk. 288, tsitaat.

³²⁾ Военно-походный журналъ Шереметева, lhk. 108.

Riigivanem ringreisil, juuli 1931.

Riigivanem hra K. Páts jätab kindral Jonson'iga jumalaga Jägala silla juures pärast laagri vaatust. Paremal kaitseminister hra A. Kerem.

päevaraamatus täiesti kokkukõlas muu ürikkliku materjaliga¹⁰⁾.

Nüüd algas Lõuna-Liivimaa rüüstamine. Mõnistesse, mis rüüstati, jäi Šeremetjev ise kolmeks päevaks¹¹⁾. 6./7. augustil saatis Šeremetjev ülemadjudandi, Dmitrejev-Mamontovi irregulaarse aadliratsaväega, Doni kasakate, kalmükkide ja tatarlastega, Tsaritsõni ja Saratovi streeletsitega Riia tee kaudu edasi. Teise salgaga saatis ta Smilteni, Ronneburgi vastu. Sellesse ossa kuulusid ühes polkudega von Werden ja Meštšerski. Peale seda kui salgad välja saadeti, läks Šeremetjev ise soodsatesse paikadesse Marienburgi piirkonda¹²⁾.

Juba 9./10. augustil tuli tagasi Dmitrejev-Mamontov, teatades, et ta on täitnud oma rüüsteülesande, tuues kaasa mõisavalitsejaid, kes on öelnud, et Schlippenbach kavatsevat Hummuli lahingust järele jäänud meeskonnaga minna Volmarisse. Sinna olevat ka Riiaast saadetud 4 jalaväeroodu, ja et peale Hummuli lahingut olevat tulnud Marienburgi ja Volmarisse 2500 jala- ja ratsaväelast¹³⁾.

Tõsiasi on aga see, et need teated

polnud õiged. Teateandjad olid eksinud. Nähtavasti selle põhjuseks olid valed kuulused ja väga võimalik, et ka mõned Schlippenbachi korraldused enne Hummuli lahingut. Tõsiasi oli see, et peale Hummuli lahingut Schlippenbachi väikvekke kuulunud ratsaväelased põgenesid Pärnu, kuna aga jalaväe riismed mõne päeva pärast siit-sealt metsadest välja tulid. Schlippenbach kogus need kokku, ja läks nendega Viljandi juurde, kus viibis nädala, et korraldada jalaväge. Selle järele läks ta Pärnu, kus tema vägi ulatus 3000 meheni¹⁴⁾. Mõni päev enne Hummuli lahingut sai ooberstleitnant J. H. Brandt, kes seisis ühe maamiilitsapataljoni, osa Saaremaa ja Uusimaa ratsaväelastega Marienburgis, Schlippenbachilt käsu ühinemiseks peaväega. Kirjas 18./19. juulist vastas ta, et tal on võimatu

¹⁰⁾ Kelch, Continuation, lhk. 288, tsitaat.

¹¹⁾ Желябужский, lhk. 196.

¹²⁾ Военно-походный журнал Шереметева, lhk. 109: изъ Мензы пошелъ къ городку Адыму (Aset?, Koivalinn?), и къ мызѣ Малой-Тырзы и въ прочія удобныя мѣста.

¹³⁾ Ibidem, lhk. 109.

¹⁴⁾ Sjögren, Försvarskriget, lhk. 50.

teostada maamiilitsa pataljoniga kiirmarsi, mispärast ta on need jätnud Yxküllile (Mönistesse), ratsaväelastega minevat ta otsekohe edasi. Et otsene juurdepääs Schlippenbachi vägede juurde oli võimatu (pealegi sai ju Schlippenbach samal päeval lüüa Hummulis), läks ta Volmarisse, kuhu ta saabus 25./26. juulil¹⁵⁾. Äsjamainitud Brandti väeosa liikumine ja kuuldused võisid tuttavaks saada üldsusele, käesoleval korral siis muidugi ka mõisavalitsejatele, kes neid venelastele edasi andsid.

12./13. augustil jõudis tagasi ka von Werden j. t., kes olid rüüstanud Smilteni ja Ronneburgi ala. Kaasavõetud vangidelt saadi teada, et Volmaris on ooberstleitnant Brandtiga 300 dragunit, ja et seal olevat ka ooberstleitnant Lipphardt j. t., kokku 750 meest 4 kahuriga¹⁶⁾.

Saades sääraseid teateid Volmarisse koondunud Rootsi väeosade üle, Šeremetjev pidas tarvilikuks saata sinna tugevama väeosa ja nimelt von Werdeni, Ignatjevi, Volkonski, Meštšerski, Vadbolski, Zöbini, Kropotovi, Polujehtovi, s. o. 8 dragunitepolku, peale selle Murzenko juhatusel olevad kasakad, Doni kasakaid, kalmükke, Tsaritsõni ja Saratovi streeletseid ja ühe roodu aadliratsaväge. Selle väeosa juhiks määrati von Werden ja tema ülesandeks sai võitluse astumine rootslastega Volmaris või mujal, kus selleks osutub soodus juhus.¹⁷⁾

Nüüd, kus seljatagune kindlustatud, otustas Šeremetjev ise minna Marienburgi alla. Teelt saatis ta Tartu juurde polkovnik Ahmatovi 100 dragumi ja 50 kalmükiga luureks. Luuresalk tuli tagasi, tuues kaasa ühe rootsi sõduri ja teate, et nad kuskil pole näinud vaenlast. Eestlasi olevat nad seal, kus neid leidnud, palju ära tapnud. Teine luuresalk saadeti välja Riia tee kaudu. Ka see koosnes Doni kasakatest ja kalmükkidest (pihkvalase Leonti Dubrovski juhatusel). See, sõites edasi 20 versta, kohtas rootsi sõdureid, kes aga lahingusse astumata põgenesid. Venelaste kätte olevat vangi langenud üks kapten, üks lipnik ja 2 ratsaväelast¹⁸⁾. Nähtavasti oli see mingisugune rootsi luuresalk.

Järelikult oli luure läbi Šeremetjevile täiesti selgunud, et ta võib asuda takistamatult piirama Marienburgi. 14./15. augustil keskpäeval saabus Šeremetjev Marienburgi alla¹⁹⁾. Kaasas olid tal peamiselt jalaväepolgud. Marienburgi juurde asus ta laagrisse, kusjuures jalaväepolgud

olid jaotatud 3 brigaadi: von Werdeni brigaad, seal oli ka Šeremetjev ise, teisel pool Marienburgi Angleri brigaad ja kolmandal pool Balki brigaad. Veel samal päeval said brigaadid käsu aprošidega linnale lähenemiseks järve suunas („ИТТИ КЪ ТОМУ ГОРОДУ АПРОШАМИ КЪ ОЗЕРУ“). Linnast lasti ägedasti lähenevate Vene polkude peale. Vene aprošid viidi järveni ja need seadsid sinna ühe patarei (mortiiride ja kahuritega) ja teise patarei paremalt poolt mäel, koosneva kahuritest ja haubitsatest, samuti ka kolmandalt küljelt.²⁰⁾

20./21. aug. tuli Volmari alt tagasi von Werden, teatades, et ta Volmari juures on löönud laagris olevaid rootslasi, jalaja ratsaväelasi; ka jalavägi Volmaris on selle järel akordeerunud. Sõjasaagina olevat saadud 2 kahurit. Pärast seda on rüüstatud ja põletatud Volmari linn ühes alevitega, siis ka Trikaten, Serben ühes nende aladega. Volmari alt on käinud Vene dragunid ja kasakad Riia 5 penikoorma kaugusel²¹⁾. Volmari juures olevat vangi langenud 17 ohvitseri, nende hulgas ka ooberstleitnant Heinrich Johann von Brandt ja Otto Reinhold von Tiesenhäusen²²⁾ (Kokenhuuseni maa-miilitsapataljoni ülem — järelikult oli see pataljon Volmari juures).

Reamehi ja allohvitsere langenud vangi 166 meest, kokku eraisikutega 239 inimest; peale selle veel need, keda sõjaväelased oma vahel ära jagasid²³⁾.

Peale von Werdeni väeosa tagasitulekut sai muidugi tugevamaks Marienburgi piirav vägi. Nüüd kestis lakkamatult linna pommitamine ja laskmine. Šeremetjev käskis kõikidele brigaadidele teha parvi tormijooksuks kahelt poolt. Need said valmis 24./25. augustiks. Tormijook-

¹⁵⁾ Sjögren, Försvarskriget, lhk. 51.

¹⁶⁾ Военно-походный журнал Шереметева, lhk. 109—110.

¹⁷⁾ Ibidem, lhk. 110.

¹⁸⁾ Ibidem, lhk. 110—111.

¹⁹⁾ Ibidem, lhk. 110.

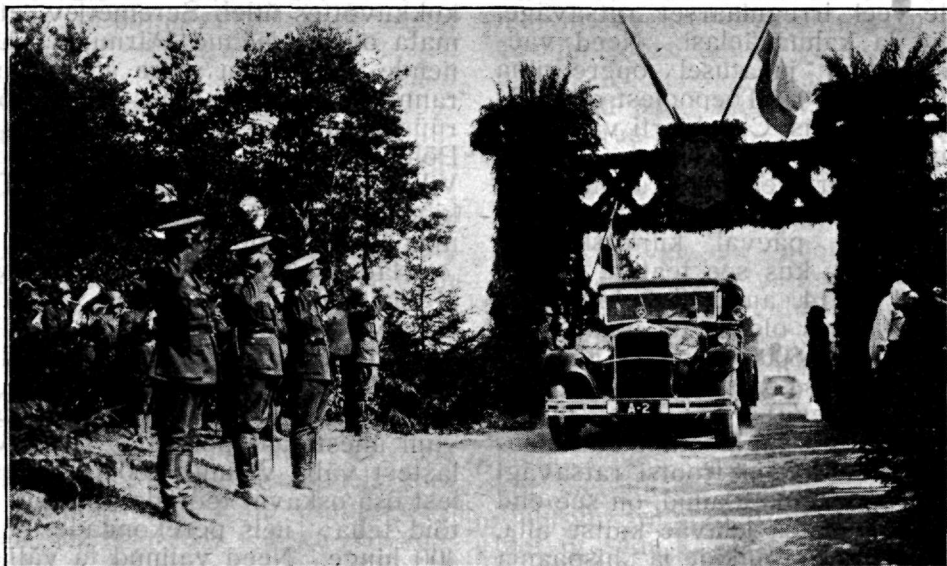
²⁰⁾ Ibidem, lhk. 110—111.

²¹⁾ Ibidem, lhk. 111. Andmed vene väeosade lähenemisest Riiale lähevad mõnevõrra lahu Šeremetjevi päevaraamatus ja tema kirjas tsaarile 25. aug. 1702. a. (Устряловъ, IV, 2, lhk. 249), mille järgi Vene rüüstesalgad oleksid pidanud ulatama 25 verstani Riia.

²²⁾ Военно-походный журнал Шереметева, lhk. 112. Sjögren, Schlippenbachs lifländska här, lhk. 319. Andmeid Brandt ja Tiesenhäuseni üle leidub Lewenhaupti teoses: „Karl XII-s“ offi rare“.

²³⁾ Военно-походный журнал Шереметева, lhk. 112.

Riigivanem ringreisil, juuli 1931.

Riigivanem lahkub autos Jägala laagrist.

su märguandmiseks pidi saadetama kolm pommi linna²⁴⁾.

Tormijooks pidi toimuma 24./25. ja 25./26. augusti ööl. Kell 3 öösi lähenesid venelased parvedel lossile kust rootslased ägedalt vastu lasksid. Vene kahe pommi tagajärjel olevat purunenud müür 5 sülla laiuselt ja bastion ühes kahuritega. Vaenlane olevat selle järel soovinud akordit, mis tehtigi pärast seda kui komandant Thilav ise ilmus Vene laagrisse. Akordi järgi lubati garnisonil vabalt lahkuda²⁵⁾. Rootslased ei pidanud aga kokkuleppest kinni. Kui venelased olid juba lossi ilmunud, pani kahurväe-kapten Wulff ja stük-junker Gottschlich tule püssirohu keldri alla, lastes seega õhku lossi ühes sealolevate inimestega. Venelased kuulutasid nüüd kokkuleppe murtuks ja garnison jäeti vangi²⁶⁾.

Pärast seda tehti Marienburgi kindlus maatasa. Vangi langes komandant Florian Thilo von Thilav, 8 kaptenit, 9 leitnant, 11 lipnikku j. t., üldse kõiki sõjaväelasi 356. Tsiiviilisikute hulgas langes vangi ka praost Ernst Glück²⁷⁾.

Üldse olevat venelaste kätte vangi langenud 1702. a. suve sõjas, maal kui ka Peipsi järvel, sõjaväelasi kui ka eraisikuid 1278. Vangilangenud eestlaste ja lätlaste hulka pole mainitud. Kahureid olevat saadud 57²⁸⁾.

Marienburgist lahkus Šeremetjev 31.

aug. — 1. sept. Šeremetjev leidis, et maale pikemaks ajaks jäämine on võimatu, mehed olnud kurnatud, toidumoon lõppenud, hobused kaotatud, nii et raske olnud kahureid vedada; uusi küüte polevat enam kuskilt saada olnud, ka mitte Pihkvast²⁹⁾. Sellega siis oli Šeremetjev eneselegi maalviibimise võimatuks teinud, kuma rüüstatud maa ei suutnud arvukat väge toidumoonaga varustada. Pealegi oli ta saanud 28./29. aug. Laadogast sealsete vägede juhatajalt Apraksinilt teate, et Soome vägede ülemjuhataja kindral Cronhjort on peale tungimas tema korpusele. Šeremetjev saatis Apraksinile appi kindralmajor Goltzi Pihkvast Jungeri ja Bils'i polguga; peale selle veel Grigorovi dragunitepolgu, Doni kasakate, kalmükkide ja tatarlastega. Tema pidi minema kõigepealt Somero piirkonda ja Rootsi alale Retkina mõisas Muravinos j. m. rüüstates maad, ühinema

²⁴⁾ Ibidem, lhk. 112.

²⁵⁾ Ibidem, lhk. 112—113. Sjögreni järgi (Försvarskriget, lhk. 52) olevat lossil üks külg täiesti puruks lastud.

²⁶⁾ Военно-походный журнал Шереметева, lhk. 113. Sjögren, Försvarskriget, lhk. 52.

²⁷⁾ Sjögren, Försvarskriget, lhk. 52; Военно-походный журнал Шереметева, lhk. 113—114.

²⁸⁾ Военно-походный журнал Шереметева, lhk. 115.

²⁹⁾ Šeremetjevi kiri tsaarile, dat. Marienburgis 25. aug. 1702. a., Устряловъ, IV, 2, lhk. 248 kuni 249.

siis Apraksini väega. Oudovasse saadeti Zöbini dragunitepolk ja Kari jalaväepolk, peale selle veel irregulaarsed ratsaväge, streeletseid ja kahurväelasi. Need väeosad pidid Zöbini juhatusel opereerima Narva piirkonnas³⁰⁾. Tõepoolest oligi sõjalisi kokkupuutumisi Cronhjorti väeosade ja venelaste vahel augustikuu keskel. Narva komandant Henning Rudolf Horn kirjutas 17./18. augustil kuningale, et ta saanud eelmisel päeval kiirkäskjalaga kirja Cronhjortilt, kus see teatab, et tal olevat olnud 13./14. augustil kokkupõrge vaenlasega; kaasas olevat tal olnud 1000 ratsaväelast 7000—8000 vaenlase jalaväelase ja ratsaväelase vastu. Cronhjortil olevat juba (peaaegu) võit käes olnud, kuid Rootsi jalavägi on hilistunud aktsiooniks. Ja vaatamata, et Rootsi ratsavägi oli vaenlase põgenema ajanud, on see end suutnud päästa metsa jalaväe kaitse alla, kes olnud varustatud piikide ja „hispaania ratsanikkudega“ (kärbistega). Nüüd seisvat ta oma jalaväega Saarise juures ja tõmbavat meeskondi kõikidelt postidelt kokku. Vaenlasel olevat 14.000 meest ja 30 kahurit³¹⁾. Kuid Šeremetjevi kartus Cronhjorti vägede pealetungimisest Ingeris oli siiski alusetu. Postmeister Tharväest teab, et rügementide ohvitseride poolt peetud sõjanõukogus leitud, et vaenlane on liig tugev ja peetud tarviliikuks kaitsta Nevalinna ja Soomet³²⁾.

Marienburgi alt läks Šeremetjev Pihkvasse, kuhu ta saabus 9./10. septembril³³⁾.

Oma kirjas 25./26. augustist annab ta kokkuvõtte rüüstatud aladest, kuid alade ulatuse mõttes on see liialdatud, öeldes, et vaenlase maal polevat enam midagi rüüstata. Pihkvast Tartuni ja Tartu ümbruses olevat kõik rüüstatud, ka Tartu taga ja Laiuse taga 2 penikoormat Narva suunas, Tartust Emajõe kaudu Võrtsjärveni ja sealt edasi, Helme, Karksi ja Karksi taga Schlippenbachi mõisad. Laastatud olevat ka Valga ümbruskond, Mõniste, Ruhja piirkond, Smilten, Ronneburg, Adsel, Volmari, Triikaten, Serben ja Marienburg. Pärnu suunas olevat jõutud

³⁰⁾ Военно-походный журналъ Шереметева, lhk. 117—118.

³¹⁾ Henning Rudolf Horni kiri kuningale, dat. Narvas 18. aug. 1702. a. Irjö Koskinen, Lähteila ison vihan historiaan. I. Helsingissa 1865, lhk. 43.

³²⁾ Postmeister Thorvoesti kiri kantselei kolleegiumile, dat. 21. aug. 1702. a. Irjö Koskinen lähteita, I, lhk. 47.

³³⁾ Военно-походный журналъ Шереметева, lhk. 119.

38, Riia 25 ja Kokenhuuseni suunas 9 penikoorma kauguseni Kollo mõisast. Lõppkokkuvõttes ütleb Šeremetjev, et rüüstamata olevat jäänud Pärnu ja Tallinna ja nende vahel maa mere ääres, samuti ka rannik Riiani. Igatahes jäi seekord siiski rüüstamata kui mitte terve, siis enamik Põhja-Eestist. Liivimaal aga enamik Viljandimaast, arvatavasti ka Tartumaa kihelkonnad Võrtsjärve ääres ja Pärnumaa kesk- ja põhjapoolsed osad.

Hädas oli Šeremetjev vangidega. Ta ei tea, kuhu neid panna. Vangikojad (Pihkvas) olevat täis. Ta kartis ka, et vangid võivad püssirohu keldrid põlema süüdata; ka kuluvat palju raha vangide toitmiseks. Ta arvab, et ei jätku Moskva ühest saatepolgust. Ta olevat eestlastest välja valinud 100 perekonda, kellest osa oskavat töötada kirvega, osa teisi töid teha; neis perekondades olevat üle 400 hinge. Need valinud ta välja Aasovi jaoks ja lubab nad kiiresti saata Moskvasse³⁴⁾.

Meid huvitab muidugi ka vangilangenud eestlaste ja lätlaste edaspidine saatus. Seni on selle üle meil võrdlemisi vähe materjali käepärast. Kui Rootsi vägi 1708. a. läks Ukrainasse, leiti seal eest nii Poltava piirkonnas kui ka terves Ukrainas soomlasi ja liivimaalasi, peamiselt vist küll liivimaalasi. Neid viinud sinna kasakad kas ise kaasa või jälle müüinud venelased neid neile. Rootslased on meesisikud seal kaasa võtnud, kust nad neid ees leidnud. Noored poisid, kes (vangidena) kaasa võetud varajases nooruses, lahkunud rohkete pisaratega nende uute peremeeste, (Ukraina) talupoegade juurest. Nad olevat nende oma sõnade järgi, väga liigutatud olnud, sest jumtalatanistus, mis nad siin näinud, põlnud sarnane, mida nad mäletasid oma kodumaal näinud olevat. Paljud neist, kes juba ümber ristitud ja kes juba vanemad, soovivad sinna jääda, tuues põhjusena ette seda, et nende käsi käivat seal palju paremini kui kodumaal, kus nad olevat olnud härrasmeeste sunni all (pärisorjad) ja kus neid peetud mitteamusajateks olenditeks. Teised olevat nõus olnud lahkuma, soovides astuda sõjaväeteenistusse, eriti just need, kes seal koos olid elanud ja omavahel emakeelt kõnelenud. Mõned neist võetud Liivimaa

³⁴⁾ Šeremetjevi kiri tsaarile, dat. Marienburgi juures laagris 25. aug. 1702. a., Устряловъ, IV, 2, lhk. 249—250.

aadlipkondadesse või jälle vooripoisteks kahurväkke, kus neist enamik Soomes ja Liivimaal olevat olnud Teisi nõudnud kindralid ja teised ohvitserid oma teenistusse. Kõige enam aga tulnud kokku naisi, kes kaebanud, et nad ei või järgida sõjaväele, palunud aga luba kaasa minna siis, kui kuningas peaks korra maalt lahkuma. Nad teadnud ka, et kaasmaalasi ja seltsilisi, keda nad hea meelega ei võinud kaotada, saadetud teistesse paikadesse ja nii ära peidetud, et nad neist midagi ei kuulvat³⁵⁾.

Kahtlemata sisaldavad need silmapaistvama Karl XII ajaloo kirjutaja Nordbergi poolt toodud andmed palju tõenäolist. Küsida tuleb muidugi, mis ajal need vangid Ukrainasse sattusid. Ei siin või kahtlustki olla selles, et osa neist sinna võis sattuda juba peale Šeremetjevi rüüsteretki 1702 ja 1703; see on vist vastuvaidlemata tõsiasi. Eelpool nägime seda, et 1701. a. lõpul ja 1702. a. alul olid just kasakad agarad vange võtma ja Šeremetjev ei seganud neid selles. Sama lugu oli 1703. a. sügiselgi.

Vene stepi rüüstesalkade hävitavat tegevust kirjeldab kujukalt Kelch, seletades, et peale Hummuli lahingut olevat vaenlane läinud sinna, kus soovinud. Tema suurim ratsaväe võim olevat seisnud stepirahvaste irregulaarses ratsaväes (muidugi rüüstetegevuse arendamise seisukohalt lähtudes). Kelch teab ka, et nad selle rüüsteretke aegu on tapnud palju mehi, naisi ja lapsi ja neid palju ka kaasa viinud. Huvitav on just märkida, et Kelch mainib kõige suurema õnnetusena, et nad mitmed sajad lapsed vanikritele pakkinud ja enesega kaasa viinud³⁶⁾. Võimalik, et just neist lastest kõnelebki Nordberg oma Karl XII ajaloo, kes siit kaasa viidud ja Ukrainas üles kasvatatud. Nordbergi järgi pidid nad seal juba mõned aastad elanud olema. Peale selle näib Ukrainasse viidud olevat ka sõjaväelasi. Pole ka huvituseta sedagi ära märkida, et vanemad sõjavangid, kel oma endisest kodumaast ja seal valitsevast pärisorjusest oli kujutus, leidsid oma seisukoha Ukrainas parema olevat. Nagu teada, oli Ukraina rahvas siis veel isiklikult vaba ja pärisorjastamine toimus alles Katariina II ajal. Nähtavasti ei käinud isiklikult vabad kasakad ka uute sõjavangidega

kõige halvemini ümber. Kuid lootus Ukrainast tagasipöördumiseks ei teostunud muidugi. Poltava lahingu järel langes ju Rootsi omagi vägi sõjavangi ja pääses Rootsi tagasi alles peale pikki, enamikul juhu küll väga vaevarikkaid vangipõlve-aastaid. Paremini ei käinud muidugi ka eestlaste ja lätlaste käsi. Muidugi saadeti osa neist, kes uuesti olid astunud Rootsi sõjaväkke, ühes Rootsi sõjaväelastega ida poole. Loomulikult viidi Eesti alalt vange ka mujale Venesse, kus sõjavangidest olid huvitatud vene magnaadid — suurmaomanikud. Ka viidi siit linnadest jne. palju kapitalisi Vene linnadesse jne.

Meie kodumaa oli aga rängalt kannatanud. Õudne oli see paik, kust vaenuvanker üle libises. Kuigi rüüstamine maaliselt ei ulatunud nii kaugele kui Šeremetjev seda kirjutab tsaarile, siiski olid tagajärjed väga kurvad. Kroonik Kelch arvab, et Tartumaal ja kuni Koivani rüüstatud enam kui 100 mõisat, mõned alevid ja umbes 1000 küla. Vaenlane põletanud kõik nii paljaks, et aiasteivastki polevat järele jäänud. Nad ajanud suured karjad Venemaale, osalt on nad need maha tapnud, võttes seda, mis meeldib, jättes sisikonnad ja muu, mis ei meeldinud, põldudele, nii et suured põllud on näinud välja kui sönnikujäljad.

Kuigi Kelchi ütelsi ei tule alati võtta sõna-sõnaliselt, pole siiski kahtlust, et neis on palju tõtt.

Sõjavanker aga veeres edasi, tehes takistusi uuele tärkavale elule. Järgmised aastad töid uusi katsumisi. See ongi põhjuseks, miks peame pidama Põhjasõja aega ühes sellele eelneva ja sellele järgneva katkuga üheks raskemaks ajastuks Eesti rahva elus. Muidugi sündis uuestiasustamine otsekohe kui vaenlane oli maalt lahkunud, ning varsti ehitati üles kõige vajalikumad ehitised jne.

³⁵⁾ Nordberg, *Leben Carl des Zwölften, Königs in Schweden. Zweite Theil.* Hamburg, 1746, lhk. 133—134.

³⁶⁾ Kelch, *Continuation*, lhk. 297. Kelch mainib siin, et neid viidud tatarlaste maale, et neid seal kas ära müüa või tatarlikus paganuses üles kasvatada. Kuid Kelch muidugi toleaegses lääneuroopalikus kujutluses vahetab tatarlased ära kasakatega.

Riigivanem ühes Kaitseministriga ja diplomaatliku korpusega 1-se diviisi piirkonnas.

Laupäeval, 25. juuli hommikul kell 0800 algas Riigivanem härra Konstantin Päts ühes Kaitseministriga ja diplomaatliku korpusega ringsõitu ümber Eesti, et tutvustada meie maad ja näidata meie rahva sise- ja elu tema argitoimetuste juures riigipea juure akkrediteeritud välissaadikutele

olid üles rivistatud spaleeridena kahelepoole teed.

Jägalast jätkus sõit edasi Rakvere suunas. Viitna järve kaldal, Viru-Harju piiril võtsid külalisi vastu 1. diviisi ülem kindral-major A. Tõnisson ja Viru maavalitsuse esimees Pajos ühes maavalitsuse liik-

Riigivanem võtab kaitseväge ja kaitseliidu paraadi vastu Rakvere Vabadusplatsil.

Keskel esiplaanil: Riigivanem Konstantin Päts, Kaitseminister A. Kerem, diviisi-ülem kindral A. Tõnisson, garnisoniülem kolonel Paavijaan.

ja diplomaatliku korpuse liikmetele. Riigivanemaga ja ta saatjaskonnaga sõitsid ühes ajakirjanikkude pere esindajad.

Ilm sõiduks oli kõigiti soodus. Paar päeva enne väljasõitu olnud tugev vihm oli tolmukorra maanteedel kinni löönud. Temperatuur oli õige soe. Ilmajaam ennustas kuiva, milles ta ka ei eksinud.

Reisist osavõtjate kogumiseks oli määratud Jägala jõe sild Tallinna—Narva maanteel, 26 km Tallinnast. Külaliste kogudes Jägala jõe tehti ühine ringkäik laagrisse. Laagrisse jõudmisel tervitati Riigivanemat 21 kahuripauguga. Väeosad

metega. Naiskodukaitse esindajad annetasid Riigivanemale lilli.

Rakveresse jõuti kella 1130-ks. Linna piirile oli ehitatud auvärv, mis kaunistatud Eesti ja nende välisriikide lippudega, mille esindajad võtsid osa ringsõidust. Auvärv juures oli üles seatud aukompani 5. üks. jalaväe pataljonist. Linna nimel tervitas Riigivanemat ja külalisi linnapea Aavikson.

Aukompanist möödunud tehti tutvunemiskäik linnas ja kaitseväge kasarmutes, kus maitsti sõdurisuppi. Sellele järgnes paraad Vabadusplatsil ja eine maavalitsuse

Riigivanem jõuab Narva raekoja platsile.

All keskel: kindral A. Tõnisson, Riigivanem ja major J. Lepp.

esimehelt ja kohalikult garnisonilt. Kella 1400 paiku alati sõitu Kohtla-Järvele.

Kohtlasse, kiviõli vabriku kohale oli püstitatud rohelisega kaunistatud auvärav. Kahelepoole teed rivistatud õpilasi lilledega ja lipukestega. Aukompani oli moodustatud kohalikust kaitseliidust. Riigivanema saabudes mängis kaevanduse puhkpillide orkester hümnid ja tervitusmarssi. Külalisi tervitas kiviõlitööstuse direktor M. Raud. Pärast seda vaadati õli- ja bensiinivabrikuid.

Teel Jõhvi peatuti diviisiülema kindralmajor Tõnissoni talus Edisel, kus külalisi kostitati kodusvalmistatud karastavate jookidega ja maiustustega.

Kella 1900 paiku jõuti Vaivara seltsimaja juure. Seal oli üles seatud kaitseliidu aukompani ja spaleerid. Rohkesti oli tulnud külalisi tervitama kohalikke talupidajaid. Tervitussõna Riigivanemale ütlesid kirjanik Ruttof ja Narva maleva pealik major Lepp.

Lühikese peatuse järele sõideti edasi Narva-Jõesuu poole. Jõesuhu jõuti kella pool kaheksa paiku õhtul. Siin ootas riigi

esimest kodanikku ja temaga ühes haruldasi külalisi mitmetuhandepealine rahvahulk. Aukompani ja spaleerid kohalikust kaitseliidust.

Vabadussõja mälestussamba juure oli üles seatud auvärav, kus võttis külalisi vastu ja tervitas alevi nimel alevivanem M. Leiburg. Pärast vastuvõttu paluti Riigivanem ja külalised kuurhoonesse, kus oli korraldatud pidulik eine alevivalitsuse poolt.

Järgmisel hommikul, s. o. 26. juulil pärast lühikest jalutuskäiku plaashil sõideti laevaga Narva, kuhu jõuti kell 1030. Sadamasse oli püstitatud auvärav ja sadamahoone oli kaunistatud rohelisega ja lippudega. Auväravast kuni laevani olid üles seatud spaleeridena Narva ja Vaivara naiskaitseliitlased. Sadamasilla ees aukompani 1. jal. rügemendist diviisi orkestriga paremal tiival. Auväravast kuni raekojani spaleerid kohalikust garnisonist. Tänaväärsed, kust oli ette nähtud Riigivanema läbisõit, olid tihedalt kaetud rahvaga.

Sadamasillal võtsid Riigivanemat ja külalisi vastu linnapea J. Luts, diviisiülem kindralmajor A. Tõnisson, garnisoniülem

kolonel A. Pulk j. t. Pärast aukompani tervitamist sõideti Raekoja platsile. Raekoja platsil olid rivistatud Narva seltskondlikud organisatsioonid ühes lippudega.

Riigivanema saabudes Raekoja platsile mängis orkester tervitusmarssi. Saluteeriti lippudega. Raekoja trepi juures kandis ühendatud laulukoor külalistele ette E. Võrgu „Lauljate lipulaulu“.

Raekojas esitleti Riigivanemale Narva seltskonna tegelasi ja kohalikke konsulaaragente. Narva arhivaalide kohta andis seletusi end. linna arhivaar Ed. Dieckhoff.

Selle järele lahkusid välissaadikud raekojast ja läksid vaatama linna, kuna Riigivanem jäi raekotta, et võtta vastu jutulesoovijaid.

Oma ringkäigul linnas külastasid välissaadikud kohalikke muuseume ja Hermannini ja Jaani kindlusi. Hermannini kindluses andis major R. Freudenstein külalistele lühikese ülevaate Narva kindluste ajaloo kohta. Jaani kindluses proovisid külalised sõduri-

suppi ja praadi, millised leiti olevat väga maitsevad.

Kell 1300 kogusid külalised Eesti Seltsi „Ilmarine“ ruumidesse, kus oli korraldatud lõuna. Lõunalauas tervitasid Riigivanemat ja välissaadikuid Narva omavalitsuse, kaitseväe ja seltsk. organisatsioonide esindajad.

Kell 1500 istuti autodesse, et jätkata sõitu üle Kurtna, Lohusuu Tartu suunas. Riigivanemat ja väliskülalisi sõitsid saatma diviisiülema kindral-major A. Tõnisson, Viiru maavalitsuse esimees Pajos j. t.

Riigivanema ja tema saatjaskonna külaskäik oli väga suureks sündmuseks mitte üksinda Virumaal asuvale kaitseväele, vaid ka kohalikule seltskonnale ja kogu rahvale. Mitmeid nädalaid tehti ettevalmistusi riigipea ja kõrgete külaliste vastuvõtuks, et vääriliselt esineda nende kohalejõudmisel. Oli ju Vabariigi algpäevist saadik see esimene juhul, kus I diviis sai osaliseks näha oma külalisena lugupeetud Riigivanemat nii suure arvu välissaadikute saatel.

r.-n.

Kaitseväe hinnet ajakirjanduse poolt Riigivanema ringsõidu puhul.

Toome väljavõtte „Kajast“ 4. aug. 1931:

„... Värskas olid kaitsevälased oma laagri muutnud õhtuks nagu suureks kinoks. Tumedal taevafoonil kerkisid üksteise järele vahetpidamata raketid ning madalamal metsa varjul keerutasid sõdurid tulerattaid, mis valmistasid ennenägematuid valguseffekte. Kogu laagri lipuplats oli palistatud väikeste põlevate õlilambikestega ja eemalt paistva järve kaldalt peegeldusid tulesilmad veepinnalt mitmekordselt vastu. Raketipüstolite paugud löid helifilmi meeleolu. Külalistele mõjus aga ülendavalt veel see teadmine,

et kõik, mis näha, on ise tehtud. Ostetud kraami ei olnud midagi.

Hommikul ärgates Värska laagrikodu hoone teisel korral, võis sõdurite eluruumides leida paremat korda kui Tartu „Grand hotelli“ kallites tubades. Külalistel olid puhastatud jalanõud ning pesuvett oli toodud külluses. Hotellis tuli aga kolm korda kõlistada, enne kui tuli teenija, ning vett ta tõi kahe mehe kohta vaid toobi korraga.

Tõesti kiitusega peab mainima meie kaitseväe sisekorda, mida aga ei saa öelda meie hotelliasjanduse kohta.

NOORED LENDURID.

1. aug. 1931. a. lõppes Lennukoolis järjekorraline, seekord 5-es, lendurõpilaste ohvitseride kursus.

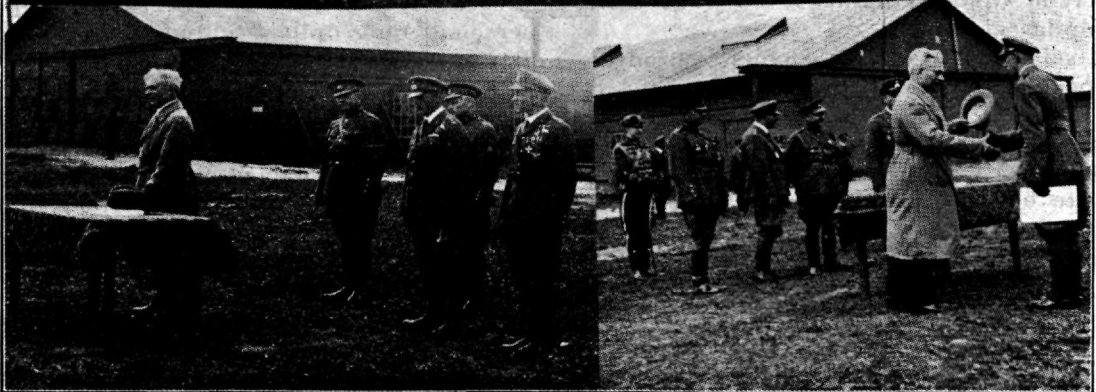
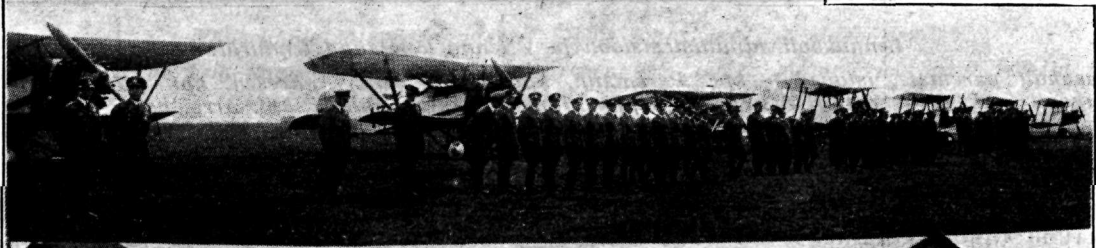
Noored vast kutse omanud lendurid võeti lennukooli vastu juba sügisel 1928. a.

musi jalaväe ja suurtükiväe teenistuse aladel, mis nendele tulevikus koostöö ülesannete täitmisel annab suurt kasu.

Tulles lennukooli tagasi septembri kuul 1930. a. asusid lendurõpilased lennutehnikali-

Vasakul: Kaitseministri k. t. hra Hünersoni saabumine lendurite V lennu paraadile. Raporteerib Ohukaitse staabiülema mjr Vernik. Ministrit saadavad kindralid P. Lill ja J. Tõrvand, kolonel R. Tomberg, adjut. ltn. Reinthal ja korrap. ohvitser.

Keskel: Lennukid paraadil. All vasakul: Kamini tervituskõne.

Paremal: Diploomide väljaandmine lennukooli lõpetajaile.

ja lõpetasid 1929. a. kevadel lennukooli I-se õppeperioodi. Selle järele saadeti õpilased teiste väeliikide väeosadesse staazile, olles kordamööda jalaväe rügementides ja suurtükiväes. Tähtendatud komandeerimine teistesse väeosadesse kestis kuni 1930. a. septembrini. Seega omasid lendurõpilased ohvitserid teadmisi ja koge-

sele väljaõppele, esialgul õppemasinatel ja hiljem käesoleva aasta suvel lahingmasinatel. Paralleelselt lennutreeninguga tuli lendurõpilastel sellel perioodil läbi võtta peaaesjalikult praktilises käsituses rida aineid, mis kooli kavades lendurõpilastele ette nähtud. Rahuldava olukorra tõttu said lendurõpilased hea lennutehnilise etteval-

Lennukooli administratsioon ja V lennu lõpetanud lendurid.

Vasakult paremale, istuvad — kpt. Parsmann, kpt. Braun, ltn. Andresen, kpt. Kitvell, Lennukooli end. ülem major A. Vernik, major Janson, major Matvei, kpt. Arro, veltu. Schmidt. Seisavad, esimeses reas — noorem-leitnandid Teder, Kalmet, Mesikep, Kriisk, Miil, Liive, Riisenberg, Streimann, Rosmann. Telses reas — noorem-leitnandid Schinmann, Loigu, Muru, Asu, Treimann.

mistuse, lennates 11 kuu jooksul kokku umbes 1200 tundi, keskmiselt 85—100 tundi iga õpilase kohta.

1-sel augustil s.a. Lasnamäe aerodroomil peeti ära lõpuaktus, Kaitseministri k. t. hra H ü n e r s o n'i, kaitseministri abi kindral-major Lill'i, kv. staabi ülema kindral-major T õ r v a n d'i, kv. ühendatud õpeasutiste ülema kolonel B r e d e ja teiste kutsutud külaliste osavõtul.

Kaitseminister oma kõnes märkis tähtsuse, mille omab vabariigi kaitseväes len-

nuvägi, allakriipsutades raskusi, millistega on seotud lennuteenistus ja tänades õppepersonali ning õpilasi tehtud töö eest. Valitsuse nimel soovis noortele lenduritele edu ja õnne.

Pärast kõnet andis hra minister igale lõpetajale kätte lenduri kutsetunnistuse ja kutsemärgi. Lasnamäe ohv. kasiinos vesteldi lühikest aega klaasi vahuviina juures ja sooviti noortele kotkastele veel kord õnne nende suurpäeval ning edu eelseisvas raskes kodukaitse töös.

Välisriikide sõjaväe esindajad külastamas 1-st diviisi.

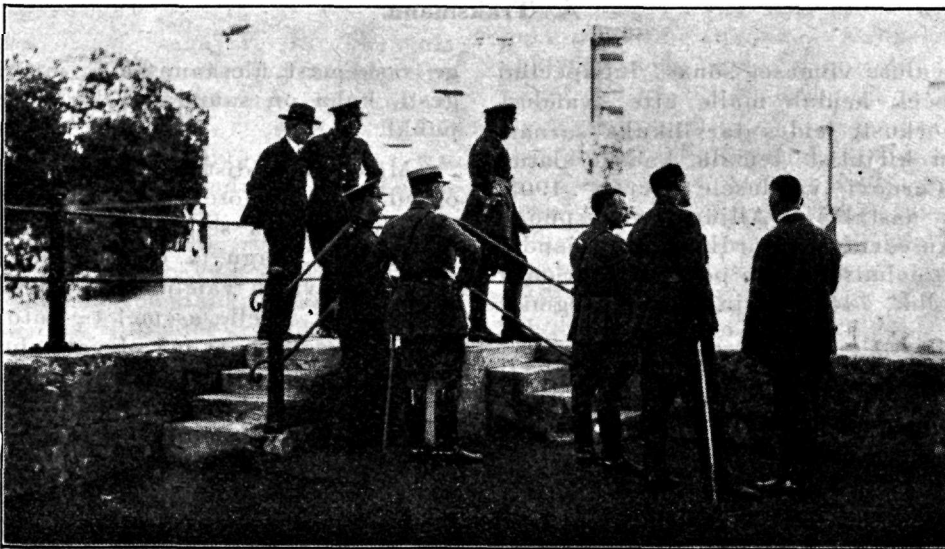
Käesoleva aasta juulikuul lõpul korraldas Kaitseministeerium väljasõidu välisriikide sõjaväe esinajatele I diviisi piirkonda. Väljasõidust võtsid osa Prantsuse kolonel Archen, S. S. S. R. brigaadi komander Kurdjumoff, Inglise major Friebrace ja Poola kolonelleitnant Liebich Kaitsevägede staabi kolonelleitnant R. Maasingi saatel.

Väljasõit algas 28. juuli hommikul Tallinnast autodel. Jägalas tehti peatus, kus külastati suurtükiväe laagrit. Sama päeva õhtuks jõuti Rakveresse. Rakveres võttis külalisi vastu Rakvere garnisoni ülem kolonel Paavijaan ühes kohalikkude väeosa-de ülematega. Õhtul tutvuneti linnaga ja kasarmutega. Ööbiti Rakveres.

Välisriikide sõjaväe esindajad Jõhvis 4 üks. jal. pat. staabi ees.

Esireas: kol. Tallo, brig. kom. Kurdjumoff, kolonel Archen, kol. Liebich, major Friebace ja kol.-lt. Koch.

Välisriikide sõjaväe esindajad imetlemas Narva Suurt juga.

Ülal trepil: Kreenholmi vabr. dir. Towler, Inglise major Friebace ja S.S.S.R. brig. kom. Kurdjumoff.

Järgmisel päeval jätkati sõitu Narva poole. Kell 0930 jõuti Kohtla kiviõli vabrikusse, kus külalistele lahkesti seletusi andis kiviõli vabriku juhataja dir. Vöhrmann. Pärast pooletunnilist peatust läks sõit edasi üle Jõhvi Kurtnasse.

Kurtna laagrisse jõuti enne lõunat. Laagris võttis külalisi vastu laagrikoondise ülem kolonel A. Pulk, kes andis külalistele vajalikke seletusi. Meie õppetööst selgema pildi saamiseks demonstreeriti laagritkõlastajatele laskurühma tegevust pealetun-

gil, toetatud rkp. rühmast. Suurtükitle toetus oli tähendatud lõhkevate fugaasidega.

Pärast kehakinnitust laagri kasiinos sõideti diviisiülema kindralmajor A. Tõnissoni kutsel tema normaaltallu Edise asundusse, kus kindral pakkus külalistele kohvi. Ediselt mindi 4. üks. jal. pataljoni, Jõhvi asundusse. Seal olid ette nähtud öökorterid.

30. juuli hommikul kell 1030 jõudsid külalised Narva-Jõesuhu, teinud ilusa matka mööda kõrget Virumaa rannikut. Narva-Jõesuus oli külalistel üldine soov karastada keha jahutavas merevees. Suurepä-rane plaash, peegelvaikne merepind, vär-

virohke vaade suvitajaspererele rannal köitis kauaks külaliste tähelepanu.

Kella 1400-ks palus diviisiülem k.-m. A. Tõnisson külalised lõunale kuursaali. Lõunast võttis osa peale väeosade ülemate ka õhukaitse ülem kolonel R. Tomberg.

Pärast lõunat sõideti laevaga Narva. Tee peal anti külalistele seletusi Põhjasõjaaegsetest lahingutest ja Narva piiramise operatsioonist 1700. a.

Narvas näidati külalistele Hermanni ja Jaani kindlusi, tutvustati kasarmutega ja Kreenholmi vabrikuga ja vaadeldi koskesid.

Õhtuse rongiga sõitsid külalised Tallinna poole tagasi.

r.-n.

Meie jalaväe väljaõpe ja punktilaskmine.

II.

*Rohkem „eesti vaimu“
meie mõttevahetusis ka laskeasjanduse alal.*

„Kaebealuse viimase sõna“ puhul.

A. Traksmann.

„Kaebealuse viimases sõnas“ lugupeetud O. Sternbeck heidab mulle ette „vaieluskunsti“ nõrkust, leides tarvilikuks sarnastada minu kirjutist temalt kaasa elatud Trotski—Černovi vaielusele Bernis 1903. või 1904. aastal*). Alljärgnevas püüan näidata, kuivõrra see võrdlus on põhjendatud. Oma eelmise artikli põhiväite („Sõdur nr. 27/28 lhk. 745) võtsin kokku järgmise mõttega:

— „Punktilaskmine ja võistlused punktilaskmises iseendast mitte ei ole ideeliselt vastolus meie jalaväe väljaõppe üldiste eesmärkidega, vaid nad on koguni väga ilusad ja tarvilikud kaasabinõud nende eesmärkide saavutamiseks. Kuid need ilusad asjad halvavad silmapilkselt kogu jalaväe väljaõppe mõtte siis, kui nad kujunevad kõik domineerivaiks nähteks, kutsudes välja kõige mõtetuma tuupimise.“

Selle mõtte läbilöömist meie jalaväe laskeasjanduses ma nimetasin otsekohe „kõi-

ge raskemast ülesaamiseks“, mis ütles selgesti, kuhu on suundatud kirjutise raskuspunkt.

Meie edaspidistel sõnavahetustel oleks olnud vähegi mõtet, kui lugupeetud O. Sternbeck oleks selle väite võtnud täpsalt niisugusena, nagu ta on väljendatud, ning sellele siis vastu vaielnud. „Viimane sõna“ seda ei tee. Selle asemel ta autor hakkab kõnelema sellest, et ma olevat tahtnud teda kõigepealt lüüa L. E. I § 27. põhjal, viimast „peaaegu täielikult tsiteerides“. Ning ta täiendab minu „peaaegu“ lõiguga, mis kõneleb võistlustest. Mainides veel teisigi paragrahve, „kaebealune“ küsib oma „süüdistajailt“ ja arvustajailt: — „õelge, mis tükis on meil võistluste korraldamises, ja eriti tagajärgede väljakuulutamises, kõrvale kaldutud neis eeskirja paragrahvides ülesseatud põhimõtetest?“

Kuid, lugupeetud O. Sternbeck, lubage tähendada, et mina oma artiklis ei ole ju püüdnudki väita, agu oleksid meie võistlused iseendast „reglamendivastased“ või selliselt korraldatud. Minu artikkel ei maini üldse võistluste korraldamist — jätsin selle küsimuse täiesti lahtiseks, võttes ta

*) Vt. „Sõdur“ nr. 29/30 — 1931, lehek. 796.

à priori nagu ta on. Kuid millest ma kõnelesin, see on võistluste tagajärjed ja nende tagajärgede avaldamine meie käsikirjades ja „Sõduri“ veergudel. Kuid ka sellel viimasel alal ma ei puudutanud küsimust, kas senine avaldamise kord on „reglamendivastane“ või mitte — meie L. E. I avaldamise korra jätab ju täiesti lahtiseks, — vaid püüdsin valgustada ainult küsimust, milliseid tulemusi see on andnud meie jalaväe üldise väljaõppe seisukohalt. Selle eesmärgiga on ka tsiteeritud väljavõtted L. E. I § 27-dast ja mujalt, mille põhjal väitsin, et kogu töö igakülge arvustamise asemel, nagu seda nõuab eeskiri, oleme võistluste kaudu igal aastal kindlaks teinud ainult seda, missuguseid tagajärgi on andnud õpetus üksikutele õppealadel, jättes täiesti tähelepanemata, kuidas ja milliste abinõudega, aja ja energia kuluga need tagajärjed väeosades on saavutatud ning kuidas see on mõjutanud meie jalaväe väljaõppe üldisi ülesandeid.“

Nagu näete, algusest lõpuni kõneldakse ainult tagajärgedest, ning „kaebealune“ ei oleks pruukinud tõesti mitte oma „süüdi“ suurendama hakata ainult selleks, et siis sel viisil tekitatud varjude vastu ise sõidida.

Uurides edasi tagajärgede küsimust, ma tsiteerisin meie L. E. I § 142 tabavat ütelist, et „ettekirjutatud programmi punktide täitmist võib tihti saavutada kõige mõtetumatuupimisega,“ mis tähendab seda, et laskeasjanduse õpetamisele kulutatakse ebaratsionaalselt tunduvalt rohkem aega ja energiat, kui seda lubavad ametlikud õppekavad. Püüdsin tõendada, et see meie jalaväes paljudel juhtudel tegelikult nii on sündinud.

„Kaabealuse“ vastus ei ütle päris kindlasti, kas ta sedagi väidet loeb tõestatuks või mitte. Ta märgib ainult nagu kõrvale põigeldes: „et mingisugune väeosa üldse füüsiliselt oleks võinud kulutada mõnelt poolt kirjeldatud tundide massi puhtale punktilaskmisele, seda mina näend ei ole.“

Ma esitan selle küsimuse siiski uuesti, sest ta omab põhimõtteliku tähtsuse: kas niisugune „mõtetu tuupimine“ on aset leidnud meie jalaväes või mitte?

Vastan sellele: jah, päris kindlasti! Sellest kõnelevad väga paljude juhtide tähelepanekud nii keskasutisest kui rivist. Näiteid selle kohta toovad ka nii O. Sternbeck kui K. L. oma mõttevahetu-

sis. Lisan juure: see „mõtetu tuupimine“ jõuab oma kulminatsioonipunkti 1930. a. laagriperioodil, kus ta kujuneb niivõrra ilmselt silmatorkavaks, et temale vastukaaluks määratakse „lahingõppe katsed“, mis pidid väeosadele meele tuletama, et selle ala õpetamine on ka tähtis. Neid katseid 1931. a. sügisel korraldab komisjon, keda presideerib meie jalaväe inspektor isiklikult.

See on tükk väga huvitavat ajalugu meie lähemast minevikust väljaõppe alal. Kahjuks need tõsiasiad näivad olevat ununenud 1931. a. — teadlikult või kogemata. Või otsitakse pääsmist ütelses: „puhtale punktilaskmisele“. Tuletan meele, et meil väeosades tegelikult tööaluseks on kompani töökavades (mitte pataljoni, nagu lhk. 798 mainitakse) toodud aja jaotus. Kui neis kavades mõnele rühmale on märgitud „laskeasjandusõppelaskmine, siis, arvan, seda võib ka julgesti võtta niisugusena, kuigi see sünnib tagantjärele. Andmed, mis sel teel saadud, tõestavad täiesti ümberlöökkamatult tegeliku elu tähelepanekuid, näidates, et tundide ülekulu laskeasjandusele on olnud suur. See ülekulu kõigub, vastavalt väeosadele, 50—100 tunni vahel. Sealjuures, mida kõrgemal on seisnud väeosa oma punktide summaga Kaitseministri käsikirjas, seda suurem on olnud ülekulu; nähe, mis on täiesti loomulik ja arusaadav.

Väidan sealjuures, et lõviosa ajast ja padrunitest on kulutatud just punktilaskmise drillimisele. Meie õppekava näeb ette teatava arvu lahingulaskmisi üksikule mehele, jaole ja rühmale. Märkus õppekavas lubab siiski, et kõiki laskmisi ei pruugi läbi teha kõik jaod ja rühmad. Selle märkuse tõlgitsemises on mindud äärmuse ni, demonstreerides ühe-kahe jaoga või rühmaga laskmist kogu kompani või pataljoni ees. Ka kaadriõppustel, mis korraldatakse ametlikkude „juhendite“ alusel, igasugu sihtimise harjutustele ja asendite drillimisele sageli ohverdatakse kaugelt rohkem aega kui see on lubatud. Siinjuures on väeosi, kus nimetatud ühekülgne töö on juba niiviisi pandud, et kavadest õieti enam midagi ei selgugi mis tehakse: kavad koostatakse üldise õppekava alusel, kuid tegelikult tehakse muud. Ainult omavahel kõneledes öeldakse mis ja kuidas tegelikult on tehtud.

Need on andmed 1930. a.

Kõik see võiks olla juba ajalugu, kui tõsiselt ei kerkiks üles küsimus, mis siis edasi? Peab see tulevikuski niiviisi edasi

kestma? Kas peame ka 1931. a. ja edaspidigi hakkama jälle moodustama komisjone, et väeosade vaimustust võidujooksus punktide saavutamiseks veidi vähendada? Kas ei tundu see veidi koomilisena, et mitte rohkem öelda, kui ühelt poolt väeosi kõigi abinõudega õhutame sellele punktide saavutamisele „tasavägise võistluse“ tähe all, teiselt poolt jällegi kurjustame selle üle, et nad seda teevad. Peaks ometi olema päevaselge, et kes selle all kannataja osa etendab, need on väeosad ja see töö, mida väeosad teevad. Just selle töö huvid nõuavad, et paneksime maksuma korra, mis ei võimaldaks niisugusi kõrvalekaldumisi, mida tuleks korrigeerida selliste erakorraliste abinõudega, nagu katsed komisjoni ees.

Kuid enne kui sihtjooni üles seada tuleviku kohta, peavad asjaosalised asutised ise kõigepealt olema veendunud selles: a) et senises korras on puudusi, b) et puuduste põhjused on need ja need. Senikaua kui neis kahes küsimusis ei ole jõutud ühisele arusaamisele, kõik püüded midagi korrigeerida, on täiesti asjatud.

Kuid siin just meie arvamisid lähevadki täiesti lahku.

Ma loen vastuvaidlematult tõestatuks punkt esimese — mitte ühe, kahe, vaid väga paljude juhtide tähelepanekute alusel. Punkt teise kohta ma väitsin, et põhjusi tuleb otsida mitte ainult meie laskeõpetajate oskamatuses töötada, nagu seda veelgi näib arvavat „viimase sõna“ autor, vaid eeskätt meie praeguses laskeasjanduse õpetamise süsteemis, mida iseloomustab: ühekülgne ideeline propaganda kirjanduses, punktilaskmises samuti ühekülgsest arenenud võistlused ühenduses järjekindla ühtlase kontrolli puudumisega.

Võib muidugi väita vastupidist: „mis on kõigel sellel tegemist süsteemiga.“ Vastan: see just on süsteemi küsimus ning ei midagi muud. Süsteem peab mingisugune olema, et ta ei võimaldaks väärnähteid ning kui need avalduvad, siis nad nivelleerima iseendast. Muidu ta ei ole süsteem, vaid on süsteemitus.

Oma väited iga üksiku nähte kohta selles süsteemis tõin juba eelmises artiklis — asjatu oleks neid korrata. Seepärast vaatlen vaid „kaealuse“ tähtsamaid vastuväiteid. Võistluste peatükk lõpetatakse järgmise huvitava resümeeaga:

„...Teiste sõnadega on ikka ja alati propageeritud (siiski „propageeritud,“ kuigi seda teisel ehitatakse!) puhtsportlist vaimu

ja võistlustahet, ilma teenistusliste järelduste kõrvalmaiguta.“

Milline ilus eesmärk — „puhtsportline vaim ja võistlustahe!“

Meie ei kahtle ka sugugi, lugupeetud O. Sternbeck, Teie heas tahtmises seda eesmärki saavutada.

Kuid mis sündis tegelikult — meie nägime.

Ja mikspärast?

Seepärast, et üllesetatud eesmärgi saavutamiseks valitud abinõud ei vastanud hoopiski eesmärgi iseloomule.

Olen valmis kahel käel alla kirjutama hüüdsõnale: „elagu tõesti tulevikus puhas sportline vaim meie jalaväes just punktilaskmises!“

Kuid tuletan meelde: just selle vaimuni meie veel välja jõudnud ei olegi. Mis on „puhta sportlise vaimu“ kõige tähtsamaks tunnuseks? Neid tunnuseid on kaks —

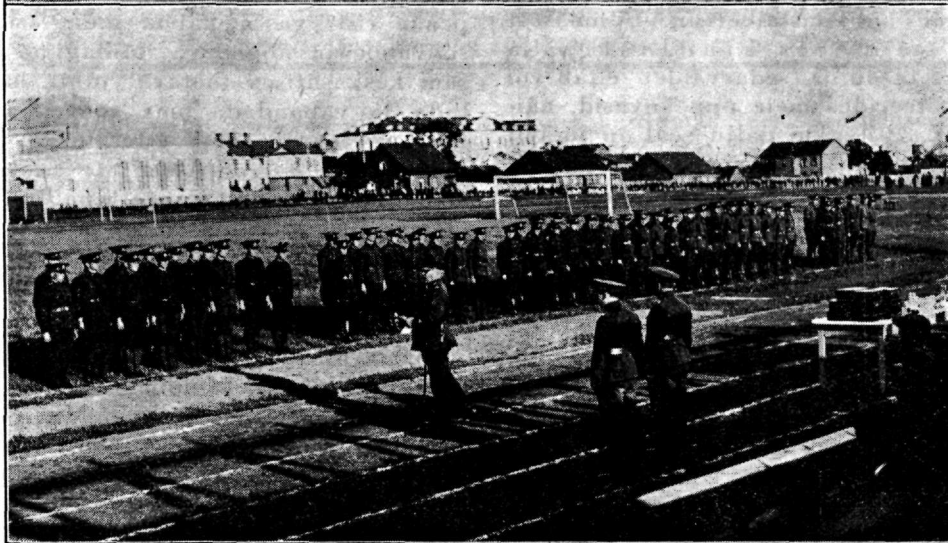
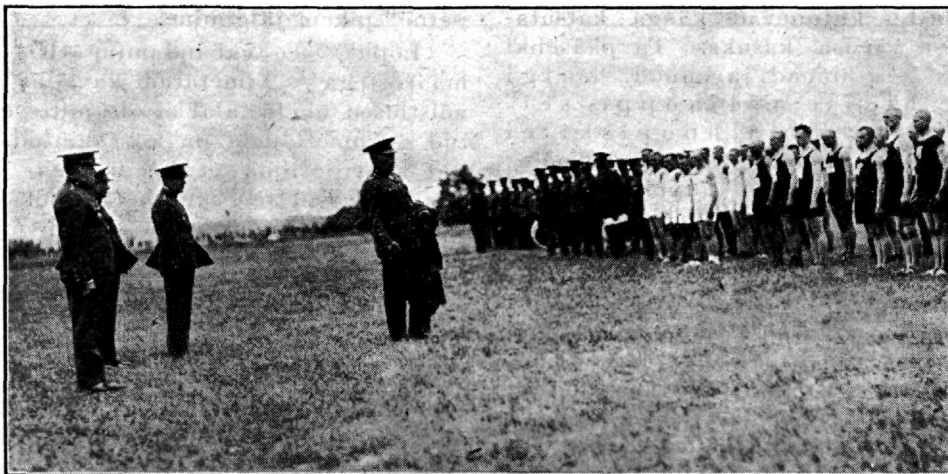
individualism ja vabatahtlikkus.

Ainult kui võistleb isik omasugusega ja võistleb vabatahtlikult — võib olla eeldusi puhta sportliku vaimu arenemiseks. Ütlen eeldusi — kõrvalmõjud teivad siingi.

Pangem maksuma ka meie laskevõistlustel need kaks põhimõtet täies ulatuses — alles siis võime hakata tõsiselt kõnelema ülaltoodud ilusaist eesmärkidest. Sealjuures ma tean väga hästi, et meil, näiteks, individualismi põhimõtte poole kogu aeg on juba püütudki. Kuid need püüded hävinevad tegeliku elu tõsiasjade ees, mis domineerivad seetõttu, et võistlevad väeosad ja võistlevad sunduslikult (muidugi mitte „reglamendivastast!“). Süvenegem lähemalt sellesse elulisse tõsiasja, meie peame jõudma veendumusele, et kogu meie laskeasjanduse kirev peegel, nagu seda tabavalt iseloomustab eeskiri: — „üksikute juhtide auahnus“, „ebaterve võistlus üksuste vahel“, „mõtetu tuupimine“ jne., jne. on just tema paratamatu tagajärg.

Viimane neist — „mõtetu tuupimine“ — on kõige olulisema tähtsusega, mispärast ta illustreerimiseks järgmine näide. Kujutellege, et kaks väeosa lähevad võistlustele. Üks neist on „end valmistanud ette“ paari kuu jooksul, drillides hoolega punktilaskmist ning kulutades sellele enamiku oma õppeajast. Teine seda teinud ei ole, vaid on töötanud õppekavade kohaselt. Lisame juure, et need kavad mõni päev enne võistlusi nägid ette pikema taktika-

1-se diviisi kergejõustiku spordivõistluste puhul 19. ja 20. juulil s. a.

ÜLAL: 1-se diviisi ülem kindralmajor A. Tõnisson tervitab võistlustest osavõtjaid.
 KESKEL: Põnev moment suurtükiväelaste värava ees.
 ALL: 1-se diviisi ülem kindralmajor A. Tõnisson tänab võistlejaid tehtud töö ja vaeva eest. Paremal laud auhindadega.

lise õppuse, nii et väeosa sattus võistlustele veidi väsinud meestega, veidi korraldamata relvadega. Võistluste tulemused niisugustes tingimustes kujunevad käega katsutavalt esimese väeosa kasuks. Ta pääsebki kõrgele, saab auhinnad ja muud, kuigi jalaväe üldise väljaõppe seisukohalt ta seda hoopiski ei ole ära teeninud, vaid, ümberpööratud, selle väeosa „mõtetu tuupimine“ oleks pidanud hukka mõistetama. See näide ei ole väljamõeldus, vaid väljavõte tegelikust elust.

Selle „mõtetu tuupimise“ võiksime ära kaotada, kui samasugused sunduslikud võistlused väeosade vahel nagu laskeasjanduses, võiksime igal aastal järjekindlalt korraldada ka kõigis teistes jalaväe õppeainetes — siis saab üks tasakaal, kus silmad ja punktid iseendast nivelleeriks aja ja energia kulu kõigile ainetele ühtlaselt. Kuid on silmnähtavalt selge, et niisugune süsteem lõhuks meie jalaväe ettevalmistuse lõpulikult.

Ainuke loogiline järeldus siit: võistlused ka laskealal tulevad viia individuaalsele, vabatahtlikule alusele, ning kõik muu sel alal jätta „ühtlase, järjekindla kontrolli hoolde“ ühistel alustel teiste õppealadega.

Kuidas seda reformi läbi viia — kas korraga või järkjärgult — selle küsimuse jätan esialgul lahtiseks.

Nüüd olemegi jõudnud selle „järjekindla, ühtlase kontrollini“, mille puudumist meie jalaväes ma konstateerisin. „Viimasest sõnast“ ei saa päris kindlasti välja lugeda, kas ta autor seda väidet eitab või jaatab. Tsiterides meie õppekavasid, näidatakse lhk. 797, „kui palju seal on jätud aega tõsiste vaatuste ja vaatuskatsete korraldamiseks“. Ma saan sellest niiviisi aru, et siin õppekavadega püütakse õigustada nende „tõsiste“ vaatsute puudumist. Kuid veidi hiljem väidetakse, et „kontrolli siiski on teostatud“, ja nimelt „õppetöö pikema jälgimisega hariliku töö juures“. Ei ole muidugi mitte tähtis, kuidas kontrolli teostatakse — kas vaatuste, õppetöö jälgimise või mõnel muul teel. Kuid sealjuures on olulise tähtsusega, et kontroll oleks „tõsine“. „Tõsiseks“ loen kontrolli, mis on objektivne ja mitmekülgne, haarates erapooletute vaatuste kaudu kõiki väljaõppe alasid. Ma jätan siinkohal täiesti lahtiseks küsimuse, kes niisugust kontrolli peab teostama. Täheandan ainult, et jalaväe väljaõppe suhtes seda peab kindlasti tegema ka jalaväe inspektor. Era-

korraliste „lahinguõppe katsete“ määramine möödunud aastal illustreerib meile kõige paremini, kui võrra „tõsine“ on olnud see „õppetöö“ pikem jälgimine.

Lõpuks see vabandamine ÜÕ4 ja ÜÕ8 määrustega! Nimetatud kavades ju ka võistlused ühelgi alal ei ole mitte ette nähtud — ometi neid on korraldatud niipalju kui sooviti, ilma et keegi oleks küsinud, mis aja arvel see sünnib. Milleks siis niisugune kahe- või kolmeväeline võistluste ja vaatusete suhtes? Nähtavasti küll ainult selleks, et esimesi eelistati teistele. Sellelt õigustamise ja vabandamise alalt veel üks näide, mis on iseloomustav „kaebealusele“. Ühe peatüki ta lõpetab järgmiselt:

— „uskuge — rohkem ei ole ka mina oma 10-aastase töö vältusel kunagi soovinud ellu viia.“

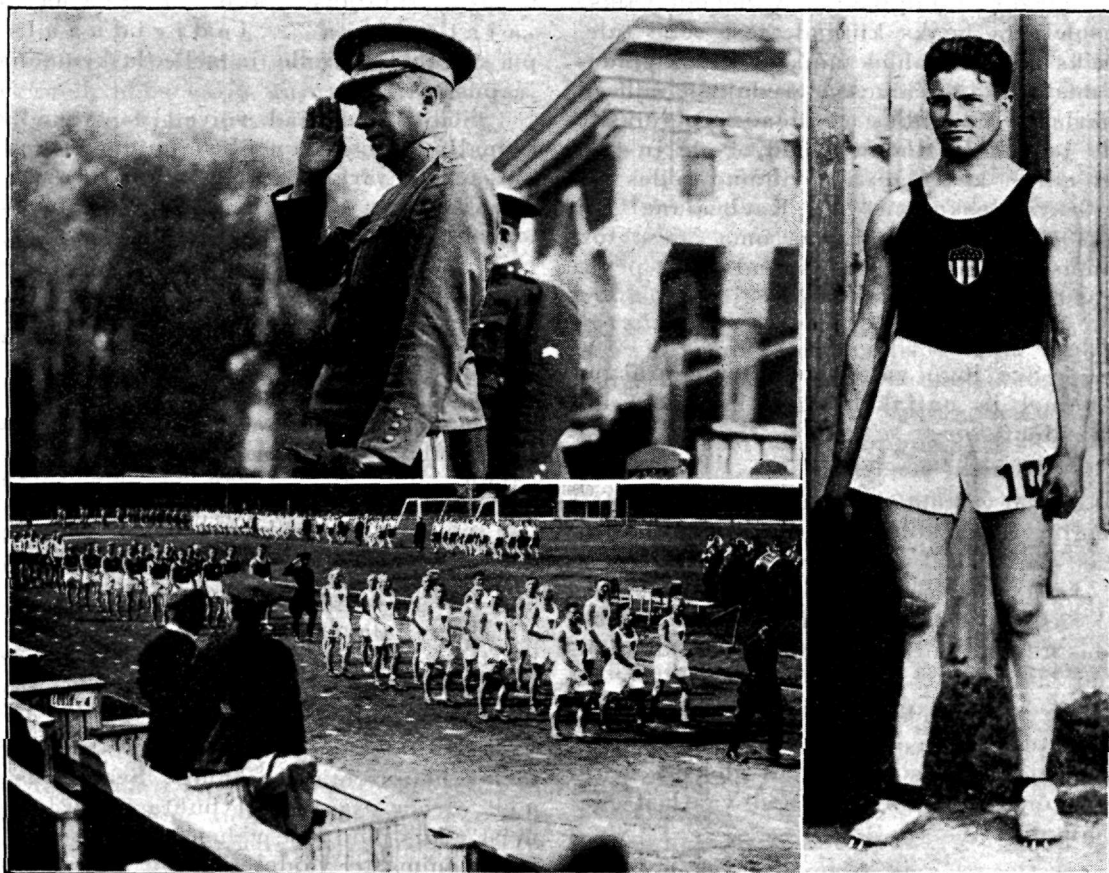
Meie usume seda meeleldi.

Kuid kas see on käesoleval juhul olulise tähtsusega, mida „on soovitud ellu viia“? Arvan, et mitte. Soovid ja nõuded on üks asi ning kuidas need soovid ja nõuded kajastuvad tegelikus elus — sootu teine asi. Asutis, kes tahab juhtida elu kõigis ta mitmekesisuses, peab oma töö aluseks võtma mitte ainult oma soove ja nõudeid, vaid eeskätt need elulised nähted, millena ta soovid ja nõuded on kajastunud tegelikus elus. Ilmsiks tulnud nähteid tähele pannes ja hinnates, peame neid võtma niisugustena, nagu nad on, ka siis, kui see peaks risti vastu käima meie esialgsetele soovidele ja nõuetele. Midagi ei ole lihtsam keskasutises töötaval juhul, kui õigustada ja vabandada oma soove ja korraldusi, veeretades kõik ettetulevad väärtused täitjate — roopaseadjate kaela. Kuid meie enam kui kümneaastane töö peaks olema juba küllaldaselt tõendanud, et niisugune talituseviis mitte ainult ei paranda asja, vaid hävitab koguni kõik alusedki asja parandamiseks.

Oma tööd ja seal saavutatud tagajärgi kriitiliselt hinnata kuulub vanema juhi kõige suuremate vooruste hulka. Ma ei kahtle hetkeski, et see suur põhimõte täiel ulatusel läbi lööb ka meie jalaväes. Ainult eneskriitika ja mõistlik suhtumine sellele, mida teised ütlevad, hoiavad ära selle, kus tegelik elu tagant järele meile näitab, et on eksitud. Muidugi on siis juba hilja korrektuuride tegemiseks.

Niisugusesse piinlikku seisukorda on meid nüüd pandud meie laskeasjanduse

**3-da diviisi kergejõustiku spordivõistluste puhul
Tallinnas, 24. ja 25. juulil s. a.**

*ÜLAL: Diviil kindral Jonson tervitab sportlasi. ALL: Sportlased defileerivad.
PAREMAL: Kaitseväge võistlustel silmapaistvaim sportlane Viiding.*

endise suuna suhtes, mis jalaväe inspektori enda tunnustuse järele olevat olnud „veel palju ohtlikum kui seda kunagi võiks olla ka tõesti kõige ühekülgsem punktilaskmise propaganda“. Kuid meie mäletame veel kõik ütle mata selgesti, kuidas selles suunas omal ajal sõditi, kuidas omavahelisis mõtlevahetusis („Sõduri“ veergudele tol ajal lihtsalt ei sõandanud keegi neid küsimusi veel viia.) maatasa tehti kõik need, kes veidigi teisiti mõtlesid. Niisugune „tarkus tagant järele“ ühenduses ortodoksaalse sallimatusega, millega seda tarkust omal ajal on püütud õigustada, sunnib meid kõige tõsisemalt küsima: millised tagatised on siis nüüd olemas, et praegust suunda mõne aasta pärast ei kvalifitseeritaks samuti, kui seda on tehtud eelmisega? Nagu eelpool väitsin, kõik meie tähelepanekud kõnelevad sellest, et laskeasjanduse õpetamisel

oleme kaldumas teise äärmusse, mille eest asjalikult hoiatada on tõesti tuhat korda targem ja ka tulukam meie õppetöö huvide seisukohalt, kui tagant järgi hakata maha tegema seda, mis on tehtud aastaid tagasi.

Seega olen õiendanud „Kaebealuse“ tähtsamad väited. Alamal veel mõned üksikud märkmed „viimases sõnas“ avaldatud mõtete kohta.

*

Huvitav on järgmine märkus: „See mees peab kilomeetri kaugusel hoitama igasugusest laskeõpetusest.“

Kuid, lugupeetud O. Sternbeck, kui see mees ei kuulu sugugi mitte meie nõrgemate, vaid tugevamate laskeõpetajate hulka? Kui ta kõneledes individuaalselt, väljendab kõigi nende inimeste vaateid, keda meil kait-

seväes on palju? Kui Teie kõikide nende inimeste tööd, niisugusena nagu see on kirjeldatud „Sõduri“ veergudel, olete ise koguni korduvalt jälginud ja vähemalt vaikse nõusolekuga heaks kiitnud, sest selle tulemuseks olid ju tublid punktid käsukirjades — mis siis? Väikesed redaktsioonilised konarlused avalikus esinemises võiksite neile ju andeks anda — nad ei ole ju teadagi mitte, kes teab kui vilunud selles töösises „vaieluskunstis“! „Kaebealune“ ei peaks ometi maha salgama oma enese töö tulemusi, kuigi need on asunud tema peale kaebama vastu ta enda soove ja ootusi.

*

— „See lugu valmistas minule praegusel kainel ja naljakehval ajal mõnegi lõbusa minuti.“ —

Usume seda meeleldi.

Lõbusa vestena tahtsin teda alul võtta minagi. Kuid kolonel, kes ta minule jutustas, jäi tõsiseks ja tusaseks. Järelikult see „lugu“ oli oma negatiivse mõju kohapeal siiski avaldanud — vaatamata sellele, kuidas temale hiljem suhtuvad kolmandad isikud.

Meie ülesandeks on nähteid elust võtta niisugustena nagu nad on, mitte sarnastena nagu meie sooviksime, et nad oleksid. Muidu ei või olla ei objektiivseid vaatlusi ega hinnanguid.

*

Minu ettepanek 500 m laskmise kohta on saanud väga palju „arvustuse“ osaliseks. Minule esitatakse sel puhul koguni rida avalikke küsimusigi. Kuid kogu see „arvustus“ koos küsimustega on veel kord üleliigseks illustratsiooniks selle kohta, millise „vaieluskunstniku“ osavusega „kaebealune“ käib ümber teiste väidetega.

Ma kirjutasin sõna-sõnalt:

— „Siis peame tõsiselt võtma kaalumisele ka meie paremate laskurite

laskedistantsi suurendamise toelt lastes vähemalt kuni 500 m.“

Seda ettepanekut minule esitatud küsimustes rutatakse kohe tõlgitsemata kui „ajateenija individuaalset püssituld“ selle ja selle laskemoonaga ja püssiga.

„Sõduri“ lugejad võivad ise veenduda, kuipalju tõeliselt on ühist minu ettepanekul sellele järgneva tõlgitsemisega.

Küsimuse sisulisele kaalumisele loodan tagasi tulla edaspidi.

*

„Kaebealune“ on oma „viimases sõnas“ minu suhtes leiutanud omapärase võrdluse Berni „vaielus kunst’iga, kus tegelasteks rahvusvahelise kuulsusega isikud. Ma tahaksin omaltpoolt meie ajakirja veergudel jäädvustada selle ilusa leiutise „Berni kooli vaimu“ nime all. Arvan, et olen suutnud ühtlasi näidata, kuivõrra vähe põhjendatud oli nimetatud võrdlus minu eelmise artikli suhtes, millega see võrdlus täiel määral langeb tagasi ta leiutajale endale.

Meie jalaväe väljaõppe huvides on tõesti, et võimalikult pea unustame selle kurikuulsa „Berni kooli“ „vaieluskunsti“ ka laskeasjanduses.

Mis edaspidi sel alal kirjutatakse, peaks olema hoopis midagi muud. See peaks nimelt olema osa sellest puhtast „eesti vaimust“, kus püütakse vähemalt aru saada ka teiste inimeste väidetest ning tegeliku elu nähteid hinnata niisugustena, nagu nad on, mitte nagu neid näha „soovitakse“.

Selliste eesti vaimus väljendatud „sõnade“ eest „Sõduri“ toimetuse lugupeetud O. Sternbeckile on ette tänulik. Nende sõnade mõju meie jalaväes oleks veelgi kaalavam kui neis esinetakse mitte enam ainult „eesti laskurite“, vaid eeskätt eesti jalaväe nimel, seega vaatlusele võetaks mitte ainult laskeasjanduslikud, vaid ka muud probleemid meie jalaväe ettevalmistuse alalt.

Prantsuse sõjaväe intendant.

H. Vanaveski.

Mõisted intendantuurist ja intendantidest meil, olles välja kujunenud peaaesjalikult endise Vene arusaamiste kohaselt, on teistsugused kui Prantsusmaal, mispärast ei peaks olema ülearune ega huvita tutvuda prantsuse sv. intendantidega, nende ülesannetega ja tegevusalaga ning nende seisukohaga sõjaväe üldises organisatsioonis. Taktikalistes küsimustes oleme me pööranud rohkesti tähelepanu prantsuse sõjaväele, tema kogemused administratiivsetes küsimustes võivad meile anda samuti palju kasulikke näpunäiteid.

Iga ettevõtte, olgu see tööstusliku, kaubandusliku või tehnikondliku iseloomuga, olemasoluks ja teotsemiseks on vaja esmalt kapitalist, kes annab sellele ettevõttele tarvilikud rahasummad ja teiseks — isikud, kes juhivad ettevõtte tegevust kapitalisti soovide kohaselt.

Sõjaväega ei ole lugu teisiti. Kapitalist — see on riik, kuna ettevõtte juhtidega võiksime me võrrelda väeosade ja asutiste (teenistuste) ülemaid ja nende abilisi. Loomulikult on riigil, — kapitalistil, õigus jälgida tema poolt loodud ettevõtte tegevust ja asjaajamist ning nõuda aruannet kapitali kasutamise kohta. Seda ülesannet riik võib täita ainult oma esindajate kaudu, kelleks Prantsusmaal sõjaväe suhtes on sv. intendantid. Sv. intendant on vahemees riigi ja väeosade vahel, ta on riigi esindaja ja riigi huvide kaitsja. Ta valvab selle järele, et (seadustes väljaantud) riigi tahe saaks täidetud.

See eriline seisukoht põhjustab intendantuuri olemasolu iseseisva teenistusena ja sellest on tingitud erilise auastmestiku andmine sv. intendantidele, millest allpool.

Paremaks arusaamiseks prantsuse sv. intendantide praegusest seisukohast sõjaväes on kasulik heita pilku ajalukku, mis on seda õpetlikum, et prantsuse sõjaväel „kulus tervelt viis sajandit ratsionaalse administratiivse organisatsiooni leidmiseks.“

Sv. intendantide eelkäijad.

Praeguse sv. intendantide eelkäijaid võime me leida juba XIV sajandil, sõjakomissaride näol. Sel ajajärgul oli väeosade kohuseks muretseda sõduritele relvad, toit, riietus ja muu varustus, saades nende kulude katteks kuningalt kindla, vastavalt sõdurite arvule, summa. Selle süsteemi juu-

res oli tarvilik ja täiesti loomulik, et kuningas pidi kontrollima väeosade koosseisu. Selle ülesande ta usaldas „sõjakomissaridele“, kes panid toime ülevaatusi ja lugesid mehi, püüdes eraldada tõelisi sõdureid ajutistest, ainult ülevaatusse ajaks palgatud või teistest väeosadest laenatud sõduritest, n.n. „passe-volant'idest“. Sarnane kuninga petmise viis, mis oli kergendatud seega, et vormiriideid sel ajal veel ei kantud, oli mõnel ajajärgul väga moodis, sellega hoobeldi, kõige osavamaid imetleti nagu kangelasi.

Komissaride mõju suurendamiseks tegi kuningas nad täiesti rippumatuteks sõjaväe juhtidest, mis on ka täiesti loogiline.

Kuid sõjaväe relvastamine ja varustamine väeosade poolt osutus puudulikuks ja riik võttis järk-järgult relvade, toidu ja muu varustuse muretsemise oma hoolde. Sõjaväe varustamiseks oli vaja luua organisatsioon. Selle uue organisatsiooni juhtimine tehti ülesandeks sõjakomissaridele.

Siit kaks vastukäivat nõuet: et kontrollida kuninga nimel, selleks sõjakomissar peaks olema rippumatu sõjaväe juhtidest, et varustamine sünniks soodsates tingimustes, selleks varustaja peaks kuuluma sõjaväe koosseisu, moodustama osa temast, et võimaldada juhtide ja varustajate kokkukõlastatud tööd. Kuid sel ajajärgul ei olnud sõjakomissaridele antud kahe ülesande sobimatus kaugeltki selge.

Richelieu ajal moodustati „provintsi intendantid“ ja „armee intendantid“. Need olid kõrged riigiametnikud, kelle käte oli antud nende provintsis administratiivne, kohtu ja finants võim ja sõjaväe suhtes: teenistusse võtmine ja vabastamine, organisatsioon, korteritesse paigutamine, ratsapolitsei teenistus, mobilisatsiooni ja koondamise ettevalmistus.

Sõja ajal provintsi intendant määrati armee juurde ja ta nimetati „armee intendantiks“. Ta asus armee juhataja juures, kuid temale ei allunud, vaid allus vahetult riigi sõja-sekretärile.

Intendant võttis osa sõjanõukogust, teadis kõigist kuritegudest ja kuritarvitustest sõjaväes, jälgis kõigi teenistuste (asutiste) juhtimist ja kuninga raha tarvitamist, käsutas krediite, laskis endale esitada väljavõtted väeosade ülevaatusaktidest, et niiviisi saada andmeid tegelikkude koosseisude koh-

ta, valvas arvepidajate ja varustuse muretsejate tegevuse järele, võttis vastu sõjakontributsioone, juhtis rekruuteerimist, tema ülesandeks oli ka distsipliini alalhoidmine sõjaväes.

Intendandid, nagu kuninga esindajad, olid kõikvõimsad. Nende ülesanded ei olnud määratud kindlaks ühegi seadusega. Kuninga volinikuna nad võisid endid segada kõigisse asjadesse, ka sõjaväe juhtimisse. Ministrite järele olid nad kõige tähtsamad isikud riigis. Sõjaminister tihti valiti armee intendantide hulgast. Intendantide lähemateks abilisteks olid sõjakomisarid.

Enne revolutsiooni intendandid ja sõjakomisarid harilikult kuulusid mitte-aadli seisusse, kuna rivijuhid olid aadli seisusest. See kahte vaenulikku seisusse kuulumine süvendas veel vastuolusid ja konflikte sv. administratsiooni alal, mida maksev organisatsioon tegi möödapääsematuks.

Pärast revolutsiooni intendante rekruuteeriti väljastpoolt sõjaväge rikaste aristokraatide hulgast, kes „rääkisid vähemalt üht võõrast keelt ja kelle aastane kindel sissetulek oli vähemalt 2000 franki.“ Siinjuures ei oleks üleliigne tähendada, et rivijuhid pärast Napoleoni ajajärku ei olnud enam aristokraadid, vaid neid loeti vabariiklasteks või bonapartistideks. Võrreldes sellega mis oli enne revolutsiooni, oli sündinud rivi- ja administratiiv juhtide seisuste vastastikune vahetus.

Napoleon, otstarbekohasema tööjaotuse eesmärgiga, jättis sõjakomisaridele ülesandeks ainult varustusse puutuvad küsimused, asutades „ülevaltuse inspektorite“ korpuse, kelle ülesandeks oli isikulise koosseisu administratsioon ja kontroll. Kuid pärast Napoleoni, 1817. aastal, need kaks liiki ühendati jälle üheks ja ühendamisest saadud uue korpuse liikmeid nimetati esmarkordselt „sõjaväe intendantideks“, misugune nimetus püsib tänapäevani.

Alates 1832. aastast sv. intendantide korpust hakati komplekteerima ohvitseridega staapidest ja väeosadest. Seega on tehtud suur samm rivijuhtide ja sv. intendantide lähendamiseks. Sv. intendantide tegevusala muutus kitsamaks, kuid ikka esitatakse neile kaks erinevat nõudmist:

- kontrollida ministri nimel ja
- varustada sõjaväge.

Rahu ajal sv. intendandid olid rippumatud väejuhtidest, alludes neile ainult sõja ajal. Sarnase organisatsiooni järelduseks oli see, et juhid rahuaegses praktikas ei harjunud kasutama in-

tendantuuri teenistust ja viimane oma tegevuses arvestas vähe juhtide soove. Selle järeldus: halb ettevalmistus sõjaks administratiivsest küljest.

Sõjaväes oli levinud tõekspidamine, et kindralid ja teised juhid peaksid pühenduma ainult puhtsõjalistele küsimustele, jäädes eemale igasugusest administratiivsest tegevusest. Arvati, et „administratsioon juba oma iseloomult on määratud mittepopulaarsusele: see mittepopulaarsus ei tohiks vähendada juhtide autoriteeti, kes viivad sõjaväe lahingusse.“ (Ei oleks huvita tähendada, et halvaks panev arvamus intendantuurist ja administratiivsest tegevusest püsis Venemaal Maailmasõjani).

1882. a. seadus tõi sõjaväe administratsioonis suuri muudatusi, rajades selle uutele alustele ja andes kuju, mis üldjoontes püsib veel praegugi. Tähtsamad põhimõtted selles seaduses on järgmised:

- rippumatu kontrolli loomine ja sv. intendantide vabastamine kontrolli ülesannetest;
- teenistuste (intendantuuri, sanitaar jne.) allutamine väejuhtidele (diviisi ja kõrgematele ülematele);
- armeede organisatsioon „suurtest üksustest“. (Suur üksus koosneb: 1) juhust, kellele abiks on staap, 2) väeosadest ja 3) teenistustest¹⁾).

Sama seadus määras ka kindlaks sv. intendantide ülesande ja tegevusala, mis on maksvad veel tänapäev. Seega põhimõtted, millele on rajatud praeguste sv. intendantide tegevus, püsivad suuremate muutusteta ligi pool sajandit, millest tohiksime järeldada, et need põhimõtted, milleni jõuti pärast mitmesuguseid katsetamisi mõne aastaja vältel, vastavad ka praeguse aja nõuetele.

Intendantuuri teenistus on ajalooliselt kujunenud õige pika aja kestel ja veel tänapäeva intendantis võime ära tunda tema eelkäijate jooni endistest aegadest.

Kas sõjaväe intendant on ohvitser või ametnik?

Prantsuse sv. intendante nimetatakse „fonctionnaires de l'Intendance“. Sõna „fonctionnaire“, tõlgitud sõnaraamatu jä-

¹⁾ Käesolevas artiklis sõna „teenistus“ mõiste vastab prantsuskeelse „service“ mõistele. Sõna „asutis“ ei ole siin kohane, kuigi ta meil on tarvitusel samas mõttes, (meil: „väeosad ja asutised“ vastavalt prantsuse „corps de troupe et services“), sest meie „asutise“ mõiste üldiselt on kitsam prantsuse „service“ mõistest, võrdues enim „établissement“ või vene „учреждение“ mõistele.

rele eesti keelde, tähendab „ametnik“, ja see võib kergesti viia mõnda mitteprantslast arvamusele, et sv. intendant ei olegi üldse ohvitser, vaid ta on ametnik meie mõiste kohaselt. Tegelikult on lugu teisiti, sest Prantsusmaal kuuluvad ka ohvitserid „fonctionnaires'ide“ (funktsionäär) liiki. Meie „ametniku“ mõiste vastab enim „employé“ mõistele.

Sv. intendantide kuuluvuses ohvitseride liiki ei ole mingit kahtlust, seda tõendab juba nende komplekteerimine. Sv. intendantiks võib saada ainult ohvitser, kõigist väeliikidest ja teenistustest, kes on lõpetanud Kõrgema Intendantuuri kooli ja olnud kapteni auastmes vähemalt neli aastat. Erialalise hariduse omandamisega ja sv. intendantide korpuse üleviimisega ohvitser ei kaota oma õigusi, vaid need jäävad alles. Sv. intendant erineb teistest ohvitseridest ainult nimetusega.

1928. aasta koosseisude seadus andis sõjaväe arstidele, farmatsöotidele, veterinaärile ja tõlkidele nimetused ohvitseride auastmete järele, ühendades seda nende erialalise nimetusega, näiteks: sanitar-kolonel, farmatsöit-major, veterinaär-kapten, tõlkleitnant.

Sv. kontrolöridele, kohtunikudele ja orkestrijuhitidele jäeti nende endised nimetused (näiteks: 1. klassi kontrolör, sõjaväekohtu 2. klassi ohvitser, 3. klassi muusikajuht).

Sv. intendantidele anti järgmised nimetused:

1. klassi kindral-intendant, vastab diviisi kindrali auastmele.

2. klassi kindral-intendant, vastab brigadi kindrali auastmele.

1. klassi sv. intendant, vastab koloneli auastmele.

2. klassi sv. intendant, vastab koloneli auastmele.

3. klassi sv. intendant, vastab majori auastmele.

Sv. intendant abi, vastab kapteni auastmele.

Seaduse tekst ei selgita sv. intendantidele eriliste nimetuste andmise põhjusi, lei-

dub siiski andmeid, et see olevat tingitud vajadusest hoida ära alluvate ja ülemate vahekorra tekkimise sv. intendantide ja väeosade ohvitseride vahel, mis raskendaks intendantidele nende ülesannete täitmist.

Intendantuuri teenistuse üldine organisatsioon.

Prantsuse metropol jaguneb 20-ks sõjaväe ringkonnaks (région militaire). Igas sõjaväe ringkonnas seisab intendantuuri eesotsas 1. või 2. klassi kindral-intendant, kes allub vahetult sv. ringkonna ülemale ja kes kannab ringkonna intendantuuri juhataja nimetust.

Igas sv. ringkonnas on mitu alamintendantuuri, kellede vahel on jaotatud ringkonna territoorium. Igas maakonnas (département) peab olema vähemalt üks alamintendantuur. (Alamintendantuuri ülem juhivad mobilisatsiooni töid maakonnas toitlustamise ja muu varustuse alal). Kuna Prantsusmaa (metropol) koosneb 90-st maakonnast, sõjaväelise jaotuse järele aga 20-st sõjaväe ringkonnast, siis igas sv. ringkonnas on keskmiselt 4—5 maakonda ja sama palju alamintendantuure. Kui ühes linnas asuvad mitu alamintendantuuri, siis töö nende vahel on jaotatud erialade järele ja kannavad nimetusi vastavalt nende erialadele, näiteks: toitlus-alamintendantuur, riietus-alamintendantuur, väeosade alamintendantuur, veo- ja liikumise alamintendantuur.

Ringkonna intendantuur koosneb harilikult neljast büroost, millede vahel töö on jaotatud järgmiselt:

1. büroo — isiklik koosseis ja mobilisatsioon;
2. büroo — toit, hobusemoon, küte, valgustus;
3. büroo — palk, sõidukulud, veod;
4. büroo — riietus, laagrivarustus, mägimisvarustus, mööbel.

Büroode ülemateks on administratiivohvitserid.

Koosseisude seaduse järele on prantsuse sõjaväe intendantide üldine arv 339, s. o. umbes 0,1% sõjaväelaste üldisest arvust.

(Järgneb.)

Kooliõpilaste osa Vabadusesõjas.

K. Tuvikene.

Las' kasvame me tõusev sugu,
ja ootame, mil tuleb tund,
kus nendele, kes näevad und,
kord müristame kõrvu sõjalugu!

G. Suits.

Praegune seltskond ja koolinoorsugu teab väga vähe nendest noortest kangelastest, kes Eesti Vabariigi rajamisaegadel suures vaimustuses tõttasid kaitseliidu ja kaitseväe ridadesse, et Eestile võidelda kätte vabadus ja riiklik iseseisvus. Ainult asjaosalised ise ja nende juhid mäletavad Vabadusesõja eelpäevadest kooliõpilasi, (kellel püss oli sagedasti pikem kandjast), rõõmsal meelel, täis õnne ja uhkustunnet patrullidena jalutamas tänavatel.

Samal ajal valitses rahvaenamuses loodus ja langev meeleolu. Rahva enamus oma hinges küll väga ihaldab Eesti Vabariiki, kuid ta ei uskunud tema teostamise võimalusse. Vastandina sellele püsis õpilaste-kaitseliitlastes hea meeleolu, vaimustus ja iha vägitegudele — nendes pesitses usk ettevõtte heasse kordaminekusse.

Eriline tuhin haaras poisse siis, kui tulid teated vaenujõudude koondamisest piirile. „Poisid, lähme vaenlasi peksma!“, kostis hüüd nende ridades. Säravail silmil haarati pihku relv. Viletsas ja kerges koolipoisi riietuses, sagedasti varvas saapast väljas, tõtati esimesel nõudel rindele vaenlast peksma, kust enam paljud ei tulnudki tagasi.

Kooliõpilaste teened Vabadusesõjas on küllalt niivõrt suured, et neid peaks hästi tundma meie praegune ja tulev koolinoorsugu. Kahjuks on seni puudunud selleks vastav kirjandus. Nüüd on kaitsevägede staabi VI osakonnal kavatsus kooliõpilaste tegevust Vabadusesõjas jäädvustada eriteoses, kust tulevaste põlvede koolinoorsugu võiks rasketeks aegadeks ammutada isamaa-armastuse, julguse ja vapruste eeskujus.

*

Alljärgnev kirjutis jälgib kahte eesmärki:

1) T a t a h a b l ü h i d a l t j a ü l d - j o o n t e s t u t v u s t a d a l u g e j a i d k o o l i õ p i l a s t e t e g e v u s e g a V a b a d u s e s õ j a s n e n d e a n d m e t e k o h a s e l t, t e g e v u s t V a b a d u s e s õ j a s j ä ä d v u s t a d a e r i t e o m i t e e a r h i i v i s j a

2) n e n d e r i d a d e a u t o r p a l u b a s j a o s a l i s t e l t l u g e j a t e l t l a h -

k e t k a a s t ö ö d s ü n d m u s t i k u r e s t a u r e e r i m i s e k s .

Viimase punkti suhtes pöördun tungiva palvega kõigi asjaosaliste lugejate poole:

- võrrelge kirjeldatud sündmustikku oma mälestustega;
- märkige üles kõik tühikud (vahelejätmised) ja täitke nad oma mälestustega;
- õiendage kõik väärseletused;
- täiendage kõik puudulikud seletused;
- Korjake kokku kõik dokumendid: isiklikud päevaraamatud, kaardid, skeemid, päevapiltlikud ülesvõtted, erakirjad jne., mis käsitlevad tolleaegseid sündmusi ja olge valmis nende ärasaatmiseks kirjutise lõpul antavate juhendite kohaselt.

Omalt poolt kinnitan, et lugupeetud lugejate soovil saavad kõik nende poolt saadetud materjalid pärast tarvitamist endises seisukorras tänuga tagasi saadetud. Päevaraamatutes ja erakirjades asjasse mittepuutuvad ja intiimsed osad ei kuulu milgil juhul avalikkusele, olgu nad kas või lausa kuritahtlikud.

*

Alljärgnev kirjutis on pühendatud üleriiklisele kooliõpilaste vabadussõjagaegse tegevuse vaatlemisele üksikute maade (maakondade) kaupa.

1. Tallinna ja Harjumaa kooliõpilased.

Nende organiseerimine ja Tallinna kooliõpilaste pataljon.

Tallinna keskkoolide õpilaste organiseerimine algas võimlemisõpetajate K a n n i ja A. Õ u n a p u u eestvõttel kohe pärast Vene revolutsiooni 1917. a. Enamlaste võimu alla sattumisel asuti veelgi energilisemale tööle: kutsuti ellu Tallinna keskkooliõpilaste keskkomitee — salaorganisatsioon, milline põranda all tegutsevana asus koolipoisse ettevalmistama tulevaseks kodukaitse tööks. See salaorganisatsioon jätkas oma tegevust ka okupatsiooni päevil.

Salaorganisatsiooni töö oli väga hädaohtlik. Kuid see ei kohuta poisse. Võimlemistundidel ja vabal ajal koondutakse reaalkooli võimlasse või mõnda klassitupa, ukсед lukustatakse ootamatute külalis-

te eemalhoidmiseks. Seal, lukustatud uste taga, õpitakse relvade käsitletu. Kasutada on vaid üks vilets püssiloks — rohkema soetamiseks puuduvad võimalused. Kuid seda agaramad on aga poisid. Tänu salaorganisatsioonile ja tema juhtidele võimlemis-õpetajatele Kannule ja Õunapuule, võidakse okupatsioonivõimu langemisel saata väl- ja 200 õppurit-korrahoidjat.

Need 200 koolipoissi on ohvitseride kõrval esimesed, kes Ajutise Valitsuse esimese tegevuse päeval (11. XI 18) astuvad samal päeval ellukutsutud kaitseliitu. Nende hulgast ilmuvad 81 vabatahtlikku, kes 27. novembril ruttavad Tallinnast Narva punaväe vastu. Järgmisel päeval nad jõuavad kohale ja kohe tõttavad vaenlasele vastu Narva jõe idakaldale — Jaanlinna. Üleolevad vaenlase jõud sunnivad meie improviseeritud väheldased kaitsesalgad taganema. Viimastena taanduvad koolipoisid, kuid enne puusilla juure jõudmist purustavad taganevad sakslased kõik sillad Narva jõel. Idast surub peale mitmekordselt üleolev vaenlane, seljataga on suur ja lai jõgi. Pealtnägijatele paistab, et teisele poole jõge jäänud koolipoisid on paratamatult kadunud. Aga ei — poisid ei lange ahastusse: igal võimalusel vaenlast vastutulistades taandutakse jõeni, kus üle purustatud silla rusude, ja jumal teab mil viisil, pääsetakse õnnelikult üle jõe — ainustki neist ei jää vaenlase kätte.

Tallinna jäänud kooliõpilased võtavad osa kohaliku kaitseliidu tegevusest. Detsembril keskpaigaks on väerind taandunud Rakvere ette, 16. XII langeb see linn vaenlase kätte. Väerind ähvardab veelgi nihkuda pealinnale ligemale. Tallinnas pesitsevad enamlike riigikorra pooldajad tõstavad julgemalt pead. Valusasti kerkib pävakorrale pealinna seesmise julgeoleku küsimus. Tolleaegsel Pea- ja Sõjaministril K. P ä t s'il tekib mõte luua kooliõpilastest väeosa, kellelt võiks loota tõsisemat abi linna julgeoleku tagamisel. „Tallinna Teataja“ 15. detsembri numbris pöörduti kooliõpilaste poole järgmise üleskutsega:

„Seda tähele pannes, et kõik Tallinna koolid oma töö on lõpetanud ja et peaaegu kõik vanemad kooliõpilased juba Eesti Kaitseliidus teenivad, on otsustatud:

1) Kooliõpilastest sõjaväeline rood Tallinna kaitseks organiseerida.

2) Kooliõpilaste roodu peavad astuma kõikide keskkoolide 3 vanemat klassi, kahe kaubanduse-, viimase klassi kommerts-kooli ja kõik tehnika-, põllutöö- ja kunst-kooli õpilased.

3) Kooliõpilased nimetatud roodus saavad prii söögi, 4 rubla päevas palka ja riided.

4) Kooliõpilaste rood asub endises Beljaevi gümnaasiumi ruumides, Narva mnt. nr. 6-a, kuhu kõik õpilased, ka need, kes maale on sõitnud, viibimata ilmuma peavad, võimalikult magamise pesu kaasa võttes. Mitteilumjad karistatakse.

14. XII 18. Kooliõpilaste roodu organiseerija ja ülem H. Lepp.

Selle üleskutse peale ilmuvad järgmise päeva varahommikul (Narva maanteele nr. 6-a, Beljaevi gümnaasiumi) 284 õpilast. Kokkutulnutest moodustatakse „Kooliõpilaste rood“. Rooduülemaks määratakse leitnant H u g o L e p p. Rühmaülemateks määratakse al-leitnandid L e i t h a m m e l R o o s m a n n (lahingus langenud) ja T i i t s (surnud). Mõni päev hiljem määratakse raaduülemaks al.-kapten L a a m a n n. Rood allub Sisekaitse ülemale kindral P ö d d e r'ile. Majandusliselt jääb rood kuni 1919. a. jaanuari esimeste päevadeni 1. jalaväe palgu juure, pärast seda Tallinna tagavara pataljoni juure.

Roodu otsekohe ülesandena on ette nähtud pealinna seesmise julgeoleku tagamine, kuid peagi võtab pataljon ise endale lisaks veel teise ülesande — olla rinde väeosadele tagavara väeosaks. Õpilaste rindele tung on niivõrt suur, et selle rahuldamiseks järjekindlalt asutakse soovijaid saatma mitmesugustesse rindeväeosadesse.

20. detsembriks formeerib al.-leitnant Leithammal Soomusrongi nr. 3. Rongile on tarvis usaldatavat meeskonda, milleks ta vajab 50 meest. Ta pöördub Kooliõpilaste roodu poole. Soovijaid ilmub 80 meest. Ohvitseridest lähevad Soomusrong nr. 3 rindele al.-kapten Laamann ja al.-leitnant Roosmann.

Samal ajal palub hulk õpilasi endid saata teistesse rindeväeosadesse, nagu löögipataljoni, mere-dessantsalka, ratsasalka jne. Nii läheb 26. detsembril leitnant L e p p 40-mehelise salgaga Soomusrong nr. 2 peale, järgmisel päeval läheb rindele leitnant T i i t s 19-mehelise ratsasalgaga. Üldse on detsembri kuu jooksul roodu kokkutulnud 550 õpilast ja 7 ohvitserist rindele saadetud 118 õpilast ja 4 ohvitseri. Kui õpilaste arvule veel juure arvata 27. novembril Narva alla saadetud 81 vabatahtlikku, siis tõuseb 1918. a. novembris ja detsembris rindele saadetute arv 200-ni.

27. detsembril määratakse rooduülemaks Soomusrong nr. 3 tagasi jõudnud al.-leitnant Leithammal.

5) — Kui suur võib ligikaudselt olla (üksikute koolide või väeosade järgi) nende kooliõpilaste arv, kes 28. novembrist kuni 16. detsembrini 1918 astusid vabatahtlikkudena mitmesugustesse liinil tegutsevatesse väeosadesse?

Erilise tähtsuse omavad tollest ajast säilinud kirjalikud dokumendid, nagu: isik-

likud päevaraamatud, erakirjad, päevapildid jne. Samuti on väga tarvilikud lahingute ja vägitegude üksikasjalised kirjeldused, millistest osavõtjad olid suuremalt osalt kooliõpilased.

Kuidas ja kuhu lugupeetud lugejal saata lahke kaastöö, sellest pikemalt järgneva kirjutise lõpul. (Järgneb.)

Ääremärkusi „Märkmete ja muljete“ puhul.*)

„Märkmed ja muljed“ ei pruugi olla kes teab kui tõsine uurimus antud küsimuses. Nende peamine väärtus seisab selles, et autor seal vaatlejana kommenteerib teda ümbritsevaid sündmusi nende vaadete ja põhimõtete seisukohalt, mida ta peab õigeks.

Lugupeetud J. Junkur oma „Märkmetes“ puudutab palju küsimusi möödunud kursuste tööst ja elust, alates kursuste eesmärgiga ja lõpetades mitmesuguste „intiimustega“. Kuid sealjuures on valitud väga omapärane kirjelduseviis: autor hindab nähteid, vähemalt suuremat osa neist, mida ta kirjeldab, mitte mõne põhimõtte seisukohalt, vaid lihtsalt võrdleb neid samataoliste nähetega umbes samasugustel kursustel Prantsusmaal, mille ta ka olevat lõpetanud.

„... Prantsusmaal, näiteks, oli majoritele ja kaptenitele korraldatud õppekursus“ nii ja nii... meil sedaviisi ja sedaviisi...;

„... prantsuse majorite õppetsükli peeti teoreetilisi loenguid“ nii ja nii palju, meil... „moodustasid nad aga kaugelst lõvi-osa...“

... prantsuse majorite õppetsükli juhatajaks oli see ja see, meil — need ja need... „... prantslastel sündis kursuse avamine ilma tseremoniita, meil — erilise protokolliga kohaselt...“ j. n. e. j. n. e.

Nagu juba tähendasin, see on õige omapärane viis valgustada kodumaa lisi sündmusi, võttes aluseks mitte neid põhimõtteid ja seda olukorda, kust need sündmused on välja kasvanud, vaid midagi hoopis võõrast, mis mitu aastat tagasi on olnud kuskil hoopis teises riigis, meist mõnetuhande kilomeetri kaugusel.

Autor jätab sealjuures sageli targu ütlemata, kas see, mis oli Prantsusmaal oli

kõik tema arvates ideaal, ning see, mida ta nägi meil — halb.

Muidugi need „Sõduri“ lugejaist, kes ise on viibinud suures prantsuse sõjaväes, võivad nimetatud puuduse katta oma tähelepanekutega. Kuid teistes, kes ise prantsuse sõjaväes viibinud ei ole, ja neid on enamik, J. Junkuri kirjutis võib tekitada arusaamatusi, mispärast luban endale mõne ääremärkusega täiendada J. Junkuri tööd, eriti, mis puutub võrdlusi prantsuse sõjaväega.

Meil on juba, jumal tänatud, palju ohvitseri, kes on õppinud prantsuse sõjaväes. Mitmed neist on seal õppinud ja õpivad veelgi palju aastaid. Selle sõjaväe organisatsiooniliste töökspidamiste, seal valitsevate strateegiliste ja taktikaliste põhimõtete, kasvatus ja väljaõppe küsimuste kohta peaks meil seega olema juba enam-vähem selge ettekujutus. Võime eksida detailides, kuid põhiküsimustes kahtlemata mitte.

Suur prantsuse sõjavägi, rikas, euroopa vanema kultuurirahva laps, pakub kahtlemata palju huvitavat ja õpetlikku väljamaalasele. Parim tõendus selleks on nähe, et sinna praegugi iga aasta voolab kokku sadasid, kui mitte tuhandeid võõrsõjavägede ohvitseri kõigist maailma nurkadest. On palju põhjusi, mikspärast prantsuse sõjavägi pärast Maailmasõda on köitnud väljamaalaste tähelepanu. Väliseks põhjuseks esialgselt oli muidugi see, et ta võitis sõja, kusjuures suur hulk maailma kultuurirahvaste sõjavägesid oli võidelnud tema ülemjuhatusel. Kuid, et see huvi püsib endisena, selleks on ka sisulisi põhjusi, milledest mainiksin järgmisi:

— prantslaste vaba mõtlemiseviis, mis kunagi kellelegi ei suru peale oma töökspidamisi. Iga väljamaalane võib

*) Vt. „Sõdur“ nr. 29/30, lhk. 800.

sealt ammutada seda, mida soovib, jäädes sealjuures oma enese tõekspidamiste juure. Kuna prantslase mõtlemiseviis sealjuures on sügav, asja sisusse tungiv, tugeva praktilise kallakuga ning täiesti vaba iga-sugu metaphüüsikast, siis ta köidab tahtmatult väljamaalase tähelepanu, olgu see millisest rahvusest tahes.

Edasi — prantsuse sõjaväe sügav rahvuslik iseloom. See sõjavägi tunneb oma jõudu ja nõrkusi. Ta loob iseendale, ammutades kogemusi oma minevikust. Võõrad ideed, nii säravad kui nad ka ei oleks, heidetakse lõpuks ometi kõrvale. Prantslane ei püüa näiteks, järele aimata, ei saksa distsipliini ega drilli, sest see on sügavasti võõras prantsuse rahvale.

Kõige selle juures prantslane omab ühe suure vooruse: ta vihkab šablooni ja šabloonilisi lahendusi. Antud ülesande ta lahendab, mitte nende ja nende doktriinide, teoreetiliste tõekspidamiste või eeskirjaliste nõuete alusel, vaid minnes välja kõige pealt — olukorra nõuetest.

Kas ei kostnud lugupeetud J. Junkurigi kõrvu neil kursustel, kus tal oli juhus viibida, umbes sellelaadiline sooviavaldus välisriikide ohvitseride suhtes:

oma kodumaal ärge püüdke kopeerida seda, mida nägite ja tegite siin, teie olukord on sootuv teistsugune.

Arvan, et sama kindral, keda J. Junkur mainib oma artiklis, oleks tõsiselt pahane oma õpilase üle, lugedes ta sulest ülaltoodud võrdlusi.

Ja põhjendatult.

Sest need võrdlused näitavad, et on meeles peetud ja püütud järele aimata väliseid vorme, kuid pole hoopiski arusaadud sisust ja vaimust, mis neid vorme kannab ja hingestab. See on kõige rohkem patustamine prantsuse vaimu ja kooli vastu!

Ja nüüd paar sõna neist vormidest enesest.

„Prantsusmaal, näiteks, oli majoritele ja kaptenitele korraldatud õppekursus puht taktikalise iseloomuga, mille programmis ei figureerinud ei praktilised tunnid, ei üldhariduslikud loengud, ega ka isikliku laskeosavuse teritamine.“

Jah, prantsuse sõjaväes see on tõepoolest nõnda. Seda teati väga hästi ka meil 1928. a., kui oma kursusi asutasime.

Kuid kas see on ideaal?

Võtan endale julguse tõendada, et see pole kaugeltki ideaal, vähemalt mitte nii-

sugune, mille poole meil tuleb püüda meie olukorras.

Mul on isiklikult olnud võimalus pikema aja jooksul jälgida õppetööd prantsuse sõjaväes kõigis väeliikides. Väga üksikud erandid välja arvatud, peab konstateerima tõsiasi, et see töö üldiselt meile sugugi ei saa olla heaks eeskujuks. Kas rahuldab see töö täiel määral prantslasi endid? Ei rahulda. Eriti ühenduses üleminekuga üheaastasele teenistusele ka paljud tähelepanelikud juhid prantsuse sõjaväes on avalikult kirjutanud eriajakirjades, et sõdurite õpetamine seal sündivat veel ennesõjaaegse rutiini alusel, kus oli maksev kolmeaastane teenistus: töö vähene produktiivsus, õppeaja ebaratsionaalne kasutamine, õppetöö vähene näitlikkus, kaadri nõrk ettevalmistus õppemeetodiliselt j. n. e. j. n. e.

Mis on kõigi nende nähete algpõhjus?

Kahtlemata asjaolu, et prantsuse sõjaväe keskjuhatuse ei ole veel asunud tõsiselt uurima küsimust: kuidas lühikese õppeajaga organiseerida ja teostada sõduri väljaõpet, et produktiivsus oleks maksimaalne. See küsimus on jäetud enam-vähem täielikult kohapealsete juhtide — pataljoni- ja kompaniülemate hoolde, kes muidugi talitavad igaüks oma arusaamise kohaselt. Tagajärg on see, et üheaastane teenistus ideeliselt on jäänud nagu õhku rippuma ning, ühenduses poliitiliste komplikatsioonidega, on käimas suur kihutustöö, et teda hoopis annulleerida. Tugevaim külg prantsuse sõduri ja noorema juhi väljaõppes on kahtlemata taktika. Põhjus: taktikalisi küsimusi uuritakse detailsuseni kõigil täienduskursustel ja ka sõjakoolides. Ohvitserkond sel alal tunneb end tõesti olevat täiesti kodus.

Meie oleme talitanud teisiti.

Ühenduses üheaastase teenistuse elluviimisega 1928. a. meie asusime ühtlasi oskuskursuste kaudu tõstma ka meie õppetöö produktiivsust ühenduses juhtimise oskuste arendamisega. Tolleaegne sõjaminister, kinnitades esimeste sarnaste kursuste õppekava, tähendas: „see on alus üheaastasele teenistusele.“

Saavutatud tagajärjed õigustavad täiel määral selle ütelse. Meie oleme jõudnud niikaugele, et kava vähe lühendades, suudame oma noored ette valmistada reameheks juba kolme kuu jooksul, kuna enne kulutasime selleks — kuuskuud.

Selle saavutise üle meie kaader võib uhke olla!

Kas see oleks sündinud ka ilma kursuseteta?

Ei usu.

J. Junkur küsib: „... ohvitser peab oma oskusi ise järjest süvendama ja arendama.“ —

See on õige.

Ka seda on meil tehtud ning, uskuge, mitte halvemini kui mujal. Autoril pruugib vaid isiklikult seda tööd kord vaatama minna, et selles veenduda oma silmadega. Kuid väeosades tehtav töö ei ole veel küllaldane. Tegelikult töö juures kogutud kogemusi peab kokku võetama, süstematiseerima ja ühtlustama. Sellest kujuneb õppetöö süsteem, mis kannab iga üksiku tööd ning aitab nooremalgi jõuda kiiresti edasi.

Niisugune on meie olukord.

Ma arvan, et kui meile kutsuda prantsuse ekspert, kas või J. Junkurilt mainitud kindral, viimane, tutvunedes meie olukorraga, tähendaks umbes samuti, nagu minule ütles St. Cyr'i sõjakooli ülema abi pärast seda, kui olin teda tutvustanud meie noore ohvitseri ettevalmistamise küsimusega. Ta ütles:

„Olete meist ees. Ka meie tahaksime panna maksma kolmeaastase kursuse sõjakoolis ühes õpilaste praktikaga väeosades, kuid igakord, kui see küsimus üles tõuseb, ta kukutatakse läbi — üldine meeoleolu on vastu.“

Kuid kõige selle juures olgu meil lohutuseks teadmine, et mitte kõik pole hea ja eeskujulik, mis sünnib väljamaal, ka kui see on Prantsusmaa ja prantsuse sõjavägi!

Ma ei taha sellega sugugi tõendada, nagu oleks meil kõik eeskujulik, nagu poleks meilgi puudusi. Ei — ka meil on neid ning nende kõrvaldamine olgu meil järjekordseks ülesandeks.

Sel puhul väikene sooviavaldus „Sõduri“ lugejate nimel kõigile meie ohvitseridele, kes on õppinud ja õpivad väljamaal: õppige tundma väljamaad mitmekülgselt. Ja kui teie sealt midagi meile soovitate, siis olgu selle põhjenduseks mitte asjaolu, et seal ja seal niiviisi tehtakse, vaid põhimõte, et see ja see on

osutunud ka meie oludes vastuvõetavaks ja otstarbekohaseks.

Meie loome ju oma sõjandust.

Oma töös meie otsime kirglikult kõige paremaid põhimõtteid, kõige täiuslikumaid väljendusvorme. Mikspärast neid mitte hankida ka teistest sõjavägedest. Kuid enne kui seda teha — proovigem neid visalt ja põhjalikult, kuivõrra nad on kasutatavad meie olukorras.

*

Nüüd need „teoreetilised loengud“, mis olevat moodustanud „kaugelt lõviosa“ ühendatud kursuste õppekavas ning mis ei olevat „ikkagi nagu päris kokkukõlas meil maksva õppemeetodiga.“

See on muidugi etteheide asutisele, kes kava koostas ja kinnitas.

On see etteheide põhjendatud?

Ma ei tea küll täpsalt, mida J. Junkur on mõtelnud mõiste all — „teoreetilised loengud“. Ma võtan selle mõiste nii, nagu ta on väljendatud õppekavas endas ning kalkuleerin:

Kevadine periood

	loengud	praktilised tööd
I. Informatsiooni loengud	— 29 t.	— t.
II. Sõjatehniline ja taktikaline ettevalmistus, üldosa (jalaväelastele ja suurtük.)	— 33 „	146 „
eriosa	— 66 „	192 „
(ainult suurtükiväelastele)		
III. Kasvatuse- ja õppetöö organiseerimine	— 21 „	169 „

Kokku: 149 t. 507 t.

Kursuste ülem tõendab, et kava on teostatud suuremate muudatusteta.

Kuhu kuulub lõviosa ja kuhu mitte, selles võivad „Sõduri“ lugejad ja lugupeetud J. Junkur isegi veenduda toodud arvude alusel.

J. Junkuri artiklis on veel palju „märkmepunkte“ kursuste kohta. Kuid enamiku neist autor ise oleks jätnud kirjutamata, kui ta oleks suutnud loobuda prantsuse majorite kursustel omandatud vormidest.

Neid kommenteerida loen seega ülearuseks.

A. T.

Jnimesed ja elu meie uuemas kirjanduses.

Arthur Adson.

Mõtteteadlane ja Tšehhoslovakkia riigipresident T. G. Masaryk oma raamatus „Maailmarevolutsioon“ eraldab rahvaste kirjandusele tähtsa koha: kirjanduse kaudu tungib autor kui politikamees rahvaste hingeellu ja kirjanduse abil otsustab ta eririikide iseloomu, elujõu ja isegi nende tuleviku kohta.

Tarvitada meie viimase aja kirjandust elu-diagnoosi aluseks, saada siit veel rahva tulevikuvaateid — tuleb teha suure ettevaatusega, sest see kirjandus ise on veel liiaks kõiguv, õigemini hüppav. Aastat kümme tagasi konstateeriti meie luule saavutusi ja selle kõrval meie moodsa proosa varjuelu, eriti romaani alal (kus vanameister Vilde polnud leidnud väärikat võistlejat, veel vähem ületajat). Nagu me riigiehitamises ja peaaegu kõigil majanduslikel aladel tahtsime ja pidime lühikese ajaga tasa tegema oma paratamatu mahajäämuse võrreldes Euroopa elukorralduse ning tsivilisatsiooniga (missuguseid järgijõudmisi viimasele ongi meil oma uue ajaloo arveramatusse aktiivasse märkida hea osa), nõnda tahtsime ka vaimlisel alal Euroopale järgi hüppata. Meil puudus iseseisvuse aegne romaan. See pidi saama tehtud, vähemalt mõeldud ja vormid pidi ta välja andma. Erilise tõuke andis „Loodus“ oma võistlustega. Ja nüüd meil on: usinal ja kukrukjal raamatutekogujal oma riul täis kehakaid ja poolpakse kõiteid.

Valjema arvustuse alla võttes sisaldab see riul vahest kaheksakümmend protsenti enam-vähem asekirjandust: ülepingutuse ja kiirkirjutuse produkti. Ja seepärast peamegi võtma seda kirjandust — kui kogunähiet — eespoolnimetatud ettevaatusega.

Mis on tehtav ja organiseeritav, nagu tsivilisatsioon, selles on meil paljugi ära tehtud (aga ka pankrotti satunud), mis aga on loodav, nagu vaimukultuur, kitsamas mõttes kirjandus, siis selles on omad tõkked, mis ülehüppamisi ei salli, tõkked, mis ei ole võidetavad palja optimismi ja tahtega (ja pankrotid siin järgnevad õige kiiresti).

Käesoleva kirjutuse ülesanne ei ole niivõrt esteetiliselt hindamine kui esmajoonest just autorite loodud kujude ja tüüpide vaatlemine ning sellele ideoloogiale pilguheitmine, mis teostes peitub. Teen seda

kahe viimase aasta, s. o. 1929. ja 1930. a. toodangu kohta.

*

Nimetatud perioodi alla kuuluvad: A. H. Tammsaare, M. Metsanurga, Oskar Lutsu, K. Rumori, Rich. Rohu, Mats Mõtslase, Jaan Kärneri, A. Mälgi, Reed Morni, A. Jakobsoni, A. Tammani, P. Vallaku, M. Jürna, Ernst ja Pedro Krusteni, R. Janno, R. Sirge, Edg. Saksa, Helene Ranna, Joh. Lapp'i, B. Alveri, K. Ehrmanni, A. Rao, A. Kirsimäe j. m. t. kirjandusturu rikastused ja paraku ka mõningad rikkumused.

Kõige põhjalikuma, analüüeerituma, läbivalgustatuma inimkuju on annud küll A. H. Tammsaare oma „Tõe ja õiguse“ teises andes, nimelt noormees Indreku, kelle kujunemise ja õpiaastad härra Mauruse „esimese järgu koolis“ paljastavad meile erihuvitavalt ühe nooruka hingeellu ja ühtlasi annavad ainulaadse ja paljukõneleva iseloomustuse nii tollest koolist kui selle juhatajast, koolist, millel meie praegu võimoleva haritlaskonna saamisloos on olnud tähtis osa. Indrekus, selles mõttevas, probleeme harutlevas, elu ja teoreetilustki hulga tõsisemalt võtvas noormehes kui teeb seda tänapäeva praktiline, ruttukohanev ja elulihtsustav noorsugu, on esindatud omaaja tüüp, kellesse juba ümbruse mõjul jälgi on jätnud toonane ideetsemist harrastav vene noorus ja haritlaskond. Sellest aga ei ole tulnud Indrekule mingit kahju. Ta teovõimusus ei ole paralüüeeritud, ta ei muutu viljatuks unistajaks. Oma muiduse passiivsuse ning pikatoimelisuse juures võib Indrek reageerida tarbekorral õigegei hoogsalt. Autor on Indrekut näidanud meile ainult mõne aasta kestes, sedagi perioodis, kus nooruk veel pole saanud täismeheks. Oleks väga huvitav selle karakteri jälgimine ta edaspidises elus, kus tal juba ühiskonnas tuleb liikuda täisvõimelisena. Kuid sellisenagi tuleviku lubadusena on Indrekuga antud eesti kirjandusele üks positiivne, ebamaterialistlik tunnete nimene, kes aga ei lase end liig tundelikkusest teos halvata ja kellest võib loota ühiskonnale edasiviivat jõudu, sest et ajutegevus ja mõtlemislust on temas sama tugev kui tunnete heldus ning südame liigutused. Indrekust on tõusmas, rõhutan tõusmas, väärikas tüsekuju „Tõe ja õiguse“ esimese ande Varga-

mäe Andrese järgi, ainult Indreku kaal kuulub teise, vaimsemasse ja komplitseeritumasse valda, ja kui autor oma triloogia kolmanda ande lugemislauale kord saadab, siis on huvi ta kangelase vastu juba ette tagatud.

Sama põhjalikult ja plastiliselt nagu Vargamäe Pearu on Tammsaare vaatelaevale toonud härra Mauruse, puhtasti läbi viidud ebakasvatataja ja negatiivse seltskonnategelase, kelle isik on otse eeskujulikuks imestlemise näiteks, milline mees võis meil omal ajal nii suurt rolli mängida.

Niivõrt kui rõõmustav on Mauruse minevikulikkus, ta kadumine ja elutsemine vaid ajaloos, sedavõrt kahju on Indreku möödaminekulikkusest, sest temagi on läinud aegade inimene, millist tänapäeva kirjandusel ei ole ette näidata, kuid keda vägagi vaja oleks nii nüüdis-kirjandusse kui -ellu.

Ma it Metsa nurga romaani „Fr. Arraste ja pojad“ keskkuju Joosep on taheline, kuid otsustavaks sammuks jõuetu unistusnimene. Küll arukas, mõtleb ja ümburuse suhtes arvustav, ometi suutmata oma tõekspidemeid teoks muuta. Ta ideaal on oma isa kaubamaja pärimine ja põlistamine väarikaks firmaks Vana-Tallinna patriitside ja kaubahärrade ettevõtete sekka. Selle idee teostamiseks ta aga võitlust ei alusta oma spekulandist ja elumehes vennaga, Max'iga, kes talt isa päranduse üle lööb, vaid ootab head õnne, otsides tuge ja kinnitust Taaveti lauludest nii oma enese nõrkuste kui maailma õeluse vastu. Intelligenti ja huvisid on sel Joosepil ehk rohkemgi kui tarvis kitsa äritegevuse jaoks. Selle vastu puudub tal ärimehes suurem aktiivsus, loov tegevus, asja laiemal alusel edasiviivus ja lõpuks peame küll arvama, et kui ta kord isa kaubamaja pärib (mis sünnibki õnneliku juhuse, vend Maxi õigel momendil südamerabanduse-surma tõttu), ta siis seda äri juhib rohkem asjaarmastajana ja päritud hüvede mõistliku valitsejana-kasutajana kui ise millegi võimsama kordasaatjana. Sellised tüübid ei vormi oma tahte järgi ühiskonnaelu, nende osa on ainult passiivne osavõtt, ja kohasem oleks autori poolt Joosepile mingi seisuseväärse eluaegse rendi määramine: las kasutab ja veedab omi päevi rantjeena.

Oskar Lutsu jutustus „Pankrott“, ilmunud aasta varem eelmisest teosest, on samuti ekskursioon ärimaailma, kuid ka ainult ekskursioon. Jutustuse peategelane on küps pankrotiks nii kõlblisel kui ärilisel alal. Ärilised katastroofid on meie iseseis-

vuse aastate esimese kümne lõpu massilised nähtused ega ole nad lõppenud praegugi. Kirjanikule, kes tahab reageerida kaasajale, on tänulikuks aineks nimetatud nähtuste valgustamine, veel enam aga põhjuste analüüsimine. Isegi lihtne, kuid põhjani tungiv ja üksikasjult rikas kirjeldamine pakuks huvitava peatüki elu tundmaõppimiseks.

Luts on maalinud oma pankrotmeistri rohkem kõrvalnägemise kui sissetungimise abil, on kinnistanud paberile vaid kontuurid ja meeolud, ka rea episoodi, jäädes võlgu inimkuju, mis oma allakäigus võiks olla isegi suur, igatahes traagiline. Selge ja plastilise tüübi ja elutiheda sündmustiku asemel peame selles teoses leppima üksnes visandi ja meeoludega, mis peatselt kahvatuvad, jättes lugejal ainult „hambad verre“.

Äriilma riivab ka noor proosamees August Mälk oma romaanis „Läbi öö“, mille kangelane võltsromantiline kunstnik ja lõpuks ilmapõlgur Proomet Murdmaa sooritab päriselt fantastilise õnnestumisega salapiirituse operatsioone, peadpööritavaid äritehinguid, kapitalistlikke ettevõtteid ja sohk-sehvte, mis kõik on reaalelust ja -ärist sama kaugel, sama meelevaldselt kombineeritud nagu kangelane ise on elus võimatu ja kirjanduses põhjendamatu. Terve see kangelane kõige oma Prometeusest tuletatud ristnimel on osalt mõjutatud Richard Rohu püstinalisest ja aristokraat olla tahtvast kunstnik Drevergist, veel enam aga halbade kinofilmidest, millede eeskujul autor on luuletanud oma sangari ülikireva seiklusteloo. Otsida sellest kirjanduslikust hernehirmutisest midagi eestitüübilist ehk tõsielulist inimest, on asjatu vaevanäht.

Mainitud Dreverki, on paras aeg peatuda selle looja kahe aasta toodangul: R i c h. R o h t ilmutas romaanid „Nauding“, „Aeg“ ja „Elu on ilus“. Kaks esimest on ajakajastuslikud teosed, seltskonda kritiseerivad romaanid, viimane — Rohu ränakupäevik, kerge vaatlus maaoludest.

„Naudingus“ kirjeldatakse ühe linna-kultuurist võlutud ja Tallinna pageva tütarlapse imekiiret libedale teele sattumist ja järkjärgulist raiskumist. Kogu romaani õpetav - hoiatav - tõrelev - hukkamõistev toon ja moraaliloengud viitavad sinna poole, et Tallinn on püsti Paabel ja et mainitud tütarlaps esindab tervet maatüdrukute klassi, kelle linn ära teotab. Üksiku plika pärast ei hakkaks ometi kirjanik tervet

linna siunama. Roht on oma haleda kangelanna nii kergesti lasknud patuvõrkutesse takerduda, on selle inimesekese nii selgrootuks ja lollikeseks sünnitanud, et selle tuulelipp-iseloomu saatus ei tekitagi kaastunnet ega mõju ka hoiatavalt järgmistesse Tallinna pagejatesse. Romaani peategelanna on liialt juhuse tõugatav, ta tüübiks tõstmiseks puudub kirjanikul püsivus, psühholoogilise sissekaevumise ja elulisuse põhjenduse võime.

Täis-inimese asemel on saanud nukk. Rohu teise romaani naiskangelanna, samuti linnast ja lõbukultuurist rikutud tüdruk, nimega Dagi, on juba arukam, kes oskab profiiti lüüa suguvahekorras rikka ärimehega, isegi koguda säärast kapitali, et võib enesele meheks võtta kuulsa kunstniku Drevergi. Et üks ärimees end ühest lodevast tüdrukust nii alt vedada laseb, seda kirjanik ei tõenda, loodab, et usutakse niisama ta sõna. Rohul oli aga vaja oma vana armastust, üllashinge ning jaunisolendit Dreverki vanul päevil majanduslikult kindlustada, selleks pidi Dagi nii mõistlik olema, et hankis ärimehelt, endiselt armukeselt, kapitali, jättis oma linna allüürid ja lodeva elu, „sündis ümber“, et kunstnikul temale kõlbaks naisele minna; algab uus, ilus elu täis armastust ja puhtust — kuni Dagi korraks jälle linna sõidab ning seal uuesti pahestub — nii hirmus on linn!...

Dreverk on ju Rohu lemmik ja ideaaltüüp, n. ö. üliinimene Eesti rabamaastikus; et Roht selle suuruse peaaegu Alfonsi ossa paigutab, näitab, et Dreverk pole kellegi mees. Ja Dagi — see on kergatsnaine Kitzbergi „Neetud talust“.

Rohu kolmas romaan „Elu on ilus“, võiks sama hästi olla kunstnik Drevergi suvirännakute päevaraamat — eneseülistust on ses raamatus piisavalt (Dreverk on Rohu teine mina). Muide, ses teoses ei võeta õieti midagi väga tõsiselt, probleeme ei eritleta siin. Resignatsiooni, äärmärkuste ja meeolude raamat, millel omad voorused on esteetika vallas, milles aga puudub selgesti piiritletud inimtüüp, see meie vaatluse huviobjekt.

Kui Roht mainitud raamatuis poole ruumi on pühendanud moodsa naise seiklustele, siis Jaan Kärner käsitleb oma kummaski romaanis „Naine vaesest maailmast“ ja „Unustatud Emajõgi“ naise saatus. Esimeses teeb ta seda umbes ühe põrandaaluse tegelase Konradi omaga poliitilise, teises täielikult. Vaesest maailmast naine Lilli Niitmaa on õieti tavaline aguli-

inimene, tahtenõrk ja saatuses ning kaasnimestest tõugatav-lükatav. Et ta satub töölisliikumise kaastundjaks ja lõpuks haardub klassivõitluse ideest, see ei olene ta iseloomu paratamatusest ega veenetest, vaid armastatud mehega, Konradiga, elukäigu sidumisest sõltub ta „ideestumine“, mis lõpeb sellega, et Lilli Niitmaa kolib nõukogude Venesse kõigi paremate võimaluste maale... Lilli Niitmaa elukäigus ei kohta ta vapustavat vaesuse traagikat ei ka vaesuse luulet, vaid hall on see nooruse-lugu nagu on ilmevaene see nainegi. Lilli partneri Konradi, põrandaaluse kangelase, on autor joonistanud ähmaselt, avamata ta sisemist maailma. Mait Metsanurga Kristjan Raudma („Jäljetu haua“ kangelane) kõrval on see revolutsionäär üsna kahvatu.

„Unustatud Emajõe“ naiskujus maalib Kärner prostitueeriva tüdruku elulugu, süütust ja romantilisest algusest kuni eneseuputamisesurmani Emajões. Vastandina Rohu „Naudingu“ tegelannale, kes langeb rumalusest, kujutab Kärner oma tüdruku allakäiku täielikult ümbruse pahestaval, isegi vägivallastaval mõjul. Ruttuvisatud päevaliteratuurist kõrgemale ei ulatu seegi teos, keskkuju ei tõuse traagiliseks suureks, isegi ta nimi ununeb pea. Oleme saanud ainult ühe reainimese, mitte tähtkaju, elukäigu. Selle manko põhjus ei peitu mitte võetud inimese väiksuses, vaid ta esinduse küünimatuses. Ka väiksuses võib olla suurus. Peabki olema, kui tahetakse näidata selle väiksuse õnnetust.

Puht naise romaan on ka August Jakobsoni kehakas „Kolme vaeva tee“, milles põhjalikumalt kui kuskil mujal Eesti uuemas kirjanduses on käsitletud ühe naise õnnetult lõppevat elukäiku. Seda puhku ei ole niivõrt süüdi lagastav ümbrus (nagu väidetakse Rohu ja Kärneri juttudes), vaid eluvõõras kasvatus. Suurelt osalt ongi „Kolme vaeva tee“ kasvatusromaan, kus autor õige üksikasjalikult ja paragraafirikalt on koostanud süüdistusakti balti kadaklise, eluvõõra ja ummis kasvatuses vastu. Kahtlemata on Jakobson oma naiskannataja saatuses jutustanud usutavalt, veenvalt, koguni haaravaltki — väljaarvatud romaani lõpus selle kannataja vaimlisse pimedusse langemine, mille põhjendused autoril on ebaõnnestunud.

Hästi tabavalt on kujutatud ka kogu Helene väärkasvatus, samuti kui alla võib kirjutada kasvatajate memmede iseloomustusele, kuid kerkib üks küsimus: on kasvatus süüdi Helene traagilises abielus?

Muidugi, ebakasvatuse saanud inimene kujuneb elukõlbmatuks, kuid teistsugusel juhul, kui Helene oleks armunud (armumise fakti enese vastu ei ole ju kindlustatud ükski, ei õige- ega valekasvatuse saanud inimene) väarikamasse mehesse, kes ta abielu mitte poleks muutnud põrguks, siis oleks kogu pool romaani kujunenud teistsuguseks, draamad jäänuksid tulemata. Nõnda on autor teose järjepärasuse rajanud halvale juhusele raudse paratamatuse asemel. Sellest hoolimata on Jakobsoni kannataja Helene üks ulatuvamaid kujusid kogu vaatlusaluses kirjanduses, tüüp, keda on esiteldud meil erakordse keskendusega.

Naiste romaane leidub veelgi: Mats Mõtslase „Mäng“. Selle mängu tegija on preili Lilli, sugulane Rohu Dagile ja „Neetud talu“ kauneid kunste ja logelemist harrastavale peretütarkonnale — moodne talu- ja linnakodu parasiit, eitav tüüp — ainult autor ise teda hellitab ja kääneb heaks ta saatuse, mis on vastuoksuslik nii ühiskondlisest hüveseisukohast vaadates kui autori enese ideoloogiale: taotleb ju Mõtslane meie maailma parandada. Lilli elukäigu ebaloogilisus on tulnud autori vähestest järgimõtlemisest, oletatavasti on ta seltskonna kasvatusidee läbiviimises kas liigsest fabuleerimise tahtest järjekindluses vääratanud, või raamatut lõpetades unustanud selle alguse. Kõrgemale klišeelikkusest ei ole Mõtslane oma Lillist-naisele jõudnud. Muude tegelaste hulgas esindab ta ka ühe suurärimehe, Lilli ajutise mehe; seda ärimeest, kuigi autor palju kõneleb ta tehinguist, me ei näe puhtärialal töötamas, vaid tutvume ta tegevusega ainult nagu kuulu järele, seega jällegi üks ilmetu tüübi-väri kirjanduses rohkem.

Oma teises romaanis „Mõrane hing“, valgustab Mõtslane lugejat ühe suure talu pankrotistumisega — kergemeelse naise süül, kelleks Mõtslasel polnudki vaja uue-

nimelist naist tegevuslavale tuua, vaid ta võinuks selleks tarvitada eespool tutvustatud Lillit — nii ühe vitsaga on need naised löödud.

„Mõrase hing“ keskkuju on noor peremees Kristjan, kes alul vaagub kõigiti voo-ruksliku, tööka ja ennast salgava, Kristjanit salaja armastava neiu Anna ja tolle teise tüdruku vahel, kes Kristjani naiseks saab; Kristjan abiellub — ning talu hukkimine algab. Nii siit moraali: võta töökas ja tagasihoidlik naine — ja talu haljendab; võta sandi iseloomuga naisterahvas-pillaja majja — ja talu läheb pankrotti. Mees ise, see „mõrane hing“ ei maksa midagi. Säärased üksiknähud asemel sooviks küll näha üldisemat, majanduslikku pankrotistumise lugu. Psühholoogilisegi talu katastroofi põhjenduse on annud autor võlgujäta: Kristjan ei armasta oma nukk-naist nii hullumeelselt, et ta pimesi täidaks kõik selle naise talukurnavad kulukad kapriisid, nagu jutustab autor. Seega on Mõtslane sooritanud ühe järjekordse pinnapealsuse, ettevaatamatuse ja väheusutavuse. Selline tüüp nagu Kristjan, ei maksa palju, ei kirjanduslikult ega eluliselt.

Mõtslase kolmanda romaani „Külaotsa Hannese“ ainek on taas talumajandus. Noor-mees Hannes esineb kultuurikandja, sookui-vataja osas, see kasulik tegevus võiks paisuda päriselt vallutavaks looks nii töö huvitavuse kui selle algataja-looja-tegija inimliku isiku omajoonsuse ning haaravuse poolest, aga kus Mõtslane kärsib! Kulturträgeri-romaanis segab ta igasugu „romaanilis“-põnevat ja romantilist, ei mõtle sealgi lõpuni, haarab kriitilistemais paigus saatust appi ja tapab oma Hannese lõpuks poolkõigemata ära, olles ammu jätnud pooleli-kuivatatud soo sinna paika. Üks luhtaläinud tüüp rohkem — või ongi Mõtslase ülesanne luua äbarikke täisnimemiste asemel? (Järgneb.)

Riigikaitse õpetuse instruktoreite III kursus

29. juunist — 28. juulini 1931.

Riigikaitse õpetuse instruktoreite III-da kursuse eesmärgiks oli:

— Võimaldada riigikaitse õpetuse instruktoreite kutse omandamist 1) nendele Tartu ülikooli kehalise kasvatuse instituudi lõpetanud ohvitseridele, kes selleks avalda-

nud soovi ja 2) nendele riigikaitselise ettevalmistuse tunniandjatele, kellel kutse puudub; viimaseid oli 1930./31. õ.-a. arvult 3; — värskendada ja süvendada instruktoreite teadmisi ja oskusi oma erialal.

Kursusest osavõtt oli sunduslik instruk-

toritele, kes andis möödunud õppeaastal riigikaitsele ettevalmistuse alal vähemalt 20 nädalatundi. Niisuguseid instruktoreid ooli 14. Vabatahtlikult tulid kursusele 8 Tartu ülikooli kehalise kasvatuse instituudi lõpetanud ohvitseri ja 2 instruktorit-tunniandjat. Seega kursusest osavõtjaid kokku — 24.

Kursusele jäid, kahjuks, tulemata kutseta tunniandjad. Olgugi, et nad õpetavad koolides, kus nii tundide kui ka õpilaste arv väike (2 põllutöökooli, 1 täienduskool), ei puudu sealgi võimalus tööd viljakuse tõstmiseks kursusel omandatud teadmiste ja kogemuste abil.

*

Kursusest osavõtjate koosseis kujunes võrdlemisi ühtlaseks. Ühelt poolt 3—4 aastat koolides tegelikult instruktoritena töötanud, teisalt kehalise kasvatuse instituudis ühtlase ettevalmistuse saanud ohvitserid. See lõi soodsad tingimused õppetöö korraldamiseks, võimaldas tõsta töö intensiivsust ning lühendada õppeaega.

Kursuse õppekavas olid loengud: riigikaitse küsimuse alal — kindral Tõrvanidilt, sõjalise õppuse metoodika alal — kolonel Traksmannilt, kesk- ja kutsekoolide laadi ja organisatsiooni alal — haridusendunik Kiivelt; kapten Tavikene andis ülevaate kooliõpilaste tegevusest Vabadusesõjas.

85% õppeajast pühendati kursuslaste praktilistele töödele, millest suurim osa langes praktilistele tundidele. Õpilaskonnas praktilistel tundidel olid „Noored Kotkad“, tegelikud kooliõpilased. See andis tundidele loomuliku ilme. Praktikant võis tundi anda tingimuses, mis väga sarnased koolitöö olukorrale.

Tundidele järgnenud arutused olid elavad ja asjalikud. Tunnid ühes arutusega olid õpetlikud nii praktikantidele kui ka pealtvaatajatele, eriti aga nendele, kes alles kavatsevad asuda riigikaitse ettevalmistuse tööle.

Ilus ilm võimaldas täpsalt läbi võtta õppekava, milles oli rohkesti lahingõppe teemasid.

*

Kaitseministri käsukirjaga 28. VII. 31. nr. 159 kinnitatakse riigikaitse õpetuse instruktoriga kutses alljärgnevad kursuse edukalt lõpetanud ohvitserid:

1. Leitnant Johannes Lest.
2. „ Voldemar Loodla.
3. „ Karl Lang.
4. N.-ltn. Karl Perek.
5. „ Oskar Möttus.
6. „ Karl Talpak.
7. Res. lipnik Evald Sild.

Kahel nendest on võimalus asuda riigikaitse ettevalmistuse alal tööle eeloleval õppeaastal. J. Ls.

Vabadusesõjas langenute mälestusesammas Pilistveres.

Pühapäeval, 26. juulil 1931 avati Pilistveres mälestusesammas Pilistvere kihelkonnast Vabadusesõjas langenud 58 kangelasele.

Pilistvere nägus mälestusesammas on püstitatud kujur A. Elleri kavandi järel ja koosneb kodumaa graniidist alusest, mille kõrgus 2,5 m, millel 2 m kõrgune bronzist valatud sõdurikuju püssiga. Kokku on mälestusesamba kõrgus 5,5 m.

Mälestusesammas läheb maksma umbes 7000 krooni. Sellest on juba kohalikelt organisatsioonidelt kogutud üle 5000 krooni. Mälestusesamba komitee esimeheks oli hra P. Praks.

Mälestusesamba avamine sündis pidulikult Vabariigi valitsuse esindaja 3. diviisi ülema kindral G. Johnsoni poolt.

Pilistvere kihelkonnast Vabadusesõjas on langenud järgmised mehed, kelle nimed jäädvustatud graniiti: Mihkel Tellisaar, Jaan Põdra, August Rakkell, Jüri Ehrberg, Joh. Ibrus, Jaak Vahter, Jaak Vain, Jaak Rätsepso, Martin Aru, Jüri Matsina, Jüri Laur, Albert Peters, Jakob Kuk, Kark Kutt, Priidu Raam, Jüri Kotsar, Jaak Kotsar, Jaan Rehepõld, Jüri Liiber, Andres Sapp, Paul Rebane, Jaak Piilman, Jaan Tuur, Jaan Tellisaar, Paul Praks, Jakob Tabur, Jaan Blokman, Hans Himmelreich, Julius Tamm, Bernhard Ibrus, Peeter Mulkson, Johannes Sagar, Mihkel Jalakas, Otto Kiide, Juhan Luik, Jaan Rebane, Ferd. Supp, Aleks. Labidas, Harald Abelon, Boris Vares, Juhan Luik, Jaan Tuudelepp, Martin Pihelgas, Johannes Pent, Aleksan-

der Hendrikson, Jaan Tomingas, Jüri Lott, Arnold Tiss, Jaan Rass, Paul Herman, Jaan Puskar, Jüri Karlof, Joh. Kallaspoolik, Jaan Reiman, Hugo Sander, Aleks. Sepp, Hans Grünberg ja August Valg.

Ausamba juures teatas aga komitee esindaja, et osa langenuid pole veel komiteel teada ja nende kohta kinnitatakse edaspidi täiendav nimestik ausamba külge. —on.

Saksa sõdurite mälestusesamba õnnistamine Tallinnas kaitseväekalmistul 3. aug. 1931.

Kaitseväe kalmistul Tallinnas puhkab viimast und 1918. aasta okupatsiooni ajal meie maal haigustesse surnud 71 saksa sõdurit. Nende mälestuse jäädvustamiseks on sakslaste juhtivate tegelaste korraldusel valmistatud mälestusesammas, mille pidulik õnnistamine toimus pühapäeval 3. augustil kell 0100 kaitseväe kalmistul Tallinnas. Tallinna oli saabunud pühapäevaks Saksa mõõtelaev „Meteor“, mille meeskond koos meie kaitseväe osadega moodustasid aumeeskonna piduliku toimingu puhul. Kaitseväe poolt viibisid mälestusesamba avamisel kaitseministri abi kindral P. Lill, garnisoni ja 3. diviisi ülem kindral G. Johnson, admiral H. Salza, komendant major Rattas ja teisi ohvitseri. Mälestusesamba avas Saksa saadik minister Schroetter. Saksa kultuur-omavalitsuse esindajana viibis avamisel hra Harry Koch. „Meteori“ komandörina fregaat-kapten Bender. Minister Schroet-

ter mälestusesamba komitee nimel tänas Eesti valitsust vastutuleku eest mälestusesamba püstitamisel ja Eesti kaitseväe esindajate seltsimeheliku osavõtu eest Maailmasõja puhul võõrasse mulda varisenud saksa sõjameeste austamisest, tähendades oma kõnes, et see sõdur, kes armastab oma isamaad südame sügavusest ja valmis on end isamaa heakäigu eest ohverdama, mõistab ja hindab alati ka võõraste rahvaste omapära ja püüdeid.

Eesti valitsuse ja kaitseväe nimel pani pärja kindral G. Johnson. Riigisakslaste nimel pandi pärg konsul Witte'lt. Pärjad asetati Saksa kultuur-omavalitsuselt ja teistelt saksa organisatsioonidelt. Rahvast oli kogunud pidulikule toimingule palju.

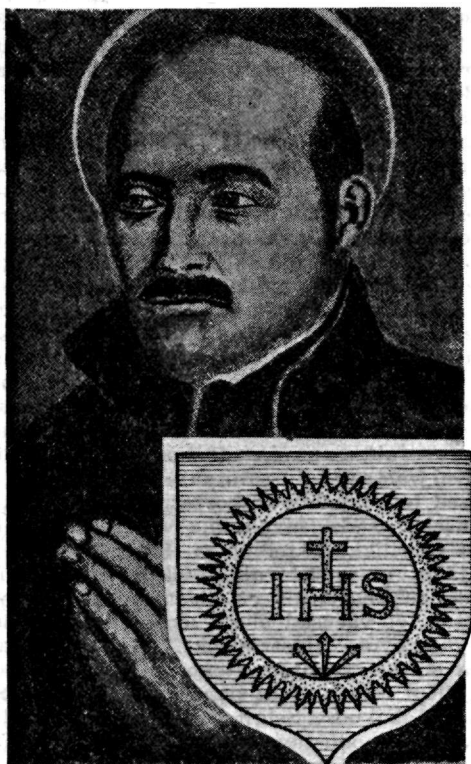
Enne Saksa sõdurite mälestusesamba pühitsemise algust asetati „Meteori“ komandöri pärg Vabadusesõja mälestuse-ehitisele. —n.

IGNATIUS LOJOLA.

31. juulil käesoleval aastal möödus 375 aastat jesuiidiordu asutaja Ignatius Lojola surmast. Et jesuiidiorduga ja jesuiitidega ka meie kodumaal on olnud tegemist, siis tahaksin anda lühikese ülevaate nii Lojola isiku kui jesuiidi-ordu tegevuse kohta.

Ignatius Lojola (õigemini Inigo Lopez de Recalde) sündis 31. mail 1491. a. Azpeitia's (baskide provints Guipuzcoa) Hispaanias. Teenides ohvitserina Hispaania sõjaväes, sai ta Pamplona piiramisel 1521. a. raskesti haavata. Paranedes haavadest, lahkus ta sõjaväest ja, õhutatud pühikute elulugudest ja legendidest, pühendas end Neitsi Maarja, s. o. katoliku kiriku teenistusse, võttes ette aastal 1523 rännaku Jaruusalemma. Hariduse täiendamiseks õppis, alates 1524, mõtteteadust

ja teoloogiat Barcelona, Alcalá ja Salamanka ülikoolides ning 1528 Pariisis (College Montaigu), kus ta ühes oma kaaslastega (Bobadilla, Laynez, Favre, Salmeron ja Xaver) usulise ühingu „Societas Jesus“ asutas, millest hiljem jesuiidiordu kujunes ja mille põhikirja paavst Paul III 1540. a. kinnitas, nimetades Lojola ordu esimeseks kindraliks. Rooma-katoliku kiriku seisukord oli sel ajal õige raske. Ühelt poolt ähvardas seda Lutherus oma reformatsioonidega, teiselt poolt igasugused muud usulahud ja sisemised tülid üksikute kirikuvürstide vahel. Siin pakkus Lojola oma poolt asutatud orduga paavstile suurt abi, alates võitlust ketserite vastu, mida Lojola, kui hea organisaator ja juht suure eduga teostas. Peale võitluse ketserite vastu, oli

Ignatius Lojola

Jesuiidiordu asutaja. Paremäl nurgas ordu vapp.

ordu eesmärgiks veel katoliku usu levitamine ja kõigi inimeste usuline koondamine Rooma paavsti ülemvõimu alla, mille läbi viimiseks tuli jesuiitidel mitte ainult usulised, vaid ka poliitilised abinõud tarvitusele võtta ja ajajooksul kujuneski nii, et jesuiitide esindajad peamiselt kõigi Euroopa riiki

kide valitsejate juures kojavaimulikkude-na ordu poolt teenistusse määrati, nii et tol ajal kõik poliitilised lepingud, võtted ja salaplaanid paavstil ja ordul teada olid, mis muidugi Rooma kiriku ja paavsti võimu suurendamiseks ja kõvendamiseks kasutati. Eesmärgi saavutamiseks ei valitud ju igakord mitte abinõusid, kas need olid kokkukõlas südametunnistuse ja moraaliga, kõik, mis tehti, oli ju „ad majorem Dei gloriam — s. o. Jumala auks ja „eesmärk pühendab abinõu“ (si finis est licitus etiam media sunt licita). Jesuiidiordu tegevus poliitiliselt arenes ja suurenes ajajooksul niivõrt, et hakkas muutuma riigivalitsejatele hädaohlikuks, millistel põhjustel ordu tegevus mitmes riigis ära keelati ja jesuiidid maalt välja saadeti. Lojola, kui hea organisaator ja juht tundis hariduse ja teaduse tähtsust orduliikmete edukaks tegevuseks, selleks asutas ta Roomas 1551. a. Collegium Romanum — jesuiitide kõrgema kooli, mis paavst Gregor XIII nimetas Universitas Gregoriana'ks ümber ja 1552. a. Collegium Germanicum või Collegium pontificia, mis oli peamiselt kõrgem õppeasutus, kus valmistati ette jesuiite katoliku usu propageerimiseks mitte-katoliiklikes maades. Lojola suri Roomas 31. juulil 1556. a. Rooma katoliku kiriku poolt kuulutati ta pühikuks aastal 1622.

K. Kr.

Allikad: Ph. Funk, Jgnaz v. Loyola. H. Böhmer, Studien zur Geschichte der Gesellschaft Jesu; Meyers Convers.-Lexikon.

Rännakust ja selle organiseerimisest.*)

1. Üldmõisted.

Rännaku eesmärgiks on jõuda antud raiooni: kas määratud ajaks, või nii ruttu kui võimalik; jõuda kohale vaenlasest tähelepanemata, säilitades ühtlasi lahingu jaoks rännakust osavõtjate energiat ja juure antud materjale.

Olukorrast olenevalt rännakud jagunevad operatiivrännakuiks ja lahingurännakuiks.

Operatiivrännak teostub vaenlase lennuae, motomehhaniseeritud üksuste ja vaenuliku elanikkonna kallaletungi ohu all; vaenlase lahingukolonniidega kokkupuude võimata.

*) Kokkuvõte R. Tšifferi artiklist „Organisatsia marssa“, „Vojennõi Vestnik“ nr. 15 — 15. VI 1931.

Lahingurännakut iseloomustab kokkupuute võimalus vastase lahingukolonniidega või eeljõududega; seepärast lahingurännak jaguneb pealtungi-, taandumise- või tiivrännakuks.

Normaalselt rännakukolonni marsib ööpäeva kestel 6—7½ tundi, tehes 25—30 km. Hästi treenitud jalavägi teeb 25 km 6 tunni jooksul; ratsavägi teeb sama teekonna 4—5 tunni jooksul. Kui rännakukolonnilt nõutakse ööpäeva kestel 10—12 või rohkem tundi rännakut, siis teostub kiirendatud rännak. Viimane nõrgestab väeosi ja on lubatud erikordseil juhtumel.

2. Käsud liikumiseks, peatusteks ja paigale asumiseks.

Rännakukäsk peale üldise orienteerimise vaenlasest ja oma vägedest sisaldab:

a) kellel teostada rännak,
 b) millal,
 d) kuhu jõuda,
 e) milleks,
 g) järjekord kolonnis,
 h) lähtepunkt,
 i) mis kellaajal lähtepunktist mööduda,
 j) liikumisetee (liikumise riba),
 k) kus suurpeatust,
 l) kui kaua see kestab,
 m) kus öökorterid,
 n) kui tarvis reguleerida liikumist, siis näidata vahepealsed punktid (esemed) rännaku teel (A mööduda kell 0000, B kell 0000). Liikumise reguleerimiseks antavate esemete kaugus üksteisest umbes 8—10 km.

Suurpeatust peab olema väeosadele teada vähemalt üks tund enne selleni jõudmist, öökorter antakse teada suurpeatusest väljudes.

Lähtepunktid valida nii, et nad kergesti oleks leitavad. Kitsustel lähtepunktide valik keelatud. Kolonni pea (taandumisel saba) lähtepunktist möödumine loetakse liikumise alusmomendiks. Liikumisel korpus, diviis saab riba, rügement, bataljon liikumisetee.

Kõrgemalt ülemalt saadud käsu põhjal väekoondise ülem informeerib alluvaid eelseisvast rännakust. Tuleks anda selleks 2 eelkorraldust: esimene üldjoontes ja ülematele, näiteks: „Tuleb rännak NN piirkonda. Valmis olla rännakuks täna pärast kella 1900.“ Eelteate põhjal alluvad staabid orienteeruvad kaardi järele eelseisvas rännakus. Selle teate põhjal on keelatud väeosi kiskuda nende ülesannetest või segada nende puhkust.

Teine eelkorraldus on täpsam ja antakse edasi väeosadele. Näiteks: „Täna välja astuda AB teed. Kolonni pea kell 1830 peab olema B mõisa teeristmel.“ Selle eelkäsu põhjal alatakse rännaku ettevalmistust. Umbes tund hiljem sellele eelkorraldusele järgneb rännakukäsk. Kiirustamine ei ole rännaku korraldamisel soovitatav. Tehtud vigade parandamine juba rännaku kestusel võib osutada edaspidise ebaedu aluseks.

Alates rännakut tuleb arvestada naabrite tegevust. See on tähtis koostöö ja rännaku julgustuse seisukohast

3. Süvenemine ülesandes ja olukorra hinnang ülesande seisukohast.

Esimene eelkorralduse saades, staap valmistab kaardil ette raiooni, kuhu väeosad rändavad, kalkuleerides nende paigutuse võimalusi rännaku sihtraionis. Märgib liikumise ribad; hangib teateid (kui vaja) teedest, sildadest; tõstab kaardi oma liikumisribas ja naabrite suunas kuivõrt tarvis koostööks.

Hindab teid ülesande ja liikumise seisukohast; eriti uuritakse, kuivõrt tee kõlvulik öiseks rännakuks. Autotranspordi liikumise seisukohast teid hinnates tuleb esikohale asetada head liikumisevõimalused, teisele — tee pikus. Uurides tee omadusi, hankida andmeid kus ja missugused on teel liikumist tõkestavad kohad ja milliste abinõude ja mis aja jooksul need tõkestused võib kõrvaldada või paralüüsida nende mõju.

Maastik liikumise teede piirkonnas hinnatakse 2—3 km mõlemile poole teed, väljaspool teid liikumise ja hargnemise seisukohast. Kui

hindeks puuduvad andmed, siis tuleb neid luurega hankida, kuid — siin ei tohi asjata kulutada energiat: hankida teateid tuleb ainult hädatarviliku kohta.

Rännaku alates esimene väikepeatust (10 min.) antakse pärast 15 minutit liikumist, järgmised pärast 50 min. Suurpeatust antakse rännaku teisel poolel ja kestavad 1½—2 tundi (kiirendatud rännakutel 4—5 tundi). Suurpeatust ei määrata rännakutel alla 20 km, rännakutel öösi ja talve külmades. Ööbimiseks antakse mitte alla 8 tunni, puhkuspäev pärast 2—3-päevast rännakut. Rännakutel ei tohi ette tulla ettenägemata peatusi; selliste tekkimine on rännaku halva organiseerimise tunnuseid.

Üldreeglina rännakutel väed asuvad öökorterisse ja puhkusele elumajadesse. Kui kõigile ei jatku elumaju, siis need anda esikorras juhtkonna ja sanitaarasutiste käsutusse. Kui vastase tuli, sanitaar- või poliitilised tingimused ei võimalda elukorterite kasutamist, siis puhkusele asuda bivuaaki, varustades selleks väeosi tarvilikkude telkidega. Kõrgema juhi hooldeks jääb: muretseda alluvatele kosutat puhkus, asetada puhkusele nii, et väed vaenlase eest oleks varjatud, et väeosad oleks soodsates tingimustes lahingutegevuse alustamiseks. Kohaliku elanikkonna suhtes selgitada tema meelsus ja poolehoid. Kui tarvis võtta pantvange ja arreteerida kahtlased isikud. Selgitada, kuivõrra kohalikud tagavarad soodustavad varustamist. Selgitada sanitaarolusid.

4. Vaenlase ja maastiku hinnang vastase tegevuse võimaluste seisukohast.

Korraldades rännakut, peab olema esikorras selge, kas on see operatiiv-, lahingu- või lähene-miserännak. Hinnata ohu võimalus ja suurus käesolevas olukorras vastase lennuväelt, motomehaniseeritud koondistelt, reididelt, vaenulikul elanikkonnalt (partisaanide salgad). Hinnata maastik õhukaitse ja moondamise seisukohast, märkida kohad, kus vaenulikud jõud leiaks eriti soodsaid tingimusi kallaletungiks. Organiseerida (kui tarvis nõuda kõrgemalt instantsilt abi) abinõud ohu kõrvaldamiseks. Kõikjal arvestada õieti aja elementi. Kui tarvis valida maastikul positsioonid, kuhu ette saata eel- (sidust) osad*) tarvilikkude õhukaitse abinõudega.

Kõigist korraldustest, samuti luure kokkuvõtet, tarvidust mööda antakse väeosadele edasi täienduseks rännaku käsule.

Kui teostatakse lahingurännakut, siis selgitada, kus võimalik, kokkupõrge vastasega. Lähene-miserännaku puhul uurida ja hinnata lähene-mise lähteala.

Õhuoht ja õhukaitse.

Rännakul vaenlane õhust luurab ja hingib kallale. Õhuohtu tuleb alati hinnata konkreetselt (kes vastane, ta õhujõudude suurus ja ettevõtlikkus, väljaõpe, ilmastik, vaatlusevõimalused jne.). Vaenlase õhujõudude tehnilisi võimeid hinnates, tuleb arvestada, et luurelennuki tegevusaradius tõuseb 1200 km, pommitajatel kuni 1000 km, lahingumasinatele ja hävitajatele kuni 600 km. Arvestada õhufotot. Relvadeks lennukitel on: pomm, fugaas, gaasipomm, kuuli-

*) Prikovõvajustshija tshasti.

pilduja tuli, sõjagaasi pulveriseerimine. Peamisteks õhust kallaletungi relvadeks on killukülane pomm ja kuulipilduja. Kuigi gaasitamine õhust ei anna suuri tagajärgi otseste kaotuste mõttes, ta väsitab rännakulolejaid, sundides võtma kasutusse gaasikaitse vahendeid.

Vaenlase lennukeid ei ole tarvis karta: tihe das udus, tuisus ja tormis. Vihm raskendab, kuid ei keela luuret ja tulistamist õhust. Üldse rasketel ilmastikuoludel võib oletada õhuvaenlase tegevust, kui tal on head masinad, eeskujulik len durkond, head aerodroomid.

Õine tegevus on lennuväljal võimalik. Luure tagajärjed nõrgemad, eriti kui rännakulolejad end õigeaegselt varjavad (astudes teelt, peites puude varju või kraavidesse). Pimeduse kestust tuleb arvestada: jaan. 15,5, veebr. 13..., juuni 6½ jne. tundi.

Kokku võttes: eeldades õhuvaenlase üleolekut ja aktiivsust rännakuid korraldada (kui olukord lubab) öösel ja lennukile mittedoodsates ilmas tiku tingimuses. Sellised rännakud kurnavad rändajaid, seepärast kõrgema ülema mureks olgu pärast õiset rännakut ja rännakut halvas ilmas tikus otsida abinõusid kosutavaks puhkuseks.

Suitsukatte loomine sildade, ülekäi kude ja kitsuste varjamiseks õhuvaenlase eest. See nõuab vastavat materjali. Suitsukate tõuseb 5—600 m kõrguseni; ta tuleks luua 1—2 km raadiusega aladel ja moondumise otstarvel mitmes kohas (vale sind, vale ülekäik jne.).

Aktiivseteks õhukaitse vahenditeks rännakul on: omad hävitajad-lennukid, zeniitkahurvägi, zeniitkuulipildujad, harilikud kahurid ja harilikud kuulipildujad soveldatud tulistamiseks õhuvaenlase vastu. Juht, korraldades rännakut, peab hindama ohu suuruse ja valima vastavad kaitsevahendid.

Hävitajad lennukid on kas armee või korpuse juhi käsutuses. Diviis, rügement täiendab õhukaitset oma abinõudega. Hävitajate patrullid rännaku kaitseks õhuvaenlase vastu saadetakse ette, ribadesse 10—12 km laiuti ja sügavusse. Kui võimalik saata kaks patrulli: üks kõrgema ja teine madalama lennukõrgusega. Keskmine lennukõrgus 1500—2000 m. Patrulli teenistuse aeg 1½—2 tundi vahetuses. Ohupatrulli teenistus on raske, seepärast kasutatakse eriti tähtsates suunades.

Zeniitkahurvägi antakse diviisi juhatuse käsutusse, zeniitkuulipildujad rügemendile. Zeniitpatareid asetatakse rännakuteel 4—5 km distantsidel. Selliselt asetatud 2 divisjoni võivad katta kuni 30-kilomeetrilise rännakutee, tagades koondatud tule kogu tee ulatusel kuni 3000 m kõrguseni. Zeniitpatareid asetuvad 1—2 km paralleelselt rännakuteele. Zeniitpatareide vähesusel neid visatakse edasi mehaaniliste veovahenditega.

Zeniitkuulipildujad liiguvad koos rännakesselonidega, alati valmid tule avamiseks. Õhukaitseks soveldatud kahurpatareid asetatakse üksikisest 7—8 km distantsidel mõlemale poole rännakuteed.

Esikorras tuleb julgustada vägede läbipääs kitsustest. Õhukaitse terve tee ulatuses pole kõikjal mõeldav. Kitsuse kaitsel asetatakse patareid selle piirkonda (raadius 5 km), nii, et alati võiks saada 2—3 patarei koostatud tuld. Zeniitkuulipildujad peavad siin andma 2—3 rühma

koostatud tuld (asetuse raadius 500—1000 meetrit kitsuse piiridest). Kitsuse õhukaitse antakse ühe juhi kätte.

Väeosad on kohustatud oma õhukaitse abinõudega hävitama vaenlase lennukid, mille lennukõrgus alla 1000 m.

Distipliin, oskus moonduda, usk oma õhukaitse võimetesse vähendab õhuohtu rännakul. Rännakut korraldaval juhil on tarvis täpsalt hinnata olukorra elemente ja muretseda abinõusid, mis tagaks rännaku edukuse.

Oht motomehhaniseeritud koondistelt ja selle paralüüsimisest.

Motomehhaniseeritud üksuste tegevusraadius on ca 200 km; relvadeks neil on kuulipildujad ja kerged kahurid. Tuli soomusmasinatel pole täp pis. Meeskond väisib kiiresti. (Tankil võib töötada 4, soomusautol 6 tundi; vahetpidamata lahingus mitte üle 1½—2 tunni).

Lahingumasinatate soomust ei läbista harilik ca 8 mm kuul. Soomuse läbistamiseks on erirelvad suure algkiirusega (oletatakse kuni 1450 m/sek!). Praegused lahingumasinad liiguvad peamiselt teid mööda (tulevikus ainult väljaspool teid!).

Luure peab muretsema andmed vastase motomehhaniseeritud koondiste asukohast ja tegevusesuunadest. Teid selles mõttes uurata kuni 100 km kauguseni. Lähedat luuret siin võib teostada diviisiratsavägi. Võetakse tarvitusele abinõud motomehhaniseeritud koondiste liikumise tõkestamiseks, kasutades selleks vastavalt relvastatud ette saadetud üksusi.

5. Luure.

Luure on asetamatu vahend ka rännaku julgustamisel: olgu see operatiivne-, lahingu- või lähenemiserännak. Luurata on vajalik kõikjal, muutuvad vaid luure viisid ja abinõud. Kui operatiivrännakul luuret toimetatakse peamiselt lennukite, motomehhaniseeritud üksuste ja salaluure abil, siis lahingu- ja lähenemiserännakul tuleb kasutada kõiki luureviise ja -abinõusid.

Juht, saades korralduse rännakuks, vastab küsimustele:

— milliseid teateid ta vajab veel vaenlasest, et antud ülesanne hästi täita; millises järjekorras vajab ta teateid ja millal; millised neist ta suudab hankida iga päev süstemaatilisel ja lakkamatult luurelt; milliseid eritüüpi teateid on tarvis viia luuresse antud ülesande nõuete seisukohast; millises ulatuses saata välja täiendav eriluure, mis ülesandega; millised määrata märgid; mis ajaks nõuda luureteateid; luureorgani koosnevus, abinõud, organisatsioon.

Luure üksus peab olema seda tugevam ja aktiivsem, mida rohkem võimalusi lahinguliseks kokkupuuteks vaenlasega rännaku ajal. Kohtamislahingu olukorras kõvendatakse esikorras õhu luuret, ülesandega, avastada vastase kolonni liikumine. Õhuluure andmed antakse kiiresti edasi diviisile ja diviisi kolonnidele (brigaad, rügement).

Sidet luurelennukite ja väekoondiste vahel peetakse õhuvaatluse ja õhuside postide kaudu, mis asuvad koondiste juhtide läheduses. Lennukid viskavad siia teateid ja saavad tarviliku vastuse.

Maapealne luure teostub motomehhaniseeritud

üksuste, ratsanikkude, ratturite (talvel suuskurite) kaudu. Maapealne luure, et saavutada vajalikke andmeid, tungib läbi vastase ette nihutatud katte- ja luurevõrgust, et saavutada kontakt vastase eelosade ja kolonnidega. Side pidamiseks raadio ja motoriseeritud liiklemisevahendid.

6. Vastase lahinguga sidumine, eelsalgad (siduvad salgad — skovõvajustshije oträdõ) nende tegevusest ja koostööst rännakvalve osadega.

Vastase sidumiseks saadetakse tähtsates suunades siduvad salgad. Operatiivrännakul siduvad (eel-) salgad saadetakse vaid vastase motomehhaniseeritud üksuste tegevuse halvamiseks. Lahingurännakul siduvad salke kasutatakse juhatuselt kui tõhusaimaid vahendeid rännaku riba julgestamiseks. Siduvad (eel-) salgad moodustatakse motoriseeritud jalaväest rikkalikult varustatud automaat-tulirelvadega, lisaks ratsaväge, rattureid (talvel suuskur-üksusi), suurtükke (kaugelaskjaid), kiiresti liikuvaid tanke, pionere ja üksusi sõjagaasi alalt teatud raioonide gaasitamiseks püsivgaasidega.

Sidet siduvsalk peab teda välja saatnud koon-disega raadio või mootorsõidukite kaudu.

Siduvsalk nihutatakse ette 15—30 km-ni. Rännakul on liikumine seda julgestatum, mida siduvsalk kaugemal ees liikumise suunas, või ohtliku suuna tõkestamisel.

Siduvsalk pealetungi ja taandumise julgestamisel ning paralleel jälitamise pareerimisel teotseb olukorra kohaselt, püüdes anda aega juhile otsuse võtmiseks ja vägedele manöövriks.

7. Liikumise kord.

Juht, olles selgitanud ülesande ja andnud eelkorraldused ning korraldanud julgestusekõsimused, asub liikumise korra määramisele. Liikumise kord sõltub ülesandest, ja nimelt:

a) millist jõudude asetust rännaku sihtraioonis nõuab ülesanne; siin liikumise kord on aluseks tulevasele lahingukorrale;

b) antud liikumise ribast, teede arvust ja nende vastavusest liiklemise nõuetele; kas on tarvilik ja võimalik kolonniteede kasutamine.

Jõudude säilitamise seisukohast on kasulik liikuda väikestes ühtliiki vägedest kolonnides. See on aga mõeldav väljaspool kallaletungi ohtu.

Arvestades vastase kallaletungi võimalusi, rännakukord peab:

- olema vähemärgatav õhust ja soodus rännakutingimuste täitmiseks;
- kaitstud üllatustest maa peal teotseva vaenlase poolt;
- võimaldama kõigil üksustel vaba kaitsetegevuse vastase õhu- ja motomehhaniseeritud üksuste kallaletungi puhul;
- võimaldama mitte ainult tagasi tõrjuda, vaid hävitada kallaletungijat;
- olema kergesti juhitav.

Juhid rännakul asuvad seal, kus olukorra kohaselt nende juuresolek kõige tarvilikum.

Liikumine esseloneeritult.

Õhukallaletung ja õhuvaatlus sunnib väekoon-disi rändama liigendatult rinnetpidi ja sügavusse — mitmes kolonnis ja kolonn omakorda esseloneeritult. Selleks sunnivad ka motomehhaniseeritud koondised. Liikumine mitmes kolonnis ja esseloneeritult kergendab hargnemist lahingu-

korda. Punaväe kütidiviisile olevat soodsamaks rännakukorrraks liikumine kahes kolonnis. Liikudes kolmes kolonnis oleks soovitatav kolonne asetada astmetena, mis võimaldaks haarata vastast ja pareerida haaramise katseid vastase poolt. Kui diviis on olude tõttu sunnitud liikuma ühes kolonnis, siis omab erilise tähtsuse selle esseloneerimine sügavuti. Esselon ei tohi olla suur (raskesti hargnev) ega väga väike (puudub iseseisvus tegevuses). Normaalseks tulevat lugeda: jalaväes — pataljonid esselonina, suurtükiväes — patareid, ratsaväes — ratsarügement. Kolonni lühendamiseks on kasulik koostada üheks esseloniks jalaväe pataljon plus patarei. Patarei liiguks siis koos pataljoni lahinguvõoriga mööda teed, jalaväelased aga sealsamas teeääri.

Kolonniteed.

Mida rännakkolonn lühem, seda ta liikuvam, kergesti varjatavam, kergesti kohanev maastikule, et end kaitseda õhu kallaletungi ja vaatluse eest. See sunnib otsima võimalusi kolonnide liigendamiseks mitte ainult sügavuti, vaid ka rinnetpidi. Seepärast väekoondis liikumise ribas ei kasuta ära ainult kõiki teid, vaid suunib liikumise kaudu maastiku, n. n. kolonniteid. Kolonniteede kasutamine on sõltuv maastiku iseloomust ja juhtide ning vägede vilumusest liikuda selliseid teid mööda.

Liikumist kolonniteid mööda takistaks: maapinna tingimused, reljeef, tihnikud, sagedased aiad, kraavid (Põhja-Eesti ja Saaremaa olukord. E. Km.). Kolonniteede kasutamiseks talvel suuskadel on rohkem väljavaateid kui suvel. On kolonn suunitud liikuma kolonniteed, siis juhtide hooliks on märkida teed värviliste lintide ja igasugu tähistega, samuti kõrvaldada kolonniteelt vähemad tõkestused.

Väeosade olenevus üksteisest; distant-sid ja intervallid.

Väeosad rännakul asetatakse üksteisest sel-listel distant-sidel (vahed sügavuti) ja intervallidel (vahed rinnetpidi), et tarviduse puhul nad saaks asuda lahingukorda, kasutada oma tuld ja et ei katkeks tuleside, või vähemalt, et see side oleks kergesti loodav.

Aluseks distant-side ja intervallide määramisel võetakse tulirelvade tegeliku tule ulatus ja vaatluse võimalused. Õisel rännakul distant-sid ja intervallid vähenevad. Liikumise kord pealetungil: jalavägi, suurtükivägi, ratsavägi; taandumise rännakul ümberpöörduvalt, ainult suurtükiväele katteks antakse jalaväe üksusi. Lahinguvõimalusi oodates voorivankrid eemaldada üksuste piirkonnast.

Üldtegevuse suurtükivägi liigub erieselonina. Kui selle kolonn on pikem 1 km, siis ta kaitseks õhuvaenlase vastu määrata zenitkuulipildujad, või õhukaitseks soveldatud rasked kuulipildujad. Üldse suurtükiväge tuleb rännakul suunida nii, et ta võiks soodsais tingimuses astuda lahingusse ja anda maksimum tuletoetust jalaväele.

Pioneerid ja teised inseneriväe osad liiguvad nii, et nad suudaks abistada rännakukolonne inseneri alal. Soomusväed liiguvad erieselonina: pealetungi-rännakul — kolonni peas, taandumise-rännakul — sabas, tiibrännakul lähemal ohtlikule tiivale.

Voorid (I järgu) pealetungi-rännakul kolonni sabas, taandumis-rännakul — kolonni peas. II järgu voor pealetungi-rännakul ca pool päevatekonda kolonni sabas.

Lahinguline kontakt.

Diviisi eelvägi (avangard), mille moodustab diviisi eel liikuv rügement koos poole ja rohkem diviisi suurtükiväega, motomehhaniseeritud üksuste, ratsaväe osade ja pionerosadega, (rügemeni eel liikuv pataljon nimetatakse eelsalgaks), hävitab ja tõrjub teelt vastase luure ja ettesaadetud üksused, seob lahinguga vastase tugevamad jõud, selgitades vastase jõudude suurust, koosseisu, asetust ja tegevuse (liikumise) suunda. Eelvägi (avangard) ühtlasi kõrvaldab teelt tõkkesid, mis segaks kolonni liikumist ja tagab kolonni ootamatu kallaletungide eest, sidudes vastase jõude lahinguga kuni kolonn hargneb. Avangard liigub pea jõudude eel 5 ja vähem või rohkem kilomeetrit, kuid nii kaugel, et otsene koostöö oleks tagatud avangardi ja pea jõudude kolonni vahel. Kokkupuutel vaenlasega avangard tungib peale laial rindel, püüdes haarata vastast. Kaitsele avangard asub erakorralistel tingimustel, kui pealetung on käegakatsutavalt mõtetu, ja seda kõrgema juhi käsul (erijuhuna avangardiülema algatusel). Mis öeldud avangardi suhtes on maksev ka eelpataljoni (eelsalga) kohta.

Arjergard (diviisis taga liikuv rügement), tiibavangard, samuti järel- ja tiibpataljonid (salgad) rügemendis, teostavad kaitset laial rindel, andes lühidaid ja kiireid vastulööke.

Divülist (rügülist) oleneb kas avangardil (või eelsalgal) lasta pidada lahingut omal jõul, või neid toetada *pea jõudude kolonnist*.

Avangard, arjergard ja tiibavangard ei täida tähtsat osa julgustusel õhuvaenlase ja motomehhaniseeritud üksuste vastu. Rännakukolonni õhukaitset ja kaitset motomehhaniseeritud üksuste vastu teostavad — luure, siduvad salgad ja selleks määratud eriüksused vastavate relvadega.

Kaitseväe elu.

Aspirandid üleajateenijadena.

Paari viimase aasta jooksul on kaitseväe nooremate juhtide pere rikastunud mitme uue liikme võrra, kes kuuluvad allohvitseride klassi, kuid nendest mõningate asiolude tõttu erinevad. Need on aspirant-üleajateenijad.

Peamine põhjus, miks aspirant on sunnitud jääma üleajateenijaks, on tahe jätkata õpingut kadettide klassis. Et aga olude sunnil kadettide klassi ei avata igal sügisel, tuleb kuni vastava võimaluse saabumiseni jääda tegevteenistusse üleajateenijana.

Side.

Rännakul kasutada kõiki sidevahendeid, väljaarvatud traatside, mille loomiseks ei piisa aega. Telefoni side luuakse lahingu kontakti tekkides. Side korraldatakse väekoondise sidekava kohaselt.

8. Ajaarvestus.

Ajaarvestuseks on kasulik graafiliselt kujundada väeosade liikumine.

Liikumise aja arvestamisel tuleb süveneda olukorda, hinnata kõiki faktoreid, mis võiks pidurdada liikumise normaalset arengut.

Ajaarvestamise aluseks on kõrgemalt juhitult antud aeg kas liikumise alustamiseks, või aeg mil peab väekoondis jõudma teatud rajooni.

Kui kõrgemalt juhitult antud rännaku alguse või lõpu aeg lubavad, siis tuleb ära kasutada kõik võimalused vastase eest varjatud liikumiseks liigendatud korras.

Aja arvestamisel pidada silmas: a) palju kulub aega väeosade rännakuvalmis saamiseks; b) palju võtab aega kolonni (kolonnide) rännakukorda asetamine; d) liikumise kiirus tunnis ühes peatuste ja suurte peatustega; g) täiendavalt vajalik aeg tõkestuste eemaldamiseks rännakutel. Hästi arvestatud aeg hoiab kokku väeosade energiakulu ja toob kolonnid õigel ajal määratud kohta. Igasugused ootamised ja asjatud liikumised on keelatud. Kui võimalik, tuleb püüda kergendada jalaväelastel seljaskantavat koormat, viies selle edasi veovahendeil.

Andmed põhjenevad punaväe välimäärustikul (PU 29). On arvestatud ühtlasi mõtteid ja ettepanekuid, mis tehtud sõjakirjanduses rännakukorraldamise suhtes viimastel aastatel. Artikkel sisaldab palju konkreetseid näpunäiteid rännaku organiseerimises ja teostamises, millistega tutvunemine ka meil ei oleks üleliigne. Sellest väljades on antud see R. Tsifferi artikli lühikene kokkuvõte. E. Km.

Et aspirant-üleajateenijaid teenis meie kaitseväes varemastel aastatel vaid mõni, siis nende kohta on maksvates seadustes öeldud vaid mõni sõna, viies neid ühele alusele teiste üleajateenijatega. Kuid vormi suhtes on seisukord lahendamata. Allohvitseride kooli lõpetanud üleajateenijad kannavad õlakul kooli lõpetamise tunnuseks kollast kanti, millise loa nad said mõni aasta tagasi Kamini käsukirja põhjal, kuna varem võis tähendatud tunnust kanda, vormikirjelduse põhjal, vaid õppepataljoni kasvandik.

Aspirant-üleajateenijatele pole aga mingit erilist tunnust ettenähtud, kuna vormikirjelduse põhjal võib valge-vöödilist

õlakut kanda vaid sõjakooli aspirantide klassi õpilane. Seega väliselt pole mingit vahet õppekompani lõpetanud üleajateenija ja aspirant-üleajateenija vahel.

Peale selle oli samas lugupeetud ajakirjas juriidiliste küsimuste all vastus samasisulise küsimuse selgituse täienduseks, et aspirant-üleajateenija kaotab auastme täiendusena nimetuse aspirant.

Jälgides aga uut ohvitseride teenistuskäigu seadust, leiame mitu punkti, mis käsitlevad aspirant-üleajateenijaid ning kust võib viimase küsimuse kohta lugeda vastu- pidist.

Kõigele ülalloeletule toetudes leian, et aspirant-üleajateenijad peaks olema eelistatumas seisukorras võrreldes allohvitseride kooli lõpetanud üleajateenijatega, sest on ju esimesed eranditult omandanud vähemalt keskkooli hariduse ning sõjaliselt ohvitseri ettevalmistuse.

Oleks loogiline, — kui allohvitseride kooli lõpetanud üleajateenijad kannavad kooli lõpetamise tunnuseks kollast kanti, siis aspirant-üleajateenijad kannaks aspirantide klassi lõpetamise tunnuseks valgevöödilit õlakut, seega võimaldades väliselt tunda aspirantide klassi lõpetanud kaitsevaelast.

Poola major Jan Kobylanski K. S. diplom., viibimise puhul 1. jalaväe rügemendis.

21. juulil s. a. õhtuse rongiga lahkus Narvast meile sõbraliku Poola armee major Jan Kobylanski, K. S. diplom., et siirduda tagasi oma kodumaale, kust ta eemal olnud ligemalt 2 kuud.

Major J. Kobylanski saabus Eestisse k.a. maikuu lõpul eesmärgiga õppida tunda meie kaitseväge elu-olu, tutvuneda meie sõduri väljaõppe tööga ja vahetada mõtteid rivijuhtidega üksikvõitleja tehnilise ettevalmistuse alal. Oma komandeerimiseaja Eestis saatis ülalnimetatud mööda 1. jal. rügemendi juures.

Jan Kobylanski sündis Vilnos 1895. a. Pärast Kommerskooli lõpetamist 1915. a. siirdus Peterburi, kus jätkas õppimist Politehnilises instituudis. 1916. a. kutsutud sõjaväkke ja määratud teenistusse Põhja rindele. 1917.—1918. a. teeninud I Poola korpuses. Võtnud osa Vilno kaitseoperatsioonist enamlaste vastu 1918. a. Poola vabadusesõjas teotsenud 4. armee lahingumoonaga varustamise juhina. 1925. a. lõpetanud Varssavis Kõrgema Sõjakooli.

Major Jan Kobylanski K. S. diplom.

Praegune teenistusekoht Jalaväe inspektoris. Sõjaliste teenete eest omab major Kobylanski mitmed aumärgid.

Oma lühikese komandeerimiseaja jooksul 1. jalaväe rügemendi juures on major J. Kobylanski kogunud oma tujuküllase meeoluga, heatahtlikkusega ja otsekoheusega omale rohkesti sõpru mitte üksinda 1. rügemendi ohvitseride hulgas, vaid ka teiste väeosade ohvitseride peredes, millistega temal olnud kokkupuutumist.

Soovime major J. Kobylanski'le kodumaale tagasiõudmise puhul palju edu teenistuse alal ja õnne isiklikus elus.

r.-n.

Suur gaasikaitse film valmimas.

Juba üle kolme kuu on kaitsevägede staabi korraldusel käimas töö õppefilmi valmistamises gaasikaitse alal. Filmi valmistamise otsene juhtimine on Kv. staabi VI osakonna ülema käes. Tehnilist osa gaasikaitse alal juhivad keemik hra D. Bux-

saadakse moodsaid gaasitorbikuid hobuste ja teiste loomade jaoks.

Filmi tehniline valmistamine on antud seni paremate eesti filmide valmistamise poolt tuntud filmioperaator reservleitnant Th. Lutsu kätte.

E.

Momente gaasikaitse filmist.

Gaasialarm linnas. Esimesi kaitseabinõusid.

h o e v d e n ja leitn. U r b a n o v i t s h. Film ei ole mõeldud mitte ainult kaitsevägele vaid ka laialdastele kodanikkihtidele, seepärast filmi valmistamine sünnib tihedas kontaktis Tallinna linnavalitsuse ja Eesti Punase Ristiga, kes filmi valmistamisest võtavad osa aineliselt ja tööga.

Kaitseväge osadel on selle filmi valmistamisel täita tähtis filmi „artiste“ osa.

Seni on saadud õnnestunud ülesvõtteid õhukaitse alal, tegevuse kohta gaasialarmi puhul linnas jne. Senise kordamineku eest tuleb olla tänulik Kaitseväge õhukaitse juhtidele, 2. ja 3. diviisi juhatustele. Suured ja tähtsad stseenid on ees. Pionerpataljon Inseneriväe inspektori kol. Riibergi ja patül. kol. Grünbergi nõusolekul ning näpunäidetel oma otsese õppetöö kõrval on Jägalas ehitanud terve „kaitsepositsiooni“ gaasikaitse demonstreerimiseks kaitselahingus ja ettevalmistanud nõuetava meeskonna. Samuti ehitanud õhu ja maa-pealsed raudteed keerukate operatsioonide teostamiseks filmioperaatori poolt.

Suurtükiväe inspektor on nõusoleku andnud gaasikaitse demonstreerimiseks tegevuses olevas patareis. Piirivalvel tuleb paluda mõnd pisemat stseeni.

Loomade gaasikaitse demonstreerimine oleneb kuivõrra filmi lavastajate käsutusse

Jalaväe üksus gaasitatud tänaval.

Auto-tanki rügemendi üleaja-teenijate üldkoosolekust.

28. juulil pidas Auto-tankide rügemendi üleajateenijate kogu Männiku laagris oma aasta üldkoosolekut. Kogu saab kokku tulla ainult suvekuudel, sest talvel asuvad mõned rügemendi üksused väljaspool Tallinnat. Et aasta jooksul ühel kui teisel kogu liikmel küsimusi oli kogunud, sellepärast osutus üldkoosolek kaunis asjalikuks. Kvoorumis kokkutulekul, umbes ½-tunnilise hiljaksjäämisega, avati koosolek kogu esimehe v. a. o. J. Lindvers'i poolt. Hiljaks jäämine oli tingitud ametikohustetäitmisest, mispärast see pahan dust ei tekitanud.

Päevakorras kandis ette kogu laekahoidja v. a. o. O. Mahlapuu möödunud aasta tegevusaruande, millest oli näha, et kogu juhatus töö peaaesjalikult kogu kassiino avamisele oli juhitud, möödunud aasta üldkoosoleku otsuse põhjal. Tahab ju iga kogu seda meeldivat, mugavat, üleajateenijatele teiseks koduks olevat asutust kord näha omana. Järgnes 1932. aasta kogu eelarve vastuvõtmine. Eelarves oli ettenähtud mitmesuguseid majanduslisi väljaminekuid, kuid kultuuriliseks otstarbeks määratud summa, kogusummaga võr-

reldes, ei olnud kuigi suur. Tallinnas asuvatel üleajateenijatel on talvel võimalus üldharidusliselt end täiendada igal-ühel iseseisvalt, kuid spordi haru, mille hooaeg suvekuudel, oleks pidanud kindlasti kogu hoolde jääma. Spordiks määratud summa, 50 krooni, ligi sajaliikmelisele kogule on liig väikene ja mingisugust kasu ei too. Spordi abinõude muretsemiseks on seda vähe; puudulikkude abinõudega aga sport kellelegi suurt huvi ei paku. Rahaliselt küllalt rikas kogu oleks võinud sporti palju rohkem toetada.

Valiti 1932. aastaks uus kogu juhatus: esimeheks I järgu kirjutaja v. a. o. J. Holtsmeier, abiesimeheks v. a. o. J. Toomepuu, laekahoidjaks v. a. o. J. Lindvers ja sekretäriks v. a. o. Rudolf Mahmastol.

Laenu-hoiukassa tegevus on kogu tegevusega koostatud, mis juhatus töö küllalt raskeks ja vastutavaks teeb, sest laenuhoiukassal on olnud miljonilisi läbikäike aasta jooksul.

Suure rõõmuga võeti vastu otsus, peale mõne üksiku vastuolija, rügemendi aastapäeva koosviibimisega pühitseda, võttes 50% kuludest kogu kanda.

D—y.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

INGLISMAA. — Katapultid 7—10-tonniliste lennukite maa pealt õhkusaatmiseks. Seni olid katapultid kasutamisel ainult merevæes, võrdlemisi kergete lennukite laevadelt õhkusaatmiseks. Nüüd on inglased hakkanud neid konstrueerima ka suurte maalennukite tarvis.

Hiljutistel Hendoni õhumängudel võisid pealtvaatajad näha, kuidas üks suur kahe mootoriga pommituslennuk, mis kaalus mitte vähem kui 7 tonni, katapultil abil 100 jala pikkuse jooksu järele õhku tõusis, kuna ta omal jõul startimiseks vajanud oleks umbes 9 korda pikemat jooksuteed.

Farnborough „The Royal Aircraft Establishmentis“ konstrueeritud katapult võivat, „Timesi“ teatel, 100 jala pikkuse stardiga õhku saata isegi kuni 10-tonnilisi lennukeid.

Sarnastel katapultidel on, arusaadavalt, suur tähtsus, kuna nende kasutamisele võtmisel lennukid enam suurte lennukite külge seotud ei tarvitse olla.

Sabata lennuk. — 22. juunil katsetati Farnborough's „The Royal Aircraft Establishmenti“ poolt konstrueeritud sabata lennukit, millel tiibade vahel kinnine kabiin kolme ini-

mese tarvis. Mootor (120-hobusejõuline Gipsy III) ja propeller on asetatud kabiini taga, nii et vaatlus ette- ja ülespoole täielikult vabaks jääb. Tiibade külge on kinnitatud hari-likud aileronid, milliste abil juhitakse lennuki tõusu ja külgliikumisi. Rattad kabiini all on üksteise taga, in tandem, eespoolne vabalt pööratav, nagu jalgratta juures; maa peal stabiilsuse saavutamiseks on tiibade külge kinnitatud erilised liikuvad toed.

„The Timesi“ teatel sooritanud üks kuningliku õhujõudude ohvitser selle omapärase uue lennukiga, ilma pikema ettevalmistuseta, täielikult õnnestunud proovilennu.

SAKSAMAA. — Tähtis leiutis ballistika alal.

„Le Temps“ teatel olevat üks Saksa insener leiutanud võimaluse suurendada kuuli algkiirust 6,5—8 millimeetrilise kaliibriga tulirelvade juures, mis seni ei ületanud 800—900 meetrit sekundis. Uue leiutise abil võivat algkiirus nüüd tõusta kuni 1500 meetrini sekundis, andes ühtlasi kuulile kolm korda tugevama löögijõu.

Ühe Saksa tehase laskerajal toimetatud katsetel läbistanud 7-mm kuulid, mis kaalunud

6,5 grammi, 1470-meetrilise algkiiruse juures 12-millimeetrilise terasplaadi, millel tulistaja relva suunas peal olnud veel tugev betoonist kate.

Leht lisab lõpuks juure, et teate töölevastavus vajavat küll veel kindlakstegemist, kuid ei olevat kahtlust, et sakslased kuuli algkiiruse suurendamise kallal „väga tõsiselt tööd teevad.“

PRANTSUSMAA. — Katsed kunstliku uduga.

Marssal Pétaini juuresolekul tehti hiljuti Lille'i juures katseid kunstliku udu tekitamisega.

„Le Temps“ teatel seletanud õhust vaatlust toimetanud lendurid, et tekitatud udupilv olnud täiesti ühtlaselt tihe, ilma ühegi „auguta“, ja ulatanud kaugusse üle 5 kilomeetri. Pilve laius tõusnud kuni 1500 meetrini ja kõrgus umbes 100 meetrini. Igatahes olnud naabruse vabrikute pikad korstnad täielikult uduga varjatud.

Pilv püsinud tihedana 45 minutit.

Kirikutorni asetatud vaatlejad seletavad, et nad mõne meetri kaugusele midagi näha ei olevat suutnud.

Katse teostamise ajal olnud ilm võrdlemisi ebasoodne: 10—12 m/s kiirusega muutlik tuul, mis vahetevahel tõusnud isegi kuni 15 meetrini sekundis.

ITAALIA. — Kõik kodanikud sõjalise distsipliini alla.

Mai lõpul esitas sõjaminister, kindral Gazzera, parlamendile 54-st artiklist koosneva „Sõjalise distsipliini seaduse“ eelnõu. Selle eelnõu esimeses peatükis on nähtud ette, et mobilisatsiooni korral kõik riigiasutised ja kõik sõjaväeteenistuse kohustusele mittealluvad kodanikud, naised ja alaealised ühesarvatud, samasuguse ennastalgavusega riigi kaitsmisest osa võtma peavad, nagu seda teevad sõdurid lahingus.

See riigi kaitsmisest osavõtmine seisab peasjalikult: a) kogu oma materjalse, intellektuaalse ja moraalse tegevuse allutamises riigi võimu teostajaile; b) kõikide oma kulude ja esmajärgu tarbeasjade tarvitamise minimumini vähendamises; c) hoidumises kõigest sellest, mis riigi vastupanujõudu kuidagi vähendada võiks; d) otsekoheselt ja täielikult alistumises igale vastava võimu korraldusele.

Punktides a ja b loetletud kohustusist on vabad alaealised kuni 16-da eluaastani ja vanad 70-dast eluaastast alates. Punkt b kohustusist peale selle vabastatakse veel ka kõik need, kellele tervisline seisukord erilist hoolitsemist vajab.

Kõik sõjaväeteenistuse kohustusest vabad kodanikud, naised ja alaealised ühesarvatud, samuti ka sõjaväeteenistuse kohustuslised, kes ühel ehk teisel põhjusel väeosades ei viibi, peavad tsiviil-võimude kutsel ilmuma kohale ja andma neile kõiki neilt nõutavaid teateid.

Eelnõu teise peatüki kohaselt peab mobilisatsiooni korral igas vallas kutsutama ellu vastupanu komitee, kelle ülesandeks on valvata sõjalise distsipliini ülalhoidmise järele ja nõutada vajalikke tööjõude riigikaitse heaks töötavatele ettevõtetele. Komiteel on õigus kodenikelt nõuda kogu jõu pühendamist sõjatõustusele, ning anda kohalikele ühinguile, seltsidele jne. igasuguseid vajalikke ettekirjutusi.

Viimasdas peatükis on nähtud ette, et „kõik riiklikes tehastes või mobiliseeritud eraettevõtete töötajad kodanikud, vanaduse peale vaatamata, olgu nad mehed või naised, alluvad sõjaväe kohtutele.“ Kui keegi nende ettevõtete personali hulka kuuluvaist isikuist järjestikku viie päeva jooksul, seadusliku põhjusega, tööle ei ilmu, siis langeb ta karistuse alla, mis sõjaväe seadustes ette on nähtud rahuajal väeosast deserteerimise eest. Rasked karistused on nähtud ette ka mitmesuguste teiste süütegude eest, nagu ettevõtte juhatajate ähvardamine, neile mitte alistumine jne.

HISPAANIA. — Ümberkorraldusi sõjaväe kõrgemas juhatuses.

Hispaania vabariigi sõjaministri korraldusel kutsuti kord juba likvideeritud kindralstaap juuli alul uuesti ellu. Ühtlasi moodustati ka uus kõrgem sõjanõukogu, kuhu liikmetena kuuluvad kolm peainspektorit ja kindralstaabi ülem. See nõukogu on Hispaania sõjaväe kõrgema juhi, sõjaministri, juures nõuandvaks organiks.

Kindralstaabi ülem muutub sõja korral ülemjuhataja staabi ülemaks, kuna aga kõikide diviisiülematest kõrgemate juhtide määramine jäetud on kõrgema sõjanõukogu hooleks.

„The Times“ teatel olla Senor Azana, kes raudse käega kõiki uuendusi läbi viib, otsustanud vähendada Hispaania sõjaväge ühe kümnenidiku võrra, ohvitseride korpust kahe kolmandiku võrra ja elarvet poole võrra.

Joter.

LATVIJA. — Ümberpaigutusi Latviya kõrgemas sõjaväelaskonnas. Kindral J. Priede teenistusest lahkunud.

Möödunud juulikuu teisel poolel Latviya kõrgemas sõjaväelaskonnas viidi läbi mitmed ametis ümberpaigutused.

Maksimaalse vanaduse kätte jõudmise tõttu, uue sõjaväe teenistusekäigu seaduse alusel, lahkus tegevväeteenistusest Rezekni (Režitsa) jalaväe rügemendi ülem kolonel J. Vitols, kes teeninud sõjaväes 38 aastat (sündinud 1876. aastal). Tema asemele määrati Daugavpils (Dvinski) jalaväe rügemendi ülema abi kolonel J. Liepiņš.

Zemgali diviisi staabi ülemaks, senise kolonel P. Daukša asemele, kes määratud Bauska jalaväe rügemendi ülemaks, tuleb kolonel-leitnant G. Grinbergs, senine sõjanõukogu sekretär.

Vidzemi (Liivimaa) diviisi senine staabi-ülem kolonel Ž. Bachs läheb juhtima Volmari jalaväe rügementi; tema asemele on määratud Riia jalaväe rügemendist pataljoni ülem kolonel O. Fogelmans.

Senise sõjaväe side ülema kolonel K. Švidersi asemele, kes vanaduse ülemmäära väljateenimise puhul lahkus sõjaväest, tuleb uueks sideülemaks senine ratsarügemendi ülem kolonel J. Ceplitis.

Kauaaegne pionerrügemendi ülem kolonel A. Vanags läheb üle sõjavägede staapi, kus ta määratud sõjavägede inseneri kohusetäitjaks. Uueks sapöörirügemendi ülemaks saab kolonel Fr. Vulfs, kes seni olnud samas rügemendis pataljoni ülemaks (rügüli abiks).

Vanaduse ülemmäära kätte jõudmisel on lah-

kunud sõjaväeteenistusest Vidzemi diviisiülema abi kindral J. Priede. Sõjaväest lahkunud kindral Priede on sündinud 1874. aastal Võnnu maakonnas. Sõjaväeteenistusse astunud 1895. aastal Vjazma jalaväe rügementi, kust 1897. a. läinud Vilno sõjakooli. Esimese ohvitseri aukraadi omandanud 1899. aastal. Võtnud osa Maailmasõjast, teenides vene 116. Malojaroslavi jalaväe rügemendis. Latvija rahvuslisse sõjaväkke kindral Priede astus kohe selle loomispäevil, 1918. aasta detsembris. Alul ta oli ametis sõjaministeeriumis, kuid 1919. aasta novembris viidi üle Riia jalaväe rügementi ja määrati pataljoni ülemaks. Pataljoni ülemana kindral Priede, siis kapten, võttis osa kõigist Riia rügemendi heitlustest Kuramaa ja Latgallia vabastamisel. Koloneli aukraadi J. Priede omas 1923. aastal ja ülendati kindraliks 1930. aasta novembris.

Oma otsekooste ülesannete kõrval kindral J. Priede on väga edukalt töötanud ka sõjakirjanduse alal.

T.

Põhja-Ameerika Ühendriigid.

Ameerika insener Cristylt on konstrueeritud uuemat tüüpi kiirsõitja tank, mis oma kiiruse poolest ületab kõik senised. Tanki katsetati Ameerika viimastel manöövritel, kus tanki poolt saavutatud kiirus oli: maanteel 172 km tunnis, künatud põllul 72 km, mägisel maastikul 45° kõrgustikkude võitmisel 56 km tunnis. Täpsamad andmed uue tanki kohta puuduvad ja hoiatkse saladuses. Niipalju on teada, et tank on varustatud lennuki mootoriga „Liberty“ 338 HP, relvastatud ühe suurtüki ja ühe kuulipildujaga ning kaetud 15 mm paksuse terrassoo-musega.

(„Nauka i Tehnika“ nr. 26—1391).

K. Kr.

Sõjakirjandust.

PRANTSUSMAA.

La Revue d'Infanterie. Nr. 463. 1. aprill 1931. a.

„Taktika ja relvastus“ (kindral Challéat). Autor tähendab, et praegusaja taktika pole enam kunst, nagu seda veel ehk mõnigi arvab, mille mõistmine on olenev vaid isiku arusaamisest kunstist ja tema sisemisest ilmast. Nüüdisaja taktika väljendub täpsalt kontrollitavates arvudes, äraolenevalt materjalosast, mida omakorda mõjutab teaduse ja tööstuse areng. Seega on taktika kunstist muutunud teatud eksperimentaal-teaduseks, mis enda uurimiseks nõuab taktikutelt palju vaevarikast tööd. Peatuses pikemalt peamiselt jalaväe relvade omaduste ja käsitamise viiside juures nii pealetungi kui kaitse tegevusel, leiab autor, et pealetungil on edu vaid sel juhul, kui suudetakse neutraliseerida vastaspoole automaatrelvade tuli. Kindral Challéat arvamisel tulevad sellega toime vaid ainult tankid. Kuid et viimaseid varitsevad vastase tankivastased relvad, siis tulevat tankidele kaitseks määrata erilised tankide toetussuurtükid, missuguste ülesanne oleks peamiselt tankivastaste relvade hävitamine või vähemalt neutraliseerimine. Autor peab soovitatavaks, et tankid ja neid toetav suurtükivägi oleksid koondatud n. n. soomusrügementidesse, missugused peaksid jääma korpuse või armee ülema käsutusse.

„Tagasipööramine manöövri juurde“ (kapten Loustaunau-Lacau). Oma kirjutises, mis on vaid alles algus, püüab autor näidata, et jalaväe praegune relvastus olewat sobivam rohkem kaitseks kui pealetungi tegevuseks. Aeg olevat kätte jõudnud organisatsioonilise, relvastuse ja taktikaliste võtete revideerimiseks. (Artiklil on järg).

„Reichswehr, kaadrite sõjavägi“ (kol.-ltn. Crenier). Autor refereerib saksa ohvitseri, Kurt Hesse, teost: „Sõduri ettevalmistamine.

Katse põhjendada palgaliste sõjaväe olemasolu Saksamaal.“ Kurt Hesse on rahuaegne ohvitser, kes teenis sõjaväes juba enne Maailmasõda. Teenides „uues“ Saksa sõjaväes kompaniülemana ja olles sunnitud lahkuma teenistusest tervislikel põhjustel, püüab autor oma teoses selgitada küsimust: kas Saksa 100.000-meheline sõjavägi suudab tõesti mob. korral anda 100.000 juhti rahvus-sõjaväe kaadri moodustamiseks. Autor arvab, et kaugeltki mitte. Maksimum 40—50% sellest arvust kõlbavat juhtideks. Ülejäänud osa „kaovad“ ära: staapidesse ja asutistesse, jäävad haigeks, pole iseloomult kõlbuliku juhiks, jne. Hesse annab seejuures ülevaatliku pildi Saksa sõjaväe komplekteerimisest, millest selgub, misuguse valiku järele sünnib lihtsõdurite vastuvõtmine teenistusse. Nähtavasti on soovijaid palju, sest autor väitab, et igast kümnest soovijast võetakse vastu vaid üksainus. Ühtlasi peatub Hesse Saksa sõjaväe väljaõppe juures, andes võrdlemisi täieliku ülevaate väljaõppe alal kasutatavatest meetoditest. Kol. Crenier on Hesse teosest heas arvamuses.

„Teadete kogumine, vaatlus, side väeosas“, (kolonel Paquet). Prantsuse sõjaväes on viimasel ajal pöördud erilist tähelepanu luureohvitseride väljakoolitamisele. Selleks on korpuse ringkondades korraldatud rida kursusi. Nagu nüüd olevat selgunud, on neil kursustel õpetatud igaüks oma kava kohaselt. Autor oma kirjutises püüab seda õppetööd ühtlustada, milleks toob tüüp-õppekava, seades üles nõuded ja andes näpunäiteid nende nõudmiste täitmise hõlbustamiseks.

„Krokiist“ (kol.-ltn. Duhourcau). Vaielus major Pamponneau'ga, kes sama ajakirja veergudel (novembris 1930. a.) soovitas suuremõduliste krokiide joonistamist, millede abil rühmaülemad hõlpsasti võiksid kindlaks määrata oma asukoha maastikul jne. Autor leiab, et Pamponneau'lt soovitatud meetod olewat väga keerukas. Teeb ettepaneku seda lihtsustada.

„Jõgede kaitse. 51. prantsuse diiviis Marnel (15. 7. 18.). Kapten Gazin. Episood Maailmasõjast.

„Uudiseid välisriikide sõjakirjandusest“.

„Jalaväe huvitavad seadused, dekreetid ja ringkirjad“.

„Prantsuse sõjakirjanduse ülevaade.“

Bibliograafia. Siin tuleb alla kriipsutada Itaalia kindral Bastico äsja ilmunud teost „Sõjakunsti evolutsioon“. Raamat on ilmunud kahes köites. Esimeses käsitatakse sõjakunsti Aleksander Suurest kuni Moltkeni; teises — 1871. a. sõjast kuni Maailmasõjani. Teoses on pööratud erilise tähelepanu sõjaväelise doktriini valgustamisele Prantsusmaal, Saksamaal ja Itaalias.

R. Tck.

ITAALIA.

Rivista Militare Italiana. Junni 1931. a.

1. Kindr. U. Businelli. Vahemeri romaanirahvaste valdamisel. Monograafilise iseloomuga kirjeldus tsivilisatsiooni arenemisest mitmesugustel ajaloo perioodidel Vahemere kallastel ja tagamaal. Artikli lõpul autor selgitab, milline poliitiline ja sõjaline tähtsus on Vahemerel praegusel ajal. Artiklil on järg.

2. Kol.-leitn. U. Sprega. Jalaväe tuli. Väljaõppe probleeme. Autor käsitleb küsimust praktiliselt seisukohalt, võtmata arvesse vastavate eeskirjade, s. o. doktriini (Itaalia sõjaväe) nõudeid. Ta märgib sealjuures ära missugused süsteemid ja abinõud ei vasta enam tegeliku elu ning väljaõppe nõuetele, tehes ühes sellega ettepanekuid nende muutmiseks ning kohandamiseks kaasaja lahingule.

3. R. Micaletti. Märkmeid Liibia piiride kohta. Sõjageograafiline kirjeldus ühes mõningate ajaloo andmetega piiride tekimise ja nende muutmise kohta.

4. Kol.-leitn. U. Bertúccioli. Gaabriel d'Annunzio sõdurina. Biograafilisi andmeid.

5. Retsensioonid: raamatud, ajakirjad.

6. Uusi raamatuid. V. K—ts.

„Esercito e Nazione“, mai 1931. a.

1. V. Gorresio. Auvahid Savoia haudade juures. Savoia soost Itaalia kuningate matmisekohtade kirjeldus.

2. L. A. Maggiorotti. La Valetta (Malta) ja Itaalia sõjaväe arhitektorid. Ajaloolisi andmeid La Valetta kindlustamistööde käigu kohta, kusjuures eriti rõhutatakse itaallaste osa nende tööde täitmisel.

3. Bahr. Sõjalaevastiku baasid merejõudude tähtsaima elemendina. Sõjalaevastiku baaside organiseerimine, nende kaitse korraldamine ja varustamine laevade tarvilikkude materjalidega omab suure tähtsuse. Eriti tähtis on aga baaside asukoht. Näiteks, kolm suurriiki: Ameerika, Jaapani ja Inglismaa, kel kõikidel on Hiinas kaitsta oma elulised, üksteisele risti vastukäivad huvid omavad Vaikses ookeanis järgmised sõjalaevastiku baasid: Ameerika — Balboa, San Diego, San

Pedros, San Franciscos ja Bremertonis — kontinendil ja Havai, Guam'i ning Filippiinide saartel; Jaapani omab — peale kodusaartel asuvate — veel baasid Pescadori, Bonini, Loo Choo, Yapi, Peleni, Carolini ja Marshalli saartel; Inglismaa — Hongkongis ja Singapore'is, milledest viimane on veel ehitamisel; sealjuures võib inglise laevastik baasidena (ankrukohad) ära kasutada suurema osa oma saartest Vaiksel ookeanil. Nende baaside asukoht ja kaugus üksteisest võiks luua, näiteks, järgmise kombinatsiooni: Jaapani laevastik lahkudes Boninist ja liikudes keskmise kiirusega, 20 meremiili tunnis, jõuaks Guami 42 tunniga ja Pescadorist Manillasse (Filippiinidel), sama kiiruse juures, 30 tunniga; Inglise laevastik, sellesama kiirusega, jõuaks Hongkongist Manillasse 30 tunniga ja Singapore'ist samasse kohta 3 päevaga. Guami ja Manilla kaugus Havai saarestikust, kus asub lähem Ameerikale kuuluv laevastiku baas, on vastavalt 4865 ja 3357 m.-miili. Seega näiteks Jaapani laevastik lahkudes oma baasidest, võiks ilmuda Guami ja Filippiinidele, võtta siin ette teatava sõjalise operatsiooni, liikuda tagasi oma baasi, võtta peale varustust ja uuesti ilmuda Manilla ette enne kui ameeriklased suudaksid selle oma asumaale appi jõuda. Olukord ei muutu ameeriklaste kasuks ka siis mitte kui nad alaliselt peaksid tugeva laevastiku Filippiinidel; saarestiku organiseerimine selleks nõuaks väga suuri kulusid ja peale selle oleks see osa merejõududest lõigatud ära kodumaast suure kaugusega. Ka Inglise sõjalaevastiku seisukord Vaikses ookeanis on palju parem kui ameeriklaste oma, eriti siis kui valmib Singapore'i baas, mis läheb küll maksma hiiglasummasid, kuid sellevastu täiesti kindlustab inglaste seisukorra Kauges-Idas. Siit on arusaadav mispärast Jaapani ja Ameerika ei usalda üksteist ja Inglismaa ei vaja enam Jaapani sõprust sel määral kui see oli mõned aastad tagasi.

4. A. Vinciguerra. Ühe pataljoni kaitse süsteem. Üksikasjalikult läbitöötatud taktikaline ülesanne maastiku organiseerimiseks pataljoni sektoris.

5. E. Pinto. Õhulahing ja auto-maatrelvade tulistamine. Iga õhukaitse kuulipilduja — arvab autor — peab rahuldama järgmisi tingimusi: a) võimaldama suurt tulekiirust, et miinim. ajaga koondada teatavasse punkti õhuruumis suurim arv kuulisid, b) suur algkiirus lameda lendjoone ning suurema kauguse saavutamiseks, d) olema varustatud sihtimisabinõudega, mis lubaks tulistamisel sihtida otse liikuva märgi pihta, kusjuures raua ots oleks suunitud punkti kuhu märk jõuab kuuli pihtamise momendil, e) võimaldama tulistada horisontaalselt 360° ja vertikaalselt kuni 90°, f) olema tasakaalustatud alusel niiviisi, et sihtur saaks relva käsitada miinim. jõukuluga, g) kaliiber 11—14 mm, või-

maldades tulistada soomust läbistavate, süüte- ja leekkuulidega. Neile tingimustele vastavad kõige rohkem Ameerika sõjaväes tarvitusel olevad 12- ja 37-mm õhukaitse kuulipildujad. Teistes riikides tarvitusel olevate sellesarnaste relvade hulgast loeb autor paremaiks 13,2-mm Hotchkini ja 14-mm Fiati ning Saint'Etienne'i õhuk. kuulipildujaid. Järgneb viimase kahe süsteemi juures tarvitavate sihtimisabinõude kirjeldus.

6. G. Reisoli. Ratsaväe ajalugu ja väljaope. Pessimistid loevad, et ratsavägi on surnud, kuna ta pole mõeldav tuleviku sõjas kõrvuti mitmesuguste mehaaniliste ja teiste teaduselt leiutatud võitlusvahenditega. Optimistid arvavad, et ratsavägi ilmub tulevikusõjas lahinguväljadele endises aus ja hiilguses. Nende vahepealsed seavad üles dilemma: ratsavägi tuleb reformeerida või ta peab surema. Heitnud pilgu ratsaväe minevikku ja jälginud tema arenemist sajandite vältusel tuleb autor otsusele, et ratsavägi peab jääma, kuid teda tuleb kohandada tänapäeva lahingu nõuetele. Ka vanasti oli silmapilke, kus rööbiti relvastuse arenemisega ratsaväe olemasolu sai küsitavaks, kuid sellele vaatamata ta on püsinud tänapäevani. Autor ei usu masinate sisse; ta eelistab neile elavaid inimesi, kel on sarnaseid tähtsaid lahingomadusi, mida pole ega saa kunagi olema masinatel.

7. U. Businelli. Suez'i vallutamise katsed ja selle kaitse veebruaris 1915. a. Türgi-saksa ühendatud jõudude tegevuse kirjeldus Suez'i kanali forsseerimiseks ja Egiptuse vallutamiseks Maaailmasõja ajal.

8. G. Chialvo. Rahvusvahelised asutised Itaalias. Rahvusvaheline instituut eraõiguse ühtlustamiseks. Andmeid selle asutise organisatsioonile ja tegevuse kohta viimastel aastatel.

9. G. Bottai. Fotografeerimine võrgu abil ja selle kasutamine kaartide reprodutseerimisel. Artikkel on illustreeritud hulga piltide ja joonistega.

10. R. Mella. Rändavad tuipuurid. Postitide transporteerimise ja nende eest hoolitsemise küsimusi sõjaväes.

11. G. Chirico. Sõduri toiduportsjon. — Lihaga varustamine. Andmeid sõjaväe lihaga varustamise kohta Itaalias Maaailmasõja ajal ja nüüd.

12. Reservohvitseride elust. Ühest kuust teise. Mitmesugust. Välisriikide sõjavägedest. Kirjavahe- tus lugejaskonnaga. Bibliograafilised teated. V. K.—ts.

BELGIA.

Bulletin Belge des Sciences Militaires.
Mai 1931. a.

1. Kol.-leitn. Lesaffre ja kapt. Fraeyes. Kinlustamistööd asumisel kaitsele jalaväe rügemendi ja pataljoni sektoris. Sama ajakirja s. a. aprillikuu nr-s ilmunud sellesisulise artikli järg. Konkreetseid näiteid tulede organiseerimise kohta kaitselahingus. Sisus hulk ülevaatlikke ning huvitavaid skeeme.

2. Kol. Michem. Miilitza ja lingvistiliste seaduste mõju sõjaväe organisatsioonile. Vastavate Belgia seaduste tõlgitsemine.

3. Major Bastin. Kerged väeosad ja motoriseerimine. Mitmesugused välisriikide sõjakirjanduses sel alal tehtud ettepanekud autor koondab 4 gruppi, milledest igaüks on esindatud järgmise tüübiga.

a) Kindr. Camon'i kerge diviis, kogusummas 400 m.-ratast ja 500 v.-autot:

— üks kerge brigaad 400 m.-ratast ühes mõne tankidevastase suurtükiga ja sõiduautoga;

— üks liinibrigaad; kokku 2000 meest veoautodel; rügemendi suurtükivägi;

— üks raske brigaad — 1000 meest samuti veoautodel; suurtükivägi, pargid jne.

b) Kol. Fuller'i kerge diviis — koosneb ainult soomustatud murdmaa sõidukeist (véhicules blindés tous-terrains). Erineb sama autori liinidiviisist ainult suurema liikumise kiirusega (koosseis?).

d) Kindr. Alléhaut'i kerge hipodiviis („la division légère hippo“):

— üks luure ešelon: 2 ratsarügementi praeguses koosseisus hobustel veetavate raskekuulipildujatega; kuulipildujad soomustatud autodel; traktoritel veetavad suurtükid (osalt soomustatud);

— üks lahingeešelon: 2 ratsarügementi praeguses koosseisus; 2 või 3 suurtükiväegrupi, milledest üks osa motoriseeritud ja teine liigub hobuste jõul; 1 või 2 r.-kuulipildujatega varustatud kergetanki kompanid; üks või kaks saatesuurtükkeid patareid traktoritel; 1 motoriseeritud ja murdmaastikul liikumiseks kohandatud inseneriväe kompani; lahinguvõor — osalt hobustel ja osalt lülikautodel;

— üks varuešelon: kergeid tanke; 1 kolmest pataljonist koosnev poolbrigaad jalaväe murdmaa autodel („infanterie tous-terrains“).

e) Sama autori kerge autodiviis („La division légère auto“):

— üks luure-ešelon: 2 luurerügementi, mis koosnevad kergelt soomustatud luuresõidukitest („voitures-éclairés“) à 2 r.-kuulipildujaga murdmaa jalaväest („l'infanterie tous-terrains“) kaevumistöödeks ning lahingu pidamiseks; 1 grupp auto-suurtükke („auto-canon“); 1 või 2 rühma motoriseeritud inseneriväge; kokku 450 murdmaa sõidukit, seal hulgas 150 luure toimetamiseks („voitures-éclairés“);

— diviisi peajõud — erandita kohandatud liikumiseks murdmaastikul: 2 poolbrigaadi kütte („chasseurs“) ühes 1 saatepatareiga igaüks; 1 kolmest grupist koosnev suurtükiväe rügement.

Neist kindr. Camon'i diviisi saaks edukalt kasutada ainult siis kui teed on heas seisukorras, liikumisvabad ja vaenlase lennukid ei tee takistusi. Luure toimetamiseks pole see väekoondis kõigiti kohane, sest et ta on seotud teede külge, sünnitab kära liikumisel (mootorid) ja ei suuda organiseerida oma kaitset väljaspool teid; kätte-ülesannete täitmisel pole ta küllalt paenduv ning ei suuda luua katkestama-

tut rinnet, eriti kui teede võrk on hõre, sealjuures liikumised on läbiviidavad peamiselt pimeduse katte all. Kol. Fuller'i diviis oma suure liikumise kiirusega, tugeva relvastusega ja soomustatud sõidukitega, mis pakuvad küllaldast kaitset harilikude püssikuulide ja osalt ka mürskude ning gaaside vastu, on üldiselt palju sobivam. Kuid tank ei lähe läbi igalt poolt kus, näiteks, leiab teed hobune, ta ei suuda kaevuda ning hoida oma käes vallutatud maa-alasid. Seepärast pooldab autor rohkem kindr. Alléhaut'i hipodiviisi, mis omab küllalt suure liikumise kiiruse, tule- ja löögi jõu ning on vaba ülalloetletud puudustest. Selle väekoondise tähtsamaks paremuseks on, et ta saab liikuda igasugusel maastikul ja ei ripu nii suurel määral teede võrgust kui puhtal kujul motoriseeritud üksused. Pealegi olevat Maa-ilmasõda näidanud, et hea hoolitsemise juures hobuste eest ratsavägi võib vabalt sooritada pikki rännakuid kuid võrdlemisi lühikese aja vältusel, kusjuures väeosad jäävad teguvõimsaks ka järgmisel päeval. Mis puutub kindr. Alléhauti autodiviisisse, siis sarnanevat see lahingomadustelt kindr. Camon'i ja kol. Fuller'i diviisidele.

4. Major Diepenryckx. Relvastuse piiramise probleem Rahva steliidu ees. Autor ei looda, et 1932. a. veebruaris kokkukutsutav relvastuse piiramise konverents suudaks veel anda mingeid reaalseid tulemusi. Kuid konverents olevat siiski väga tarvilik esimese etapina relvastuse vähendamise teel; siin selguvad vaated ja valmistatakse materjalid järgmisteks nõupidamisteks, millede tagajärjed — loodab autor — saavad olema palju konkreetsemad.

5. Kapt. Altmann ja al-leitn. Fabribeckers. Vanker A ja F kuulipildujate ja laskemoona tarvis. Autor pooldab väikest vankrit, mis lahingväljal saaks liikuda inimeste jõul. Rännakul oleks see vanker kinnitatud suure vankri alla ja võetakse tarvitusele siis, kui olukord ei võimalda enam edasi liikuda hobustel. Artikkel on selgitatud piltidega.

6. Sõjabibliograafiline ülevaade.

V. K.—ts.

SAKSAMAA.

Militär-Wochenblatt nr. 3 — 18. juulist 1931.

Prantsuse uutest eeskirjadest. Napoleoni arvates taktika muutub iga kümne aasta möödudes. Meie ajal areneb kiiresti sõjatehnika, seepärast ka taktika muutuvad kiiremini kui Napoleoni ajal. Prantsuse 1920. a. lahingueeskirjad, mis sündisid Maa-ilmasõja positsiooniperioodi mõjutusel, tundusid iganenud mõne aasta möödudes. 1929. aastal töötati ümber ja 1930. aastal ilmusid: Jalaväe-eeskiri (1920. a. ilmunud asemele), Suurte üksuste juhtimise eeskiri (1924. aastal ilmunud asemele), Tankide eeskiri (1920. aastal ilmunud asemele), Ratsaväe-eeskiri (1925/1927 ilmunud asemele). Prantsuse uut jalaväe-eeskirja iseloomustab vintpüssi, kui täpsa tulereleva aukohale tõstmine. Püssilt nõutakse täppist tuld kuni 400 meetrini. (Artiklil on järg.)

Kindralleitnant Kurt Fischer: Lahinguribadest. „Sõdimine“ kaartidel ja liivakastidel tegevat meelepärast lahinguribad. Sak-

sa sõjaväes antavat ribasid juba kompanitele ja rühmadele. Autori arvates ribadega ei tohtivat liialdada. Tema arvates tegevuseribad võiks määrata rügemendile, laiadidel rinnetel ka pataljoni; allapoole mitte milgil juhul. Tähtis on pataljoni ja allapoole anda suund maastikul hästinähtavale esemele.

Kindralstaabi kapten Ritter: Prantsuse õhujõudude arengust. Prantslastel sõja puhkedes oleks tegevusevalmis ca 5000 lennukit, 2.200 ohvitseri-lendurit, 37.540 allohv. ja sõdurit. Prantsuse lennuasjanduse eriajakirjandus ei ole rahul lennuasjanduse seisukorraga. Arvastajate arvates lennuasjanduse edu takistavat bürokratism tehnikas. Pööratavat liig palju tähelepanu pisiastjadele, unustades andmata suunde laiemale arenguks kui tehnikas nii organisatsioon, samuti tehtavat vigu lendava personali ettevalmistuses.

Mootorrattur-kompani. Märkmeld selle organisatsioonist.

Kolonel ja doktor h. c. B. Schvertfeger: Keiser ja ta kabineti ülem. Kokkuvõtte kabinetilema Rudolf v. Vallentini märkmetest. Andmeid faktoreist, mis sündisid keiser Vilhelm astuma poliitikas ja kõrgemate võimukandjate määramisel ühte või teist sammu.

Major P. Buhle: Mõtiskelemist vääriv. Kas ohvitseri tähtsus tulevikusõjas väheneb; kas ta ülesanded muutuvad, kas uuepõlve ohvitserilt tuleb nõuda midagi sellist, mis käiks üle jõu vanapõlvele? Autori arvates sõda ka tulevikus jääb vaid sõjaks: gaasid, lennukid ja igasugused masinad ei suuda võitlejat surmata rohkem kui surnuks... Seepärast — mehemeel, tubli eeskuj, ohvrivalmus, oskus olukorras orienteeruda ja viia alluvad vähema verega sihile — jäävad ohvitseri väärtuse näitajaks ka tule'kus, nagu nad seda olid minevikus.

Reichsheeri elust. Sõjaväelisi teateid. Sõjakirjandust. Mitmesugust. K.

N.-VENE.

Vojennõi Vestnik nr. 15. — 15. VI 1931.

VKP (b) punaväe sekretäride 3. nõupidamise tulemusi. Tulevat tösta parteilise töö väärtust; töös olevat vajalik põhjendada Stalini näpunäidetele.

Uus tehnika ja selle mõjust taktikale. Sõjatehnika mitmekesisus ja kiire areng nõudvat juhtkonnalt sellega põhjalikku tutvunemist, et omada õige arusaamine uue tehnika mõjust sõjapidamises. Nõutakse sõjakirjanduselt asjatundlikku informatsiooni sõjatehnika arengust ja seega kaasas käivast lahingutegevuse taktikalise muutvusest.

R. Tsiffer: Rännakust. Seitsmeteistkümnenelehekülgne huvitav uurimus. Autor on konkreetselt käsitanud rännakut meieaja

Sidol parim
puhastusaine
metallile ja klaasile

sõjatehnika ja taktika piirides. Erilise tähelepanu on pööranud rännaku julgestamisele.

N. Borzov: Side tehniliste vahendite arengust.

A. Nikol'ski: Sõduri inseneri-tehnilisi oskusi tarvis tõsta. Tehnilised oskused omavast esijärku tähtsuse mitte ainult sõjaväeteenistuses vaid ka hiljem töölisena vahrikutes ja kolhoosides.

Politiilise õppetöö alal käsitatakse agitatsiooni küsimusi territoriaal-osades ja merevæes. Kolhosid ja sovhosid olevat keskusteks „politrabota“ks“.

Sõjaväe teadetes on avaldatud kokkuvõtte meieaja zenitsuuritükiväe materjalosa kohta; kokkuvõtte põhjendab Ameerika sõjakirjanduse andmetele ja on rikkalikult illustreeritud.

Sõjakirjandus ja bibliograafia. K.

Bibliograafia.

Maurice R. Davie. Sõda primitiivseis ühiskonnas (La Guerre dans les sociétés primitives). Paris, 1931. 448 lk. Hind 8 kr. (Kv. st. raamatukogu. Nr. 20098.)

Tähelepanuvääriv teos sõja tekkimise põhjuste üle ühiskonnas. Autor toob esile ja valgustab mitmekülgset neid põhjusti, millest olid tingitud sõjad eelajaloolisel ja ajaloolisel ajajärgul, nimelt, millist osa etendab mees, naine ning usk sõjapidamises ja sõdade tekkimises. Edasi autor tõestab sõja arvatut psühholoogilist mõju isikule, ühiskonnale ja kogu inimsoole. Lõpuks annab autor oma teoses hinnangu sellele suurele osale, millist sõjad etendavad inimkonna kultuurises arenemises.

Gérard Walter. Kommunismi ajalugu. I köide. (Histoire du communisme. Tome I). Paris, 1931. 624 lk. Hind 10 kr. (Kv. st. raamatukogu. Nr. 20089.)

Teos ilmub üldse 4 köites, millest I köide ilmub käesoleva aasta aprillikuus. Võttes arvesse autorilt teose koostamisel kasutatud suurt allikate arvu (üle 300), — võib lugeda teost parimaks ja põhjalikumaks seni raamaturul leiduvaist kommunismi ajalugu käsitavaist toodetest.

Nimetatud esimeses ilmunud köites autor esitab kommunismi sündi, arenemist ja esimesi algeokesti juutide ja vanade kristlaste juures ning tutvustab meie ideid ja põhialuseid, mida usuisad esimestes ristikoguühistes propageerisid ja panid maksma, ja kuidas arenes kommunismi idee antiikaja Kreekas ja Roomas.

Kindral John J. Pershing. Minu sõjamälestused (Mes souvenirs de la guerre). I ja II köide. Paris, 1931. 824 lk. Hind 15.40 kr. (Kv. st. raamatukogu. Nr. 20087 —20088.)

Teos käsitleb Ameerika osavõttu Maailmasõjast, esitades pilte ameerika vägede lahingutegevusest lääne rindel. Teos mahutab endas rikkalikult skeeme ja illustratsioone.

J. J. Jusserand. Ameerika arvamus Maailmasõja ajal (Le sentiment américain pendant la guerre). Paris, 1931. 160 lk. Hind 3 kr. (Kv. st. raamatukogu. Nr. 20091.)

Autor, endine prantsuse saadik Ameerika Ühendriigis, toob oma teoses esile need põhjused ja veened, mis sundisid Ameerika Ü. R.

võtma osa Maailmasõjast ja millised tunded ja milline meeeloole valitses Ühendriigis sõja kestvusel.

K. Kr.

Der Soldat der Zukunft.

(Tuleviku sõdur). Koostatud Reichsheeri kolonel Mehlerilt. „Offene Worte“, Berlin W. 10, kirjastus. Ilmunud 1931. aastal, 157 lehekülge teksti ja illustratsioone. (Kaitsevæe raamatukogus nr. 1978 all).

Raamatut võib sisult jagada kahte ossa: I osa on pühendatud propagandale (Versailles rahulepingu siunamine!), individuaalse kaitse võtete selgitamisele graafiliselt, relvadega tutvustamisele, „Meieaja võitlusvahendid, mida Saksamaa ei tohi võtta Reichsheeris kasutamisele Versailles'i lepingu põhjal“ (lennukid, tankid, õhu- ja tankivastasekaitse relvad) kirjeldamiseks jne.

II osa — väga huvitav osa — on „Kampfschule“ — lahingukool. Siin sõnas, pildis, graafilistes kujutistes on antud elav lahingupilt kompani, rühma, jao ja üksiku võitleja suhtes. Ülielavalt on läbitöötatud kompani kaitsetegevus kompani, rühma, jao ešelonis.

Üksikvõitlejad — kõik need kütid, ülemlütid kapralid, ülemlkapralid, staabikapralid jne., kõik need julged näpsurid ja tagasihoidlikud Müllerid I, Müller II, Müller III jne. teotsevad asjatundlikult ja mehiselt. Siin ei filosoferita, siin teotsetakse, meeletades, et lahingu edukus ei olene niivõrt massist kui tulevatest, hästi ettevalmistatud ja kõrge moraaliga üksikutest võitlejatest. Nende tublide nooremate juhtide ja sõdurite tegevus on toodud kõne all olevas raamatus esile huvitavalt ja õpetlikult.

Arvestades, et peamine tähelepanu lahingukoolis on pöördud kaitse õpetamisele kompanis ja allapoole, et Saksa rühm kui meilgi koosneb k. k. ja laskurjagudest — on taktikalises tegevuses meie kaitsevæe kompanil (Muidugi, meie olusid tuleb võtta kõikjal arvesse täie teadvusega!) kolonel Mehlerilt kirjeldatud kompani kaitsetegevusega palju ühist.

Seepärast võiks sellest raamatust meie kaitsevæe rivijuhid leida mõndagi tulusat, eriti aaga need juhid, kes asuvad noorematel juhtimise kohtadel.

K.

Sport.

1-se diviisi kergejõustiku spordi- võistlused.

19. ja 20. juulil s. a. peeti Narvas ja Narva-Jõesuus 1. diviisi väeosadevahelisi spordivõistlusi kergejõustiku alal. Need võistlused olid eelvõistlusteks paremate sportlaste väljavallikuks kaitseväe X spordivõistlustele, millised võistlused peetakse käesoleval aastal Narvas 8. ja 9. augustil.

Diviisi väeosadevahelised spordivõistlused peeti k. a. esmakordselt uutal alustel, millised avaldatud Kamini ksk. 16. VI 31. Nr. 126 ja „Üleriiklikkudes kaitseväe spordivõistluste erimäärustes 1931. a.“ Uue korra kohaselt oli võistlusteks ette nähtud endise 3 päeva asemel 2 päeva, väeosad isekeskis ei võistelnud, samuti oli vähendatud võistluse alasid.

Võistluste valmistustoimkonna peakorraldaja ja võistluste peakohtunik major Kivi, 1. jal. rügemendist; tema abid valmistustoimkonnas ja ühtlasi kohtunikud: leitnant Luur, 1. jal. rügemendist ja leitnant Vimson, 1. diviisi suurtüki väest. Võistlejaid diviisi väeosadest ja asutustest kokku 174 meest.

Võistlused avas 1. diviisi ülem kindralmajor A. Tõnisson Narva garnisoni uuel staadionil.

Enne võistluste ametlikku avamise tsereemoniat peeti ära võistlus 10 km jalgrattasõidus. Riietus vaba. Lähe Tallinna maanteel VI algkooli juures.

Kohale tuli esimesena ja omandas auhinna rms Georg Archipovsky, 1. jal. rüg., aeg 19:10,0, auhind — kristallkaravin.

Pärast jõukatsumist jalgratastel Tallinna maanteel alustati võistlustega hiljuti valmis saanud Garnisoni spordiväljal.

Tugev vihmahoog, mis enne võistluste algust üle linna läks, tegi jooksurajad pehmeks. Vihma tõttu olid ka pealtvaatajate read õige hõredad.

Esimesel võistluspäeval tuli kohale esimesena ja sai auhinna:

1500 m jooksus: n.-allohvitser Voldemar Treinberg, 1. jal. rüg., aeg 4:30,1, auhind — 6 alpaka teelusikat.

5 × 1000 m teatejooksus:

Võitjaks tuli ja omandas väljapandud rändauhinna ja diplomi 1. jal. rüg. meeskond, ajaga 14:43,0. Meeskonna koosseis: v.-allohv. Aleksander Kask, n.a.o. Otto Ferchen, n.a.o. Voldemar Treinberg, n.a.o. Friedrich Keskküla ja rms Johannes Säck. Teise koha omandas I srt grupi meeskond, ajaga 15:40,3. Auhinnaks — diplom. Kolmandale kohale tuli I srt grupi meeskond. Auhind — diplom.

Esimesele kohale tulnud meeskonnale anneti peale meeskonna auhinna ka veel isiklikke auhindu.

Hüpetes:

a) Kaugushüppes: noor Harald Kobin, 4. üks. jal. pat., 5,99 m, auhind — hõbe dessertlusikas.

b) Kõrgushüppes: n.-leitn. Helmuth Pisa, 1. div. juh., 1,60 m, auhind — hõbe dessertlusikas.

Kettaheites: noor Harald Kobin, 4. üks. jal. pat., 36,91 m, auhind — alpaka nuga ja kahvel.

Teisel võistluspäeval, s. o. 20. juulil alati võistlustega juba kell 0700 hommikul. Kava kohaselt järgnes 25 km jalgrattasõit rakmeis. Lähe Tallinna maanteel VI algkooli juures.

Kohale tuli esimesena ja omandas auhinna: rms Georg Archipovsky, 1. jal. rüg., aeg 62:09,7, auhind — marmor lauakell.

Ujumise võistluste korraldamiseks sõidutati võistlejad aurikul Narva-Jõesuuhu, kus veevool vaikne ja ujumise võimalused soodsamad.

Ujumises näitasid võistlejad üles järgmisi tagajärgi:

100 m vabaujumises: noor Voldemar Bauman, 4. üks. jal. pat., aeg 1:19,2, auhind — hõbe pokaal.

400 m vabaujumises: noor Voldemar Bauman, 4. üks. jal. pat., aeg 9:17,2, auhind — alpaka portsigarr.

1000 m vabaujumises: rms Anton Sidorov, 1. jal. rüg., aeg 21:32,0, auhind — kristallkaravin.

Järgnevad võistlused peeti Narva garnisoni staadionil.

Jooksus tulid kohtadele ja omandasid auhindu.

100 m jooksus: rms Vladimir Bolšak, 1. div. juhatuses, aeg 12,0, auhind — hõbe dessertlusikas.

400 m jooksus: n.a.o. Otto Ferchen, 1. jal. rüg., aeg 56,6, auhind — 2 hõbe asja karbis.

5000 m jooksus: n.a.o. Voldemar Treinberg, 1. jal. rüg., aeg 16:50,3, auhind — kristallkaravin.

110 m tõkkejooksus: noor Harald Kobin, 4. üks. jal. pat., aeg 19,1, auhind — koogilabidas.

Teivashüppes: noor Harald Kobin, 4. üks. jal. pat., tag. 3,30 m, auh. — hõbe pokaal.

Odahettes: noor Harald Kobin, 4. üks. jal. pat., tag. 53,81, auh. — alpaka nuga ja kahvel.

Kuulitõukes: noor Aleksander Landberg, II srt. gr., tag. 11:55, auh. — paberinuga.

Võistluste lõppedes tänas diviisiülem kindralmajor A. Tõnisson võistluste korraldajaid ja võistlustest osavõtjaid tehtud töö ja vaeva eest ja jagas võitjatele auhinnad välja.

Halb ilm ja vihma läbi pehmeks uhitud jooksuteed takistasid tunduvalt paremate tagajärgede saavutamist jooksu alal. Käesoleva aasta tagajärjed jooksus on isegi nõrgemad läinud aasta omadest. Selle asemel on visketes, hüpetes ja ujumises tagajärjed paremad. Teivashüppes, odaviskes ja 100 m vabaujumises püstitati uued diviisi rekordid. r.-n.

2-se diviisi kergejõustiku spordi- võistlused

23. ja 24. juulil 1931 Tartus.

Võisteldi kergejõustikus. Võistlusi peeti eel-
võistlustena 8.—9. a. g. s. a. Narvas peeta-
vateks üleriiklikkudeks spordi-
võistlusteks.

Diviisi eelvõistlused avas 23. VII 2. diviisi
ülema abi kolonel V. Marder, soovides võist-
lejatele edu. Paremaid tulemusi eelvõistlustel
näitasid:

100 m jooksus: n.a.o. Rattus, ajaga 11,5
(7. j. rüg.).

1500 m jooksus: v.a.o. Koidu, ajaga 420,1
(uus 2. diviisi rekord).

Kaugushüpe: noor A. Niggol, 6,32 m.

Kõrgushüpe: kpr. Persidski, 1,65 m.

Kettaheide: noor A. Niggol, 41,39 (uus
diviisi rekord).

Jooks 5 × 1000 m: võtab osa viis mees-
konda, esimesele kohale tuleb 7. jal. rügemendi
meeskond koosseisus: Rosenberg, Masso, Rat-
tus, Trill ja Kirbits, ajaga 14.59,1.

Diviisi jalgpalli meistriks tuli ratsarügement.

25 km rattasõit rakmeis: võistlus
toimus 24. VII. Esimeseks tuli v.a.o. Kadaja,
ajaga 57.05,3.

Ujumisvõistlused. Kõik kolm dis-
tantsi võitis noor Kangro (Kuperjanovi üks. jal.
pat.); 100 m ajaga 1.20,2; 400 m ajaga 7.23,8;
1000 m — 14.49,9.

110 m tõkkejooks: noor Korol (2. üks.
jal. pat.), 17,9.

Kuulitõuge: rms Erikson, 13,31.

Teivashüpe: noor A. Niggol, 3,20.

400 m jooks: noor Korol, 52,7 (uus diviisi
rekord).

Odaheites: noor Niggol, 52,81.

5000 m jooks: v.a.o. Koidu, ajaga 16.28,2
(uus eesti rekord).

Võistlused lõppesid reedel, 24. juulil. Võist-
lustel näidatud tulemuste eest tänas kol. V.
Marder ja jagas välja auhindu. Võistlusi jäl-
giti suure huviga. Võistluste korraldus oli ees-
kujulik. Parimate sportlastena esinesid v.a.o.
Koidu ja noor A. Niggol. Üldiselt leidis palju
häid sportlasi 7. jalaväe rügemendist võistlus-
tele komandeeritute hulgas. — ees.

3-da diviisi kergejõustiku spordi- võistlused.

24. ja 25. juulil s. a. peeti Tallinnas 3. di-
viisi spordivõistlusi üleriiklikkude kaitsevää-
spordivõistluste erimääruste ja kava järele.
Võistlejaid oli 270. Võistlused peeti: kerge-
jõustik — E.S.K. staadionil Kadriorus, ujumine
— E.S.S. „Kalevi“ ujulas Piritall, 10 km jalg-
rattasõit Kadrioru ringteel ja 25 km jalgratta-
sõit Raudalu maanteel.

Võistlused avas 24. juulil kell 1600 diviisi-
ülem kindral-major Jonson, kes sportlasi
tervitas ja neile õnne soovis võistluste heaks
kordaminekuks. Ilusa ilma ja hea korralduse
juures möödusid võistlused ladusalt, iga võist-
leja püüdis panna välja oma parema, et kaitsta
oma väeosa au ja tuua väeosale võimalikult

rohkem punkte. Parandati 11 diviisi ja 5 kait-
sevää rekordit.

Võistluste paremaid tulemusi:

100 m jooks:
Veltev. Kesküll, Pionerpataljon, 11,6.

400 m jooks:
Veltev. Kesküll, Pionerpataljon, 54,4.

1500 m jooks:
Ream. Bröhm, Sidep., (uus div. rek.) 4:21,6.

5000 m jooks:
Ream. Dunkel, Kalevi pat., 16:34,3.
(Uus diviisi rekord).

110 m tõkkejooks:
N.-ltn. Lossmann, Sktsp., (u. div. r.) 18,0.

5 × 1000 m teatejooks:
Sidepataljon, (uus div. rekord) 14:28,9.

Kaugushüpe:
Noor Tomson, Sktsp., (uus d. rek.) 6,29.

Kõrgushüpe:
N.-ltn. Laas, Sidepataljon, 1,65.

Teivashüpe:
Ream. Erna, Sidep., (uus div. rek.) 3,15.

Kuulitõuge:
N.-ltn. Kurvits, Skoutspataljon, 11,96.

Väljaspool võistlust:
Ream. Viiding, Kal. p., (u. div. rek.) 13,29.

Kettaheide:
Ream. Viiding, Kalevi pataljon, 39,73.

(uus diviisi ja kaitsev. rek.)

Odaviske:
Noor Prosallik, 10. pat., 48,45.

25 km jalgrattasõit rakm.:
Ream. Rechlin, 5. suurt. gr., 52:47,6.

(uus kaitsev. rekord).

OSAÜHISUS TALLINNA KÜLMETUSHOONE

*Võtab hoiule kõiksugu
kiiresti rikkiminevaid
kaupasid
suurel ja väikesel arvul*

Tallinn, U. Sadama 2

100 m vabaujumine:

Noor Bachtejev, Skoutspataljon, 1:21,2.
(uus diviisi ja kaitseväe rekord).

400 m vabaujumine:

Ream. Uustalu, Pionerpataljon, 7:24,3.
(uus diviisi ja kaitseväe rekord).

1000 m vabaujumine:

Noor Bachtejev, Skoutspataljon, 21:15,9.
(uus diviisi ja kaitseväe rekord).

10 km jalgrattasõit vabariiet:

Ream. Leppik, 5. suurte grupp, 17:58,8.

3. diviisi spordivõistluste lõppedes peeti üleriiklikude kaitseväe spordivõistluste tsükli jalgpallivõistlus 2. diviisi (Ratsarügement) ja 3. diviisi (Pionerpataljon) meistermeeskondade vahel. Võitis 3. diviisi tagajärjega 7:0 (2:0). Nii võistlevad siis 9. augustil s. a. Narvas jalgpallis kaitseväe meistrinime peale 1. diviisi (2. suurtükiväe grupp) ja 3. diviisi (Pionerpataljon) meistermeeskonnad.

Pärast jalgpallivõistlust jagas diviisiüleml kindral-major Jonson võitjaile ränd- ja individuaalauhinde, selgitas kehalise kasvatuses tähtsust kaitseväes, tänas võitjaid ja võistlustest osavõtjaid ning kohtunikke ja korraldajaid teatud tubli töö eest ja soovis kõigile õnne ja edu edaspidises töös.

Diviisiülema poolt väljapandud väärtuslikud rändauhinnad:

- a) „Höbedast pang“ parimale diviisi väeosale omas Sidepataljon 86 punktiga;
- b) „Jalgpallimängija“ diviisi meistrile jalgpallis omas Pionerpataljon;
- c) „Höbedast karikas“ parimale 5×1000 m teatejooksu meeskonnale omas Sidepataljon.

Õhukaitseülema poolt väljapandud väärtuslikud auhinnad:

- a) „Lauakell“ parimale diviisi sportlasele omas Skouts üksiku jalaväepataljoni noor Albert Luther 19 punktiga ja
- b) „Taskukell“ parimale üksiku lennuväe divisjoni nr. 3 sportlasele omas n.-leitnant Aneline. E—dt.

6. üksiku jalaväepataljoni spordivõistlused.

18. juulil s. a. peeti Pärnu garnisoni staadionil 6. üksiku jalaväepataljoni spordivõistlusi, millistest osa võtsid 5 üleajateenijat ja 26 ajateenijat.

Võistluste tulemusi:

100 m jooks:	
1. Noor Funk	13,2
2. „ Tomberg	13,3
400 m jooks:	
1. Noor Vesmann	59,0
2. Kapral Alla	59,6
1500 m jooks:	
1. Kapral Alla	4:37,6
2. Noor Vesmann	4:43,6
5000 m jooks:	
1. Noor Västriik	19:33,0
2. „ Vesmann	19:40,0
110 m tõkkejooks:	
1. N. a. o. Seli	22,7
2. „ Mölder	22,8

NALI.

— „Teil puudus ülevaatusel taskurätt?“
— „Just nii, härra leitnant... kuid mul puudub ka nohu.“

Kaugushüpe:

1. Noor Tomberg	5.66
2. „ Lopavok	5.14

Kõrgushüpe:

1. Kapral Alla	1.50
2. N. a. o. Seli	1.45

Kolmikhüpe:

1. Kapral Alla	11.10
2. Noor Öör	10.74

Teivashüpe:

1. N. a. o. Hohensee	2.40
2. Noor Rimmelgas	2.35

Teivaskaugushüpe rakmeis:

1. N. a. o. Mitt	5.70
2. „ Seli	5.36

Kuulitõuge (raske):

1. N. a. o. Mölder	10.23
2. Noor Vesmann	9.80

Kuulitõuge (kerge):

1. N. a. o. Mölder	11.91
2. Noor Vesmann	11.54

Granaadiviske:

1. Noor Vesmann	62.20
2. „ Enno	61.08

Odaviske:

1. N. a. o. Mitt	35.78
2. „ Mölder	31.46

Kettaheide:

1. N. a. o. Mölder	27.09
2. Noor Vesmann	25.34

100 m ujumine:

1. N. a. o. Seli	1:48,0
2. Noor Funk	1:53,2

- 400 m ujumine:
 1. Noor Kipper 11:34,0
 1000 m ujumine:
 1. Noor Funk 32:15,0
 10 km jalgrattasõit:
 1. Noor Kull 19:48,2
 2. „ Rimmelgas 19:50,6
 E—dt.

Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6.

Kolonel Emil Kursk (Valgast) sai Eesti Maleliidu meisterturniiril, mis peeti Tallinnas, 21.—25. juunil 1931, teise auhinna.

Hispaania avang. Mängitud Nizza turniiril märtsis 1931. a.

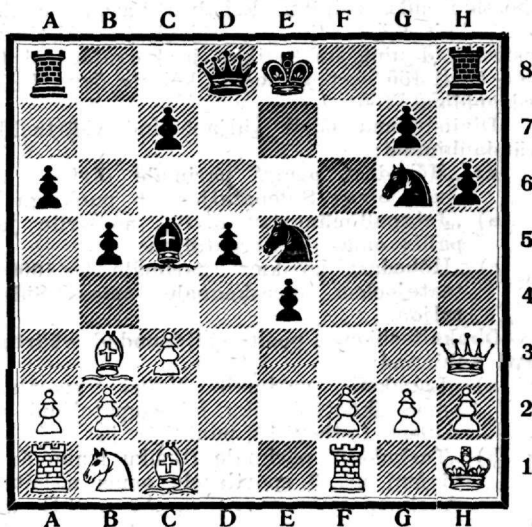
Valged: Dr. A. v. Vajda.

Mustad: E. Snosko-Borovsky.

1. e2—e4, e7—e5, 2. Rg1—f3, Rb8—c6, 3. Of1—b5, a7—a6, 4. Ob5—a4, d7—d6, 5. c2—c3, f7—f5. (Snosko-Borovski on seda, Capablanca poolt uuesti tarvitusele võetud varianti juba mitmel korral eduga kasutanud). 6. d2—d4, f5:e4, 7. Rf3—g5, d6—d5. (Enam tarvitata on ed). 8. d4:e5, Of8—c5, 9. Ld—e2. (Selle käigu asemel oleks, võib olla, c3—c4 parem; pärast 9. (c3—c4) b7—b5 järgneks 10. cb, R:e5, 11. R:e4.) Rg8—e7 (Mitte b5, sest siis järgneks 10. O:b5!). 10. 0—0 (Parem oleks vist 10. f4!), b7—b5, 11. Oa4—b5, Rc6:e5, 12. Kg1—h1, h7—h6, 13. Rg5—h3, Oc8:h3, 14. Le2—h5†, Re7—g6, 15. Lh5:h3.

Seis pärast 15. valgete sammu:

Mustad.

Valged.

15. (Lh5:h3), 0—0. (Mustad valivad elegantse tee võidule.) 16. Lh3—e6†, Kg8—h8, 17. Le6:d5 (Mitte O:d5, sest siis järgneks Vf6! odamehed d5 kaotusega), Ld8—h4!, 18. Ld5:c5 (Valgetel ei ole paremat käiku), Re5—g4, 19. h2—h3, Rg4:f2†, 20. Kh1—h2, Rf2—g4†, 21. Kh2—g1, Vf8:f1†, 22. Kg1:f1, Va8—f8†, 23. Lc5:f8†, Rg6:f8, 24. h3:g4, Lh4—h1†, 25. Kf1—e2, Lh1:c1 ja mustad võitsid.

Taimenovõitööstus EESTI KOKOVAR

Tallinnas, Volta tän. nr. 3.

Tel. (2) 27-43, (2) 29-96.

Ostke
 ainult kõrges headuses
 taimenovõid
 „ASTA“

SISUSTIK: H. Sepp. Boris Šeremetjevi rüüsteretked Liivimaale 1701 ja 1702. — Poola uus sõjaväe esindaja Eestis. — r.-n. Riigivanem ühes Kaitseministriga ja diplomaatliku korpusega 1-se diviisi piirkonnas. — Noored lendurid. — r.-n. Välisriikide sõjaväe esindajad küllastamas 1-st diviisi. — A. Traksmann. Meie jalaväe väljaõpe ja punktilaskmine. — H. Vanaveski Prantsuse sõjaväe intendant. — K. Tuvikene. Kooliõpilaste osa Vabadussõjas. — A. T. Ääremärkusi „Märkmete ja muljete“ puhul. — Arthur Adson. Inimesed ja elu meie uumas kirjanduses. — J. Ls. Riigikaitse õpetuse instruktorite III kursus. — E. Km. Rännakust ja selle organiseerimisest j. m.

Vastutav toimetaja kolonel A. TRAKSMANN. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Toompeal, Toomkooli tän. 7.

Toimetus ja talitus Toompeal, Toomkooli tän. 7. Kõnetr.: Sõjaväe 163.

A.-S. „ÜHISELU“ trükk, Tallinn, Pikk tän. nr. 42.

Uudis!

Uudis!

GAASBEToon-KIVID.

Selle asemel, et ehitada maju puust,
ehitage nad

GAASBEToon-KIVIDEST

On odavam kui puu, kuiv ja soe.
Ehitusel pole vaja eriteadmisi.
Eriti kohane ühe- ja kahekordsete
eluhoonete ehitamiseks.

Teateid annavad ja kive müüvad

*Ins. M. Arronet
ja E. Boustedt,*

Tallinnas, Kinga tän. 1, 5. korral.

Raua- ja plekitööstus

R. PINDUS,

Väike Pärnu maantee 25.

Telefon 207-79.

Soovitab oma tööstusest:

plekkahjusid, siledaid ja plis-
seeritud, igas suuruses, sirgejoo-
nelisi ja lainelisi, kandilisi plis-
seeritud ahjusid igasugustes
plaanides ja mõõtudes. Prae-
ahjusid, pliidi-, tahma-, kriska-,
ahju- ja soojenduskapi -uksi,
vaskstepsleid ja sõelu, vask-
ja malmveekatlaid ja igasugu
potiseptarbid.

**Maksutingimused soodsad
ja edasimüüjatele suur
hinnaalandus.**

Austusega **R. Pindus.**

Metsa- ja puutööstus

A/S. „Viktorია“

Tallinn, Kopli, Vene-Balti tehas

Kõnetraat: Kopli 13.

Soovitab:

Pakk-kaste

igasugustes mõõtudes kõikide
kodumaa saaduste pakkimi-
seks suurel ja väiksel arvil.

Saepuru ja hõövlilaaste

suurel ja väiksel arvil, soo-
vikorral saadetakse vaguni
ja autoviisi kohale.

Saapakreemi ja küünlatööstus

Hans Vichmann

Tallinnas, Paldiski mnt. 20.

Telefon 434-64.

Soovitab eriti kaitseväge osadele:

Saapakreemi

„Neva“

Veesaapamääret

„Kalamees“

Metallipuhast. pulbrit

„Vola“

Peale selle valmistab tööstus veel mitmed
teised **saapakreemid** ja **määrded** ning
küünlad mitmes suuruses.

Kaitseväelastele puhtvillased tugevad riided:

*ülikonnariie kalev,
diagonaalriie,
palituriie, pluuseriie,
veekindel villane mantliriie.*

Valmistab kõrges headuses.

Marwa Kalevi Manufaktuur

Kõigis paremates riideärides saadaval.

Aktsia-Selts

VENNAD KIMBERG

Tallinnas.

KONTOR: Rüütli 4, tel. (2)18-07. **VABRIK:** Katusepapi 35, tel. 304-34.

Soovitab:

Omasi vabrikust:

Ehitus ja eriotstarbe naelu. Haljast, põletatud ja vasetatud traati.

Omasi kaubalaost:

Rootsi ja inglise katuseplekki. Musta raudplekki. Kõiksugu ehitustarbeid ja tööriistu. Aknaklaasi, maalrivärve jne. jne.